

4

Monika Gromek
Grażyna Kilbach

Lekcja muzyki

PODRĘCZNIK DO MUZYKI
DLA KLASY CZWARTEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Twoje mocne strony

Droga Nowa Ero,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to, że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki sprzedawane są **po tej samej (albo wyższej) cenie** co regulame książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę (o ironio), w której papier nie jest beczelnie marnowany dla pieniędzy. Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

LEKCJA MUZYKI

Poznajemy nowy podręcznik

Na lekcjach muzyki nauczycie się wielu ciekawych utworów. Poznacie także różne instrumenty oraz twórczość polskich i światowych kompozytorów. Ciekawe teksty i ćwiczenia oraz atrakcyjne ilustracje sprawią, że nauka stanie się jeszcze przyjemniejsza. Życzymy udanej podróży w fascynujący muzyczny świat!

W trakcie tej wędrowki pamiętajcie, aby nie pisać i nie rysować w podręcznikach. Koleżanki i koledzy z młodszych klas ucieszą się, jeśli przekażecie im książki w dobrym stanie.

Zaśpiewajmy!

Utwór muzyczny

Zagrajmy!

Wiele radości sprawią Wam ćwiczenia polegające na wspólnym śpiewaniu piosenek. Natomiast dzięki poleceniom umieszczonym pod nagłówkiem „Zagrajmy!” przekonacie się, jak przyjemna może być gra na instrumentach.

Na złotą nutę

Symbolem złotej nuty oznaczono ćwiczenia trudniejsze, dzięki którym będziecie mogli poszerzać swoją wiedzę i rozwijać zdolności muzyczne.

Kartka z kalendarza

Na stronach dotyczących poszczególnych pór roku znajdziecie ważne daty oraz informacje o wydarzeniach związanych z muzyką i życiem wybitnych kompozytorów.

Moja muzyka

Zadania polegające na tworzeniu muzyki pozwolą każdemu z Was wcielić się w rolę kompozytora.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Na początku każdej lekcji znajdziecie informacje o tym, czego nauczycie się i dowiecie w jej trakcie.

Ćwiczenie

Polecenia oznaczone symbolem pomarańczowej nuty umożliwią Wam rozwijanie umiejętności gry i śpiewu.

25. Dzień Ziemi

W świecie muzyki 102

Każdy temat w spisie treści jest przyporządkowany do ogólnego działu.

A to ciekawe!

Pod tym hasłem zamieszczono informacje, które na pewno Was zainteresują.

MUZYCZNY

SŁOWNICZEK

Dzięki prostemu wyjaśnieniu najważniejszych terminów nauka będzie łatwiejsza.

SPIS TREŚCI

• *Kartka z kalendarza:* pierwszy dzień jesieni 6

1. Zaczynamy muzyczne przygody **W świecie muzyki 8**

Piosenka na rozgrzewkę

2. Dźwięki gamy dobrze znamy **Alfabet dźwięków 12**

Śpiewanka do-re-mi-fanka

3. Dźwięki i gesty **Alfabet dźwięków 15**

Jawor

Jesienne nutki

4. Muzyczne litery **Alfabet dźwięków 19**

Kot na klawiszach

5. Porozmawiaj z echem, czyli głośno i cicho **Alfabet dźwięków 22**

Zabawy z echem

6. Śpiewamy pięknie dla naszych nauczycieli **Alfabet dźwięków 26**

Czternastego października

7. Warsztat muzyczny 32

• *Kartka z kalendarza:* andrzejki 34

8. Z rytmem za pan brat **Alfabet dźwięków 36**

Poczuj rytm

9. Rytmiczne zabawy **Alfabet dźwięków 40**

10. Gdy piosenka szła z wojskiem **Dla ojczyzny 43**

Przybyli ułani

11. Mazurek Dąbrowskiego i symbole narodowe **Dla ojczyzny 46**

Mazurek Dąbrowskiego

12. Warsztat muzyczny 52

• *Kartka z kalendarza:* pierwszy dzień zimy 54

13. Świąteczne tradycje w naszych domach **W świecie muzyki 56**

Nie miały aniołki

Lulajże, Jezuniu

14. Kolędy polskie **W świecie muzyki 59**

Przybieżeli do Betlejem

Jezus malusieńki

15. Zima dźwiękiem malowana **Alfabet dźwięków 63**

Zima

16. Dla babci i dziadka **W świecie muzyki 67**

Piosenka dla babci i dziadka

17. Zabawy z piosenką **Formy muzyczne 71**

Śpiewanka o piosence

18. Warsztat muzyczny 74

Panie Janie

• *Kartka z kalendarza:* urodziny Fryderyka Chopina 76

19. Instrumenty perkusyjne **Instrumenty muzyczne 78**

20. Dzieciństwo Fryderyka Chopina **Wehikuł czasu 83**

Muzyczne echo Warszawy

21. Ludowa zabawa **Muzyka ludowa 87**

Uciekła mi przepióreczka

22. Warsztat muzyczny 92

• *Kartka z kalendarza:* początek wiosny 94

23. Muzyczne powitanie wiosny **W świecie muzyki 96**

Wszystko kwitnie wkoło

24. Wielkanoc **W świecie muzyki 99**

Wielkanocna piosenka

25. Dzień Ziemi..... **W świecie muzyki 102**

Ekorock

26. Majowe święta Polaków..... **Dla ojczyzny 105**

Polska flaga

27. Warsztat muzyczny..... 108

• *Kartka z kalendarza:* początek lata..... 110

28. Dla ciebie, mamo, dla ciebie, tato..... **W świecie muzyki 112**

Dla Ciebie, Mamo

Piosenka dla taty

29. Niech żyją wszystkie dzieci!..... **W świecie muzyki 116**

Kolorowe dzieci

Piosenka z Afryki

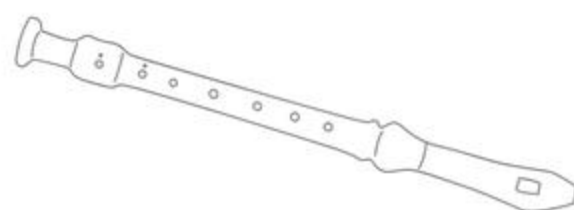

30. Muzykujemy wakacyjnie!..... **W świecie muzyki 119**

Morskie opowieści

Dodatkowy repertuar..... 123

Tabela chwytów fletowych..... 132

SPIS UTWORÓW

Anioł pasterzom mówił (do zagrania).....	131
Chodzi jesień po lesie.....	126
Czternastego października.....	26
Dla Ciebie, Mamo.....	112
Ekorock.....	102
Etiudka rytmiczna (do zagrania).....	78
Jawor.....	15
Jesienne nutki.....	16
Jesteśmy dziećmi Ziemi.....	128
Jezus malusieńki.....	60
Kiedy święci maszerowali... (do zagrania)...	131
Kolorowe dzieci.....	116
Kot na klawiszach.....	19
Letnia cza-cza.....	124
Lulajże, Jezuniu.....	58
Mazurek Dąbrowskiego.....	46
Morskie opowieści.....	119
Muzyczne echo Warszawy.....	84
Nasza melodyjka.....	125
Nie miały aniołki.....	56
Pingwinek.....	117
Piosenka dla babci.....	127

Piosenka dla babci i dziadka.....	68
Piosenka dla taty.....	114
Piosenka na rozgrzewkę.....	8
Piosenka z Afryki.....	118
Poczuj rytm.....	36
Polska flaga.....	104
Przybieżeli do Betlejem.....	59
Przybyli ułani.....	43
Ptasi koncert (do zagrania).....	98
Sakura (do zagrania).....	118
Stary McDonald (do zagrania).....	130
Śpiewanka do-re-mi-fanka.....	12
Śpiewanka o piosence.....	71
Taniec śnieżynek (do zagrania).....	70
To właśnie wiosna.....	129
Uciekła mi przepióreczka.....	87
Utwór dla taty (do zagrania).....	115
Wielkanocna piosenka.....	100
Wiolinowy klucz.....	123
Wilazł kotek na płotek (do zagrania).....	130
Wszystko kwitnie wkoło.....	96
Zabawy z echem.....	22
Zima.....	63

UCZNIOWIE KLASY IV B POSTANOWILI UCZCIĆ
MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ MUZYKI UROCZYSTYM KONCERTEM.

TRUDNOŚCI POJAWIŁY SIĘ
JUŻ PODCZAS PRÓB...

W TRAKCIE WYSTĘPU MUZYCY DALI Z SIEBIE WSZYSTKO...

BUM! BAM! TSSS BUBUU TRRACH!
PUM PUM FFFFFFFF... BACH! PIIIII...
DZZZZ... SKKKRZEK

...KONCERT NIE WZBUDZIŁ JEDNAK
ZACHWYTU WŚRÓD SŁUCHACZY.

...KONCERT NIE WZBUDZIŁ JEDNAK ZACHWYTU WŚRÓD SŁUCHACZY.

KLASA IV B MUSI SIĘ JESZCZE SPORO NAUCZYĆ NA LEKCJACH MUZYKI.

Wycieczka do lasu

10

11

12

13

14

15

16

17

1 września – pierwszy dzień szkoły

22 września – Dzień bez Samochodu

30 września – Dzień Chłopaka

1 października – Międzynarodowy Dzień Muzyki

4 października – Dzień Zwierząt

10 października – Dzień Drzewa

22

września

Pierwszy dzień jesieni

Dzień Dobrej Wiadomości
Święto to przypomina ludziom,
że dobre wiadomości są równie
ważne, jak te złe czy smutne,
które codziennie słyszymy
w telewizji albo czytamy w inter-
necie. W tym dniu warto przesłać
bliskiej osobie e-mail albo SMS
z pozytywną informacją.

Astronomiczna jesień rozpoczyna się od równonocy, czyli doby, w której noc i dzień trwają tak samo długo. Obchodzi się wtedy dożynki, nazywane też świętem pło-
nów. Jest to ludowy zwyczaj pochodzący z czasów przed-
chrześcijańskich. Podczas równonocy ludzie dziękowali
bogom za dary natury i prosili o jeszcze lepsze zbiory
w następnym roku. Współcześnie dożynki nadal przypa-
dają na czas zakończenia żniw i prac w polu. Są one oka-
zją do wspólnych zabaw. Ze świętem tym wiąże się też
wiele ludowych zwyczajów.

Sierpień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Wrzesień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Październik

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

1. Zaczynamy muzyczne przygody

Zaśpiewajmy!

Piosenka na rozgrzewkę

muzyka: Dariusz Tarczewski, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Co będziemy dzisiaj robić?

- Dowiemy się, czego nauczymy się na lekcjach muzyki.
- Zaśpiewamy Piosenkę na rozgrzewkę.
- Przywitamy się podczas zabawy tanecznej.

1. Kie - dy ko - ńczę się wa - ka - cje i na -
 dcho - dzi la - ta - kres - , wte - dy wła - śnie ta pio - se -
 - nka w szko - lnych mu - rach hi - tem - jest! O - to
 prze - bój dla o - dwa - żnych, tych, co lu - bią wy - zwać smak
 - i z u - śmie - chem ro - bią krok - w ca - lkiem
 no - wy szko - lny rok! Ref. To pio - se - nka na ro - zgrze -
 - wkę, song na pie - rwsze szko - lne dni - , dla tych,

1. Kiedy kończą się wakacje
i nadchodzi lata kres,
wtedy właśnie ta piosenka
w szkolnych murach hitem jest!
Oto przebój dla odważnych,
tych, co lubią wyzwiać smak
i z uśmiechem robią krok
w całkiem nowy szkolny rok!

Ref. To piosenka na rozgrzewkę,
song¹ na pierwsze szkolne dni,
dla tych, co ruszają w drogę
po świadectwo wyjątkowe!
To piosenka na rozgrzewkę,
w niej wesoła nuta brzmi
i pomaga zrobić krok
w całkiem nowy szkolny rok!

¹ Song – w języku angielskim:
„piosenka”.

21 *fis*⁷ *gis*⁷ A h zm

co ru - sza - ją w dro — gę po świa - de - ctwo wy - ją - tko —

24 E H E

— we! To pio - se - nka na ro-zgrze — wkę, w niej we -

27 A H E A E

so - ła nu - ta brzmi — i po - ma - ga zro - bić krok —

30 A H E

w ca-łkiem no - wy szko - lny rok —!

1

Ćwiczenie

Podczas śpiewania refrenu klaszczcie lub pstrykajcie palcami w rytm muzyki.

2. Zanim dzwonek się rozdzwoni,
nim koledzy krzykną: „Cześć!”,
a długopis w twojej dłoni
zanotuje ważną treść...

Gdy zawitasz w szkolne progi,
głębszy oddech śmiało weź
i zaśpiewaj refren ten,
by się udał pierwszy dzień...

Ref. To piosenka...

3. W naukowym maratonie
świetna forma – ważna rzecz!
I dlatego w dobrym tonie
trzeba zacząć szkolny bieg!

Jak sportowiec medalista,
który złoto w garści ma,
wiesz na pewno, co jest wart
taki śpiewający start!

Ref. To piosenka...

Muzyczna powitanka

Pobawcie się przy muzyce.

- Ustawcie się tak, aby każdy znajdował się w innym miejscu sali.
- Gdy usłyszycie muzykę, zróbcie w rytmie utworu 16 krótkich kroków w dowolnym kierunku. Następnie utwórzcie parę z osobą stojącą najbliżej.
- Chwycie się zgiętymi prawymi łokciami. Obracajcie się w parach w rytm muzyki – wykonajcie w ten sposób 16 kroków marszowych.
- Rozdzielcie się i przejdźcie 16 kroków w inne miejsce sali.
- Powtórzcie zabawę kilkakrotnie, za każdym razem z innym partnerem.

Taniec powitalny

Dobierzcie się w pary.

Następnie utwórzcie dwa okręgi, zewnętrzny i wewnętrzny. Ustawcie się w taki sposób, aby osoby tworzące poszczególne pary stały w innych okręgach i były zwrócone twarzami do siebie. Wypowiadajcie podane słowa i poruszajcie się rytmicznie zgodnie z podanymi wskazówkami.

Cześć! (podajcie sobie prawe dłonie)

Hej! (uściśnijcie sobie ręce)

Żółwik! (stuknijcie się zaciśniętymi prawymi pięściami)

Okej! (unieście oba kciuki)

Klapu – klap! (trzy razy klaśnijcie w dłonie partnera)

Tupu – tup! (tupnijcie najpierw prawą nogą, potem lewą, a na koniec – znowu prawą)

I partnera zmień! (osoby znajdujące się w wewnętrznym okręgu zostają na swoich miejscach, natomiast uczniowie z zewnętrznego kręgu przechodzą czterema krokami w prawo do następnej osoby, tak aby powstały nowe pary)

2

Ćwiczenie

Przeczytajcie kontrakt. Podyskutujcie o tym, czy zgadzacie się z jego treścią. Następnie opracujcie zasady, które powinny panować na Waszych lekcjach muzyki. Stworzony przez Was kontrakt zapiszcie na dużym arkuszu papieru i umieśćcie w widocznym miejscu w klasie.

Muzyczny kontrakt

1. Aby było nam przyjemnie, szanujemy się wzajemnie.
2. Mówię, śpiewam, gram i ćwiczę, gdy zezwoli nauczyciel.
3. Gdy muzyka w klasie gra, pilnie słucham – cicho, sza!
4. Nie potrzeba mi zachęty, aby dbać o instrumenty.
5. Wypowiedzi innych, ich śpiewu i grania nie oceniam nigdy, ani też nie ganię.
6. Mój udział w muzycznych zajęciach nie kończy się na dobrych chęciach. Pracuję z wielką ochotą, a humor cenię nad złoto.

2. Dźwięki gamy dobrze znamy

Nuty zapisujemy na **pięciolinii**. Na jej początku znajduje się **klucz wiolinowy**.

Zaśpiewajmy!

Śpiewanka do-re-mi-fanka

muzyka: Janusz Bogacki, słowa: Jan K. Siwek

Umiarkowanie

1. Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

Po ta - bli - cy nu - tki i - dą, gdy pi - sze - my ga - mę kre - dą.

Do jak dom, a w do - mu drab. Re, re - cho - cze chó - rek żab.

Mi jak miś, co lu - bi miód. Fa, bo fa - jnie śpie - wać z nut.

Sol, so - ló - wkę mru - czy kot. La, la - da - co - ktoś od psot.

Si po wło - sku zna - czy „tak”. Do jak dog, o - gro - mny psiak.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy *Śpiewankę do-re-mi-fankę*.
- Dowiemy się, czym są nazwy solmizacyjne i kiedy należy ich używać.
- Nauczymy się śpiewać gamę.

1. *Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, do, si, la, sol, fa, mi, re, do.*
Po tablicy nutki idą,
gdy piszemy gamę kredą.
Do jak dom, a w domu drab¹.
Re, rechocze chórek żab.
Mi jak miś, co lubi miód.
Fa, bo fajnie śpiewać z nut.
Sol, solówkę mruć kot.
La, ladaco² – ktoś od psot.
Si po włosku znaczy „tak”.
Do jak dog, ogromny psiak.
Nazwy dźwięków gamy znamy,
Więc wracamy i śpiewamy.

¹ *Drab* – wysoki, rosły mężczyzna wzbudzający strach.

² *Ladaco* – człowiek niepoważny i lekkomyślny.

23 Na - zwy dźwię-ków ga - my zna - my, więc wra - ca - my i śpie - wa - my.

27 2. Do jak dog, o - gro - mny psiak. Si po wło - sku zna - czy „tak”.

31 La, la - da - co - ktoś od psot. Sol, so - ló - wkę mru - czy kot.

35 Fa, bo fa - jnie śpie - wać z nut. Mi jak miś, co lu - bi miód.

39 Re, re-cho - cze chó - rek żab. Do jak dom, a w do-mu drab.

43 Po ta - bli - cy nu - tki i - dą, gdy pi - sze - my ga - mę kre - dą.

45 Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

2. Do jak dog, ogromny psiak.
Si po włosku znaczy „tak”.
La, ladaco – ktoś od psot.
Sol, solówkę mruczy kot.
Fa, bo fajnie śpiewać z nut.
Mi jak miś, co lubi miód.
Re, rechocze chórek żab.
Do jak dom, a w domu drab.
Po tablicy nutki idą,
gdy piszemy gamę kredą.
Do, re, mi, fa, sol, la, si, do,
do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

Ćwiczenie

Zapisać w zeszytach osiem pierwszych nut *Śpiewanki do-re-mi-fanki*. Następnie podpisać je, używając odpowiednich sylab z tekstu piosenki.

Pierwsze nuty *Śpiewanki do-re-mi-fanki* tworzą **gamę**, czyli szereg ośmiu dźwięków uporządkowanych od najniższego do najwyższego. Oznaczamy je sylabami: *do, re, mi, fa, sol, la, si* i *do*. Są to **nazwy solmizacyjne**. Ułatwiają one śpiewanie gamy.

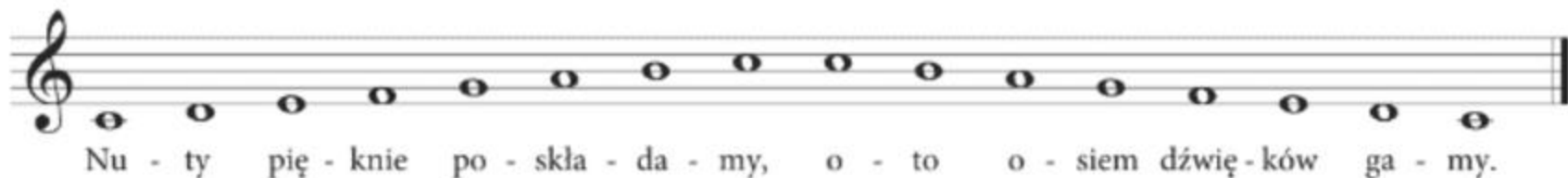
Ćwiczenie

Zaśpiewajcie gamę
z zastosowaniem
nazw solmizacyjnych.

Na złotą nutę

Zaśpiewajcie podaną rymowankę.
Następnie ułóżcie własne słowa
do tej samej gamy.

A to ciekawe!

Solmizację wymyślił w XI wieku włoski mnich Guido z Arezzo [czytaj: głido z arecco]. Oznaczył on poszczególne dźwięki pierwszymi sylabami z kolejnych linijek łacińskiego utworu *Hymn do Świętego Jana*.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Gama – osiem dźwięków ułożonych od najniższego do najwyższego.

Nazwy solmizacyjne – sylaby oznaczające poszczególne dźwięki gamy.

3. Dźwięki i gesty

Zaśpiewajmy!

Jawor

Co będziemy dzisiaj robić?

- Nauczymy się pokazywać gestami gamę i inne melodie.
- Utrwalimy znajomość solmizacji.
- Pobawimy się w jaworowych ludzi.
- Zagramy na flecie.

Ja - wor, ja - wor, ja - wo - ro - wi lu - dzie, co wy tu ro - bi - cie?

Bu - du - je - my mo - sty dla pa - na sta - ro - sty.

Ty - siąc ko - ni prze - pu - szcza - my, a je - dne - go za - trzy - ma - my.

1. Jawor, jawor, jaworowi ludzie,
co wy tu robicie?
Budujemy mosty
dla pana starosty.
Tysiąc koni przepuszczamy,
a jednego zatrzymamy.

Melodię możemy nie tylko zaśpiewać, lecz także pokazać za pomocą specjalnych gestów. Każdy z nich oznacza jeden dźwięk.

Ćwiczenie

- 1 Zaśpiewajcie melodię piosenki *Jawor* z wykorzystaniem solmizacyjnych nazw dźwięków.

Zaśpiewajmy!

Jesienne nutki

Ćwiczenie

3

Wykonajcie *Śpiewankę do-re-mi-fankę* (strona 12). Pokażcie za pomocą odpowiednich gestów dźwięki, których nazwy solmizacyjne pojawiają się w tekście piosenki.

Na złotą nutę

Zaśpiewajcie piosenkę *Jawor*, pokazując jej dźwięki poznanymi gestami.

Ćwiczenie

2

Zaśpiewajcie melodię *Jesienne nutki* z zastosowaniem nazw solmizacyjnych. Następnie powtórzcie ją – każdy dźwięk pokażcie za pomocą odpowiedniego gestu.

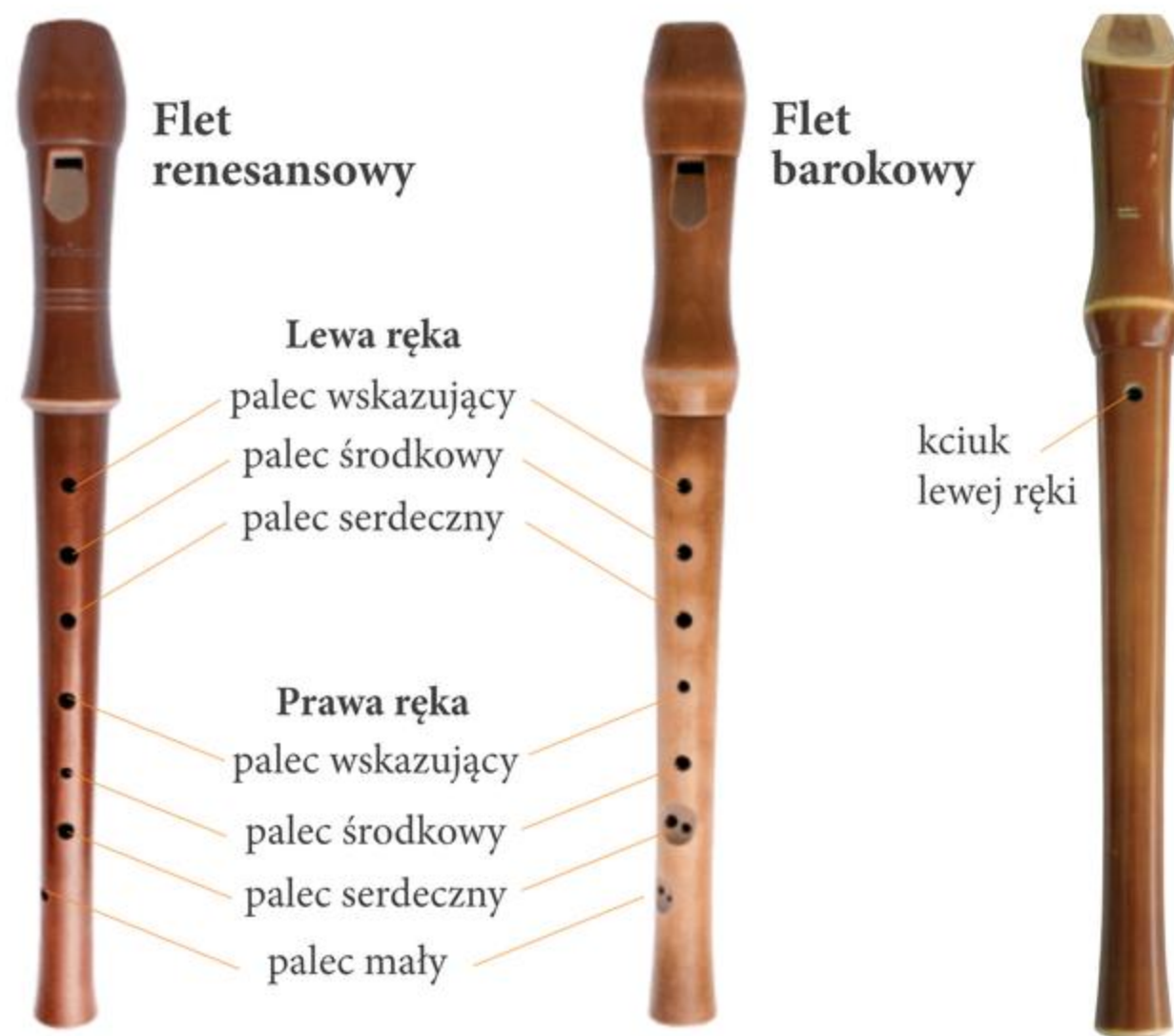

Jaworowi ludzie

Wybierzcie dwie osoby, które odegrają jaworowych ludzi. Stają one twarzami do siebie i podają sobie ręce, tak aby powstały „wrota”. Pozostali uczniowie śpiewają piosenkę *Jawor* i kolejno przez nie przechodzą. Po zakończeniu utworu uczniowie odgrywający jaworowych ludzi opuszczają ręce. Osoba, którą zatrzymują, odpada z gry. Powtarzajcie zabawę aż do wyłonienia zwycięzcy.

Flet podłużny to jeden z najstarszych instrumentów muzycznych. Zbudowany jest z prostej rurki z otworami, do której przez ustnik wdmuchuje się powietrze. Aby uzyskać dźwięki o różnej wysokości, grający zakrywa i odkrywa dziurki palcami.

Należy pamiętać, żeby podczas gry na flecie dokładnie przykrywać otwory – dzięki temu dźwięki będą miały właściwe brzmienie. Nie musicie zakrywać dziurek opuszkami – palce mogą być ułożone płasko i nieco wystawać poza korpus instrumentu.

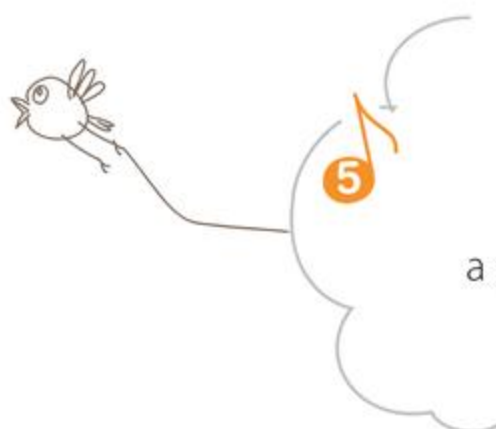

Ćwiczenie

4

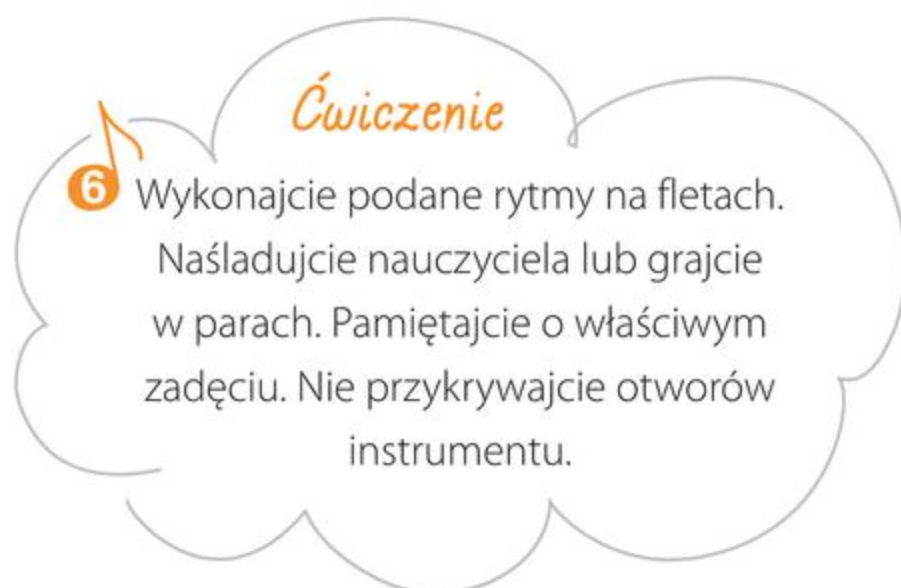
Oprzyjcie ustnik fletu o brodę. Ustawcie palce na otworach zgodnie z instrukcją. Pamiętajcie, by nie ścisnąć instrumentu zbyt mocno.

Podczas gry na flecie nie należy dmuchać w ustnik, lecz bezgłośnie wymawiać jedną z sylab: *ta*, *ti* lub *tu*. Ilość powietrza, jaką dzięki temu wdmuchujemy, w zupełności wystarczy do uzyskania dźwięków o odpowiedniej głośności. Wprowadzanie powietrza do ustnika fletu podczas gry nazywamy **zadęciem**.

Ćwiczenie

Ustawcie dłoń naprzeciw ust. Wybierzcie jedną z podanych sylab, a następnie wielokrotnie ją wypowiedzcie – najpierw głośno, a potem bezgłośnie. Zauważcie, że za każdym razem czujecie uderzenia powietrza. Właśnie tyle go potrzeba do prawidłowej gry na flecie.

Ćwiczenie

Wykonajcie podane rytmy na fletach. Naśladujcie nauczyciela lub grajcie w parach. Pamiętajcie o właściwym zadęciu. Nie przykrywajcie otworów instrumentu.

■ – dźwięk długi
■ – dźwięk krótki

4. Muzyczne litery

Zaśpiewajmy!

Kot na klawiszach

muzyka i słowa: Grażyna Kilbach

Umiarkowanie

Po kla - wi - szach ska - cze kot, sko - ry jest do ró - żnych psot.

5

(gama w oktawie)

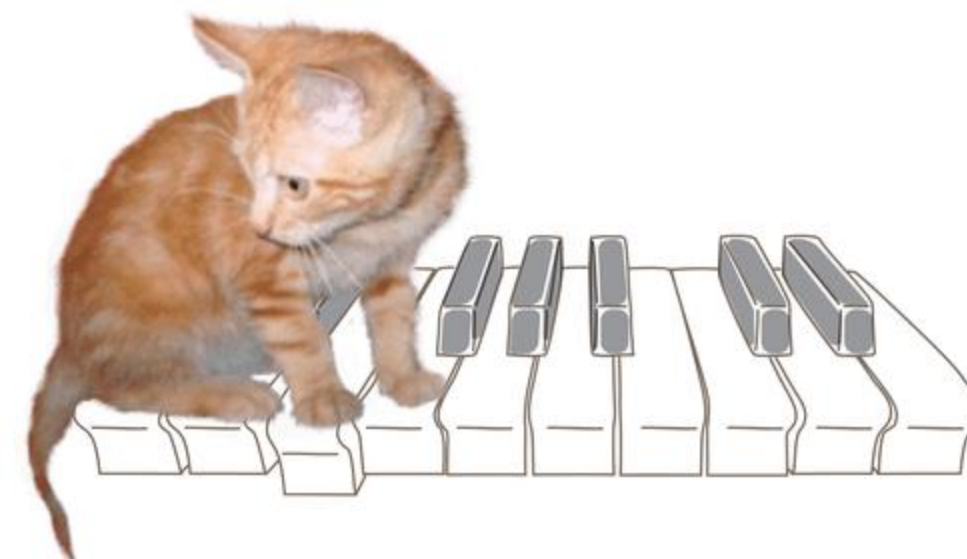

Bie - gnie w gó - rę jak po chmu-rkach, po - tem zbie - ga na pa - zu - rkach.

1. Po klawiszach skacze kot,
skory jest do różnych psot.
Biegnie w górę jak po chmurkach,
potem zbiega na pazurkach.
2. Stąpa w przód i w tył jak rak
na klawiszach prędko tak:
 $c, d, e, f, g, a, h, c,$
 $c, h, a, g, f, e, d, c.$
3. Tak mu się podoba gra,
że zaprosił nawet psa:
 $c, d, e, f, g, a, h, c,$
 $c, h, a, g, f, e, d, c.$
4. Gonią w górę, potem w dół,
każdy się w melodię wczuł:
 $c, d, e, f, g, a, h, c,$
 $c, h, a, g, f, e, d, c.$

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę
Kot na klawiszach.
- Poznamy literowe nazwy
dźwięków i dowiemy się, kiedy
należy je stosować.
- Nauczymy się grać na dzwonkach
gamę C-dur.
- Posłuchamy utworu
Wolfganga Amadeusza
Mozarta [czytaj: mocarta].

Do śpiewania melodii z nut używa się nazw solmizacyjnych. Nutom nadano także **nazwy literowe**: *c, d, e, f, g, a, h*. Dzięki ich znajomości można odczytać utwory przeznaczone do grania na instrumentach.

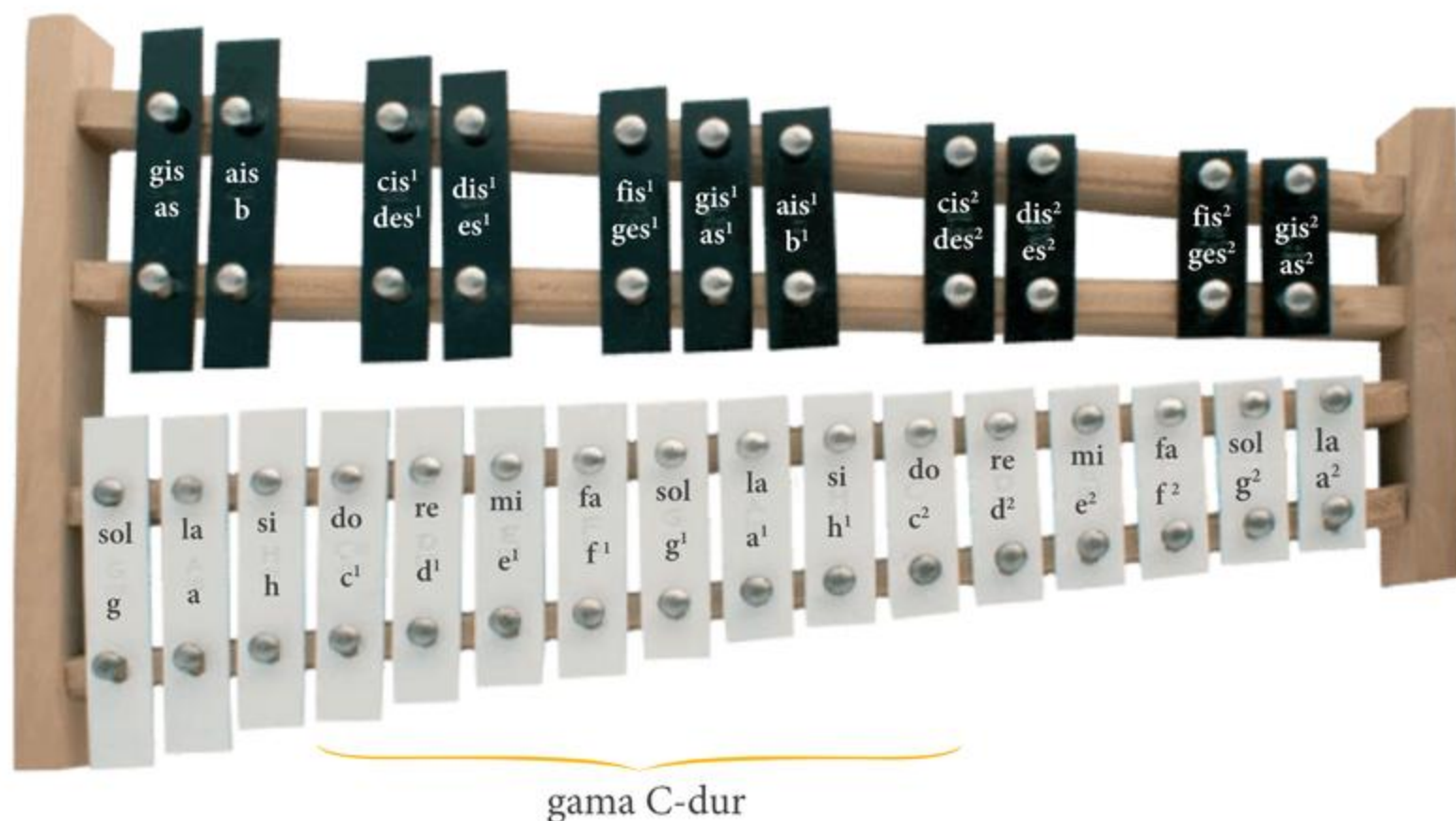

Dźwięków jest bardzo dużo, ale do ich zapisu służy zaledwie siedem liter. Dlatego nazwy się powtarzają. Żeby odróżnić dźwięki o tej samej nazwie, ale różniące się wysokością, używa się cyfr, na przykład: c^1 [czytaj: ce razkresłne], c^2 [czytaj: ce dwukresłne], c^3 [czytaj: ce trzykresłne]. Podczas korzystania z nut można pomijać cyfry i odczytywać tylko litery. Dźwięki od c^1 do c^2 , czyli od dolnego *c* do górnego *c*, gramy na białych klawiszach fortepianu czy keyboardu [czytaj: kibordu] albo na płytkach dzwonków.

Od oznaczenia pierwszego, najniższego dźwięku gamy tworzymy jej nazwę. Na przykład gamę rozpoczynającą się od dźwięku *c* nazywamy gamą C-dur.

A to ciekawe!

Nuty są znakami zrozumiałymi dla ludzi na całym świecie. Muzycy we wszystkich krajach korzystają z takich samych zapisów nutowych.

Podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwszy zespół śpiewa piosenkę *Kot na klawiszach*. Kiedy w melodii pojawia się gama C-dur, druga grupa gra ją na dzwonkach.
- Po zakończeniu śpiewania zespoły zamieniają się rolami i wykonują piosenkę jeszcze raz.

Ćwiczenie

Zagrajcie gamę C-dur na dzwonkach.

Na złotą nutę

Ułóżcie własną melodię z dźwięków gamy C-dur. Następnie zagrajcie ją na dzwonkach.

5. Porozmawiaj z echem, czyli głośno i cicho

Zaśpiewajmy!

Zabawy z echem

muzyka: Zbigniew Ciechan, słowa: Marek Dagnan, Bogusław Choiński

Dość szybko

1. Chę - tnie bie - ga po le - sie e - cho, e - cho

5 w cy - try - no - wej su - kie - nce w pla - mki pstre.

9 Ref. Stó - jże, e - cho, po - cze - kaj, po - cze - kaj, po - cze - kaj!

13 Wca - le cie - bie nie wi - dzę, wca - le nie!

1. Chętnie biega po lesie
echo, echo
w cytrynowej sukience
w plamki pstre.

2. Po lusterku jeziora
echo, echo
prędziuteńko na drugi
biegnie brzeg.

3. Tak bawiło się z nami
echo, echo,
aż tu nagle spadł z chmury
wielki deszcz.

Ref. Stójże, echo, poczekaj,
poczekaj, poczekaj!
Wcale ciebie nie widzę,
wcale nie!

Ref. Stójże...

Ref. Stójże, echo, poczekaj!
Poczekaj! Stój, echo!
Rozpuściło się w deszczu,
nie ma go.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Nauczymy się grać na flecie dźwięki h' , a' i g' .
- Wykonamy na fletach utwór *Jesienne nutki*.
- Zaśpiewamy piosenkę *Zabawy z echem*.
- Dowiemy się, czym jest dynamika i jak można ją oznaczać w muzyce.
- Pobawimy się w echo i w dyrygenta.
- Posłuchamy utworów Józefa Haydna [czytaj: hajdna] oraz Piotra Czajkowskiego.

Znak krzyżyka #
podwyższa dźwięk
o pół tonu.

Podczas śpiewania piosenki naśladowaliście echo, które można usłyszeć w lesie lub w górach. Zjawisko to polega na tym, że głośny dźwięk, na przykład krzyk lub wołanie, kilkakrotnie się powtarza, za każdym razem coraz ciszej. W muzyce poszczególne nuty także możemy wykonywać głośniej lub ciszej. Głośność dźwięków i jej zmiany to **dynamika**. W nutach często możemy odnaleźć litery określające dynamikę utworów muzycznych. Na przykład w zapisie piosenki *Zabawy z echem* litera *f* oznacza, że należy śpiewać głośno, a *p* – cicho. Litery wskazujące dynamikę są skrótami wyrazów pochodzących z języka włoskiego. Ich znaczenie przedstawiono w tabeli.

Oznaczenia dynamiki		
Skrót	Nazwa włoska	Znaczenie
<i>p</i>	<i>piano</i>	cicho
<i>mp</i>	<i>mezzopiano</i> [czytaj: meccopiano]	średnio cicho
<i>mf</i>	<i>mezzoforte</i> [czytaj: meccoforte]	średnio głośno
<i>f</i>	<i>forte</i>	głośno
<i>cresc.</i> 	<i>crescendo</i> [czytaj: krescendo]	coraz głośniej
<i>decresc. lub dim.</i> 	<i>decrescendo</i> [czytaj: dekrescendo] lub <i>diminuendo</i>	coraz ciszej

Rytmiczne echo

Wybrana osoba wykonuje dowolne dźwięki i sylaby. Powtarzajcie za nią poszczególne brzmienia jak echo, czyli coraz ciszej.

A to ciekawe!

Nazwa „fortepian” pochodzi od dwóch określeń dynamiki: *forte*, czyli „głośno”, i *piano*, czyli „cicho”. W dosłownym tłumaczeniu wyraz ten oznacza więc „głośno-cicho”. Na fortepianie można bowiem zagrać dźwięki o różnej głośności.

Na znak dyrygenta

Zapisać na tablicy poznane określenia dynamiki. Wybierzcie spośród siebie dyrygenta, który będzie wskazywał odpowiednie oznaczenia podczas wspólnego śpiewania. Następnie wykonajcie kilka razy piosenkę *Wlazł kotek na płotek*. Zmieniajcie głośność śpiewu zgodnie z poleceniami dyrygenta.

Klawiatura fortepianu ma zwykle 88 klawiszy.

Leśne lichy

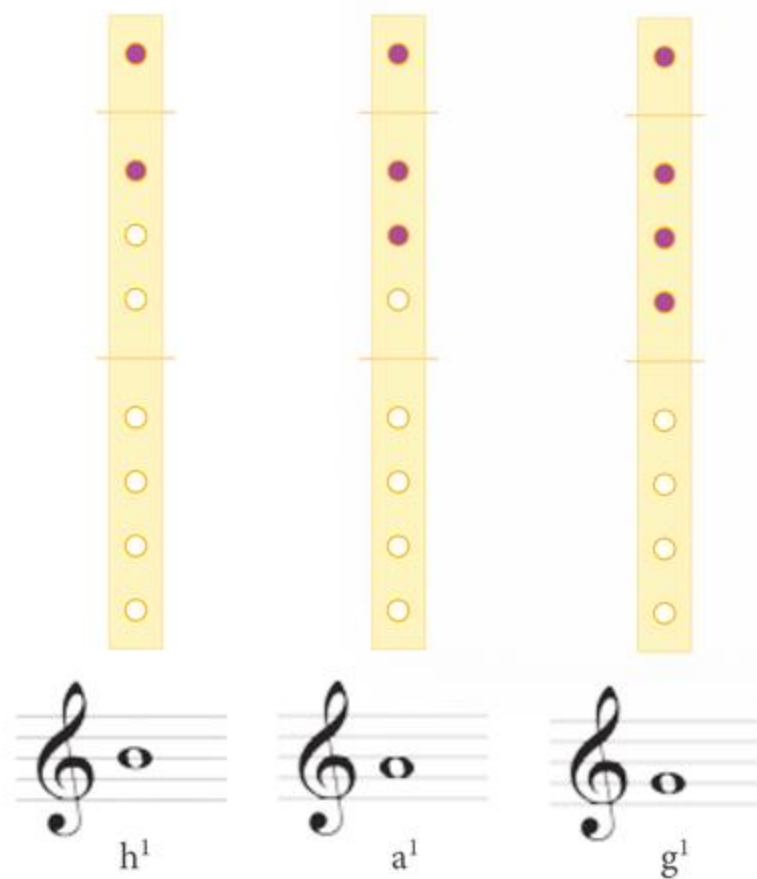
Wyrecytujcie rymowankę. Wyrazy zapisane wielkimi literami wypowiadajcie *forte*, a pozostałe słowa – *piano*.

GŁOŚNO – cicho, GŁOŚNO – cicho,
to jest echo – leśne lichy!
FORTE – piano, FORTE – piano,
czy to echo, czy to zając?

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Dynamika – głośność dźwięków w muzyce.

Chwyty fletowe

Chwytem nazywamy układ palców flecisty. Niektóre dziurki instrumentu przykrywa się opuszkami, a inne – pozostawia otwarte.

Ćwiczenie

- 1 Zagrajcie na flecie trzy dźwięki: h^1 , a^1 , g^1 . Skorzystajcie z zamieszczonego rysunku.

Ćwiczenie

- 2 Zagrajcie na flecie utwór *Jesienne nutki*.

Zagrajmy!

Jesienne nutki

6. Śpiewamy pięknie dla naszych nauczycieli

Zaśpiewajmy!

Czternastego października

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy dla nauczycieli piosenkę Czternastego października.
- Wykonamy ćwiczenia głosowe.

muzyka: Monika Gromek, Michał Józwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Czte - rna - ste - go pa - ździe-rni - ka wpi - su - je - my do dzie-ni -

ka do - bre sto - pnie wszy - stkim, co pra - cu - ją w szko - le!

Za wy - si - lki i za tru - dy nikt na - gro - dy nie o - dmó -

— wi wła - śnie w świę - to e - du - ka - cji na - ro - do - wej!

Ref. Cho - ciał trze - ba mieć cie - rpli - wość jak a - nio - łów sto, by z u -

śmie - chem prze - ka - zy - wać ty - le wie - dzy —, Na - u -

1. Czternastego października
wpisujemy do dziennika
dobre stopnie wszystkim,
co pracują w szkole!
Za wysiłki i za trudy
nikt nagrody nie odmówi
właśnie w święto edukacji
narodowej!

2. Kiedy klasa nie pojmuje,
że się „-uje” nie kreskuje,
lub na lekcji zamiast ciszy
znów jest rumor,
nauczyciel ze spokojem
odczaruje złe nastroje,
bo on wie, przez jakie „u”
się pisze „humor”!

3. Czternastego października
wpisujemy do dziennika
dobre stopnie i pochwały,
i życzenia:
aby co dzień nasza szkoła
była fajna i wesoła
i by żaden uczeń nie miał
w sobie lenia!

Ref. Chociaż trzeba mieć cierpliwość
jak aniołów sto,
by z uśmiechem przekazywać
tyle wiedzy,
Nauczyciel to potrafi
bez wyjątku aż do piątku,
no, a za to od nas szóstka
się należy!

Ref. Chociaż trzeba...

bis

Ref. Chociaż trzeba...

W zapisach nutowych często
pojawia się znak składający się
z dwóch pionowych kresek
i dwukropka $\begin{bmatrix} | & : & | \end{bmatrix}$. Jest to sym-
bol repetycji, czyli powtórzenia.
Fragment melodii znajdujący się
między znakami repetycji należy
zagrać dwa razy.

14.10.

Dzień Nauczyciela

Jeśli chcecie pięknie śpiewać, pamiętajcie o kilku ważnych zasadach:

- Gdy śpiewacie na stojąco, zachowajcie postawę wyprostowaną i stojcie w lekkim rozkroku.
- Podczas śpiewania na siedząco wyprostujcie plecy, a ręce połóżcie na kolanach.
- Oddychajcie głęboko, tak jakbyście nadmuchiwali znajdujące się w Waszych brzuchach balony.
- Otwierajcie szeroko usta.
- Pamiętajcie o prawidłowej dykcji.

Nauczyciel wykonawców operowych Walery Wysocki napisał około stu lat temu żartobliwy wiersz o śpiewaniu. Zawarte są w nim rady, do których powinien stosować się każdy śpiewak.

- Kto chce śpiewać prawidłowo, niech wymawia każde słowo przed językiem, za zębami, wyraźnymi sylabami. Niech udaje, że wciąż ziewa, a ziewając – pięknie śpiewa!

Moja muzyka

Ułóżcie własną melodię do wiersza Walerego Wysockiego i zaśpiewajcie powstałą piosenkę zgodnie z zawartymi w niej wskazówkami.

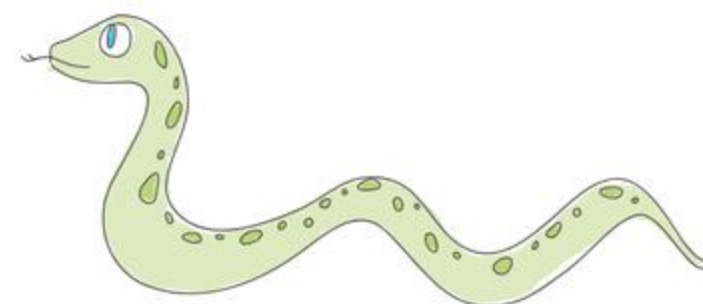
Aby dobrze śpiewać, warto systematycznie ćwiczyć. Trzeba nauczyć się prawidłowej **emisji głosu**, czyli właściwego wydobywania głosu. Bardzo ważna jest też poprawna **dykcja**, czyli wyraźne wymawianie słów. W trenowaniu dobrej dykcji pomogą Wam opisane zabawy. Wykonujcie te ćwiczenia jak najczęściej!

Trening buzi i języka

Naśladujcie parskanie konia, syk węża, mruczenie kota.

Mistrz głębokiego wydechu

Wyrecytujcie podane rymowanki na jednym oddechu. Komu z Was uda się wypowiedzieć najwięcej słów z drugiego wiersza?

- Tańczyły dwa Michały,
jeden duży, drugi mały.
Tak tańczą dookoła,
aż im pot się leje z czoła.

- Jeden, dwa, jeden, dwa, pewna pani miała psa.
Trzy i cztery, trzy i cztery, pies ten dziwne miał maniery.
Pięć i sześć, pięć i sześć, wcale ciastek nie chciał jeść.
Siedem, osiem, siedem, osiem, wciąż o kości tylko prosił.
Dziewięć, dziesięć, dziewięć, dziesięć,
kto z nas kości mu przyniesie?
Może ja, może ty, licz od nowa: raz, dwa, trzy.

Ćwiczenie

- 1 Zaśpiewajcie kilkakrotnie podaną melodię. Za każdym razem rozpoczynajcie od wyższego dźwięku.

Prędkomówki i łamijęzyki

Przeczytajcie kilkakrotnie poszczególne teksty, za każdym razem coraz szybciej. Wszystkie słowa wymawiajcie starannie i wyraźnie.

- Pchła pchłę pchała, pchła płakała, że pchła pchłę pchała.
- Nie marszcz czoła.
- Mistrz skrzypiec z Przasnysza.
- W czasie suszy Sasza szedł suchą szosą.
- Na półce stoją butelki oetykietowane i nieoetykietowane.

Coraz wyżej – coraz niżej

Zaśpiewajcie podane sylaby. Zaczniście od niskiego dźwięku i śpiewajcie coraz wyżej, a następnie – coraz niżej. W wykonaniu ćwiczenia pomoże Wam rysunek.

Po wykonaniu zabaw i ćwiczeń wokalnych z pewnością pięknie zaśpiewacie piosenkę dla Waszych nauczycieli. Zrobicie im w ten sposób wspaniały prezent.

A to ciekawe!

W trakcie ziewania narządy, które służą człowiekowi do wydobywania dźwięków, są całkowicie rozluźnione. Dlatego wielu śpiewaków i piosenkarzy stara się naśladować tę czynność podczas śpiewu.

Ćwiczenie

Wykonajcie piosenkę Czternastego października (strona 26). Wybierzcie osoby, które zaśpiewają poszczególne zwrotki. Refren wykonajcie wspólnie. Pamiętajcie o zasadach poprawnej dykcji i prawidłowej emisji głosu.

Ćwiczenie

3

Przygotujcie muzyczne graffiti. Na dużym arkuszu papieru zapiszcie ozdobnymi literami wiersz Walerego Wysockiego (strona 28). Wokół tekstu narysujcie obrazki według własnych pomysłów. Gotowe prace umieśćcie w widocznym miejscu w klasie, aby przypominały Wam o zasadach pięknego śpiewania.

Z okazji Roku Chopinowskiego [czytaj: szopenowskiego] 2010 w Warszawie powstało wielkie malowidło ścienne przedstawiające artystę.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Emisja głosu – wydobywanie głosu podczas recytacji lub śpiewu.

Dykcja – sposób wymawiania poszczególnych słów.

7. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Gama składa się z ośmiu kolejnych dźwięków, np. od c^1 do c^2 .
- Każda nuta ma dwie nazwy – solmizacyjną i literową.
- Gamę rozpoczynającą się od dźwięku c nazywamy gamą C-dur.
- Dynamika oznacza w muzyce głośność dźwięków.
- Emisja głosu to wydobywanie głosu podczas recytacji lub śpiewu.
- Dykcja to sposób wymawiania słów.

Zadania warsztatowe

- 1 Zaśpiewajcie utwór, używając najpierw nazw solmizacyjnych, a następnie nazw literowych.

Jesienne nutki

Zabawa „Muzyczny sejsmograf”¹

Podczas słuchania utworu Edwarda Griega *W grocie Króla Gór* pokazujcie dynamikę za pomocą gestów. Rysujcie w powietrzu linię wznoszącą się lub opadającą – w zależności od zmian głośności.

¹ Sejsmograf – urządzenie rejestrujące drgania skorupy ziemskiej.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Posłuchamy utworów Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego] i Edwarda Griega [czytaj: griga].
- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Wykonamy melodię na fletach i na instrumentach perkusyjnych.

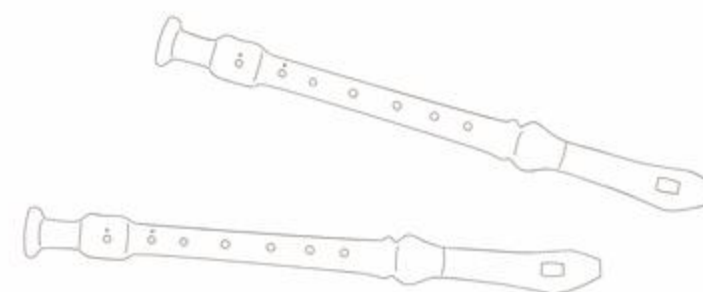
Posłuchajmy...

- Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi], *Koncert skrzypcowy „Jesień”* z cyklu *Cztery pory roku*, część I

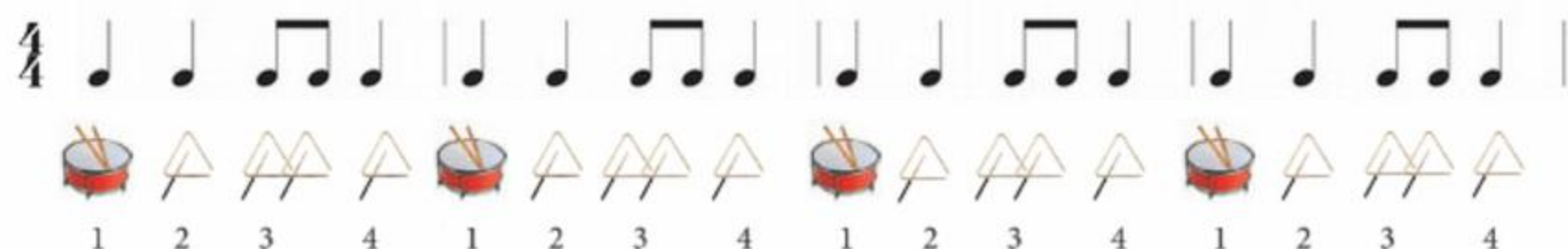

- ? Podczas słuchania muzyki ułóżcie z liści, kasztanów, żołędzi i jarzębiny jesienny pejzaż.

- ② Podzielcie się na trzy grupy. Następnie wykonajcie utwór *Jesienne nutki*.
- Pierwszy zespół śpiewa z wykorzystaniem nazw solmizacyjnych.
 - Druga grupa wykonuje melodię na fletach.
 - Trzeci zespół gra na bębenkach i trójkątach podany rytmem towarzyszący.

Rytm towarzyszący melodii *Jesienne nutki*

- ③ Zaśpiewajcie gamę C-dur, używając nazw solmizacyjnych, zgodnie z oznaczeniami dynamiki. Które ze znanych Wam określeń głośności występują w zamieszczonym zapisie nutowym? Co one oznaczają?

Moja muzyka

Wymyślcie własny utwór na instrumenty perkusyjne oraz różne przedmioty, na przykład ołówki, linijki, woreczki foliowe i butelki z plastiku. Postarajcie się, aby Wasza kompozycja obrazowała atmosferę jesieni: szum wiatru, padający deszcz, spadające kasztany, szelest suchych liści i inne odgłosy. Wykonajcie wspólnie Wasze dzieło.

Z OKAZJI DNIA EDUKACJI NARODOWEJ KLASA IV B ZAŚPIEWAŁA
PIOSENKĘ DLA SWOJEGO NAUCZYCIELA MUZYKI – PANA JANA.

W CZASIE WYSTĘPU
PAN JAN
UŚWIADOMIŁ
SOBIE...

...JAK WIELE
PRACY CZEKA GO
W TYM ROKU
SZKOLNYM.

DZIĘKUJĘ, KOCHANI, DZIĘKUJĘ! A TERAZ
PRZECWICZMY JEDEN Z NAJPIĘKNIEJSZYCH
RODZAJÓW MUZYKI – CISZĘ...

Wakacje misia

14 października – Dzień Edukacji Narodowej

11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości

25 listopada – Dzień Pluszowego Misia

29-30

listopada

Andrzejki

Zgodnie z tradycją sięgającą czasów pogańskich w nocy z 29 na 30 listopada obchodzone są andrzejki. Jest to okazja do tanecznej zabawy i wróżenia. Dawniej w wieczorze andrzejkowym brały udział tylko niezamężne dziewczęta. Dzisiaj nawet dzieci chętnie uczestniczą we wróżbach andrzejkowych i traktują je jako dobrą zabawę. Jednym ze sposobów wróżenia jest lanie wosku do zimnej wody przez otwór w główce klucza. Zastyglą figurkę należy oświetlić tak, by rzucała cień – z jego kształtu należy odgadnąć przyszłość.

22 listopada

Dzień Świętej Cecylii

Święta Cecylia jest patronką muzyki i muzyków, głównie organistów, chórzystów kościelnych i zespołów muzycznych. Na malowidłach przedstawia się ją z organami lub z innym instrumentem.

24-25 listopada

Katarzynki

Dawniej dziewczęta świętowały andrzejki, a chłopcy obchodzili katarzynki. Kawalerowie gromadzili się wieczorem 24 listopada, czyli przed dniem Świętej Katarzyny, aby wywróżyc sobie, kogo poślubi każdy z nich.

Wrzesień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Październik

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Listopad

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

8. Z rytmem za pan brat

Zaśpiewajmy!

Poczuj rytm

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Poczuj rytm* z wykorzystaniem rapowania.
- Przypomnimy sobie, jakie są wartości rytmiczne nut i pauz.
- Wykonamy ćwiczenia rytmiczne.

muzyka: Monika Gromek, Michał Józwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

A D A D A D A

1. Ka - żdy zna to mu - zy - czne cre - do: bez me - lo - dii i bez ry - tmu

G E A D A D A

nic się zdia - łać nie - da! U - kład nut to nie ty - lko brzmie - nie,

D A h E

prze - bieg w cza - sie zwa - ny ry - tmem wie - lkie ma zna - cze - nie

10 Rap

A jak ktoś ma i - nne zda - nie, niech się wkrę - ci w ra - po - wa - nie, bez me -

13 A A⁷

lo - dii mo - żna żyć - , gdy się sło - wom na - da rytm - ! Ref. Po - czuj rytm,

16 D A H E A A⁷

któ - ry kla - szczą rę - ce - ! Po - czuj puls - to mu - zy - czne se - rce - ! Po - czuj rytm,

1. Każdy zna to muzyczne credo¹: bez melodii i bez rytmu nic się zdziałać nie da! Układ nut to nie tylko brzmienie, przebieg w czasie zwany rytmem wielkie ma znaczenie!

Rap

A jak ktoś ma inne zdanie, niech się wkręci w rapowanie, bez melodii można żyć, gdy się słowom nada rytm!

Ref. Poczuj rytm,
który klaszczą ręce!
Poczuj puls –
to muzyczne serce!

bis

¹ Credo [czytaj: kredo] – zasady, którymi człowiek kieruje się w życiu.

20 D d7 A fis h E A
któ - ry kla - szczą rę — ce — ! Po - czuj puls — to mu - zy - czne se — rce — !

23 A D A D A D A
2. To jest to! Dło - nie kla - szczą sa — me! Lecz nie ka - żdy zna po - ję - cia

26 G E A D A D A
z ry - tmem po - wią - za - ne... Czy ty wiesz, co to jest ćwie - rcnu — ta?

29 D h E7 Rap
Jak za - śpie - wać sy - nko - pę? Pa - uza! Po - ra już o - ga - rnać te — mat: li - czy

33
się ry - tmi - czny sche — mat! Ca - ła nu - ta czy ó - se — mka — pi - lnuj me - trum i nie pę - kaj!

36 A A7 D A H E
Ref. Po - czuj rytm, któ - ry kla - szczą rę — ce — ! Po - czuj puls — to mu - zy - czne se — rce — !

40 A A7 D d7 A fis h7 E A
Po - czuj rytm, któ - ry kla - szczą rę — ce — ! Po - czuj puls — to mu - zy - czne se — rce — !

2. To jest to!
Dłonie klaszczą same!
Lecz nie każdy zna pojęcia
z rytmem powiązane...
Czy ty wiesz,
co to jest ćwierćnuta?
Jak zaśpiewać synkopę?
Pauza!...

Rap

Pora już ogarnąć temat:
liczy się rytmiczny schemat!
Cała nuta czy ósemka –
pilnuj metrum² i nie pękaj!

Ref. Poczuj rytm...

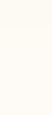
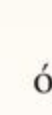
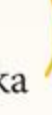
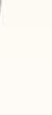
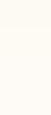
² *Metrum* – określa, na ile liczymy utwór.

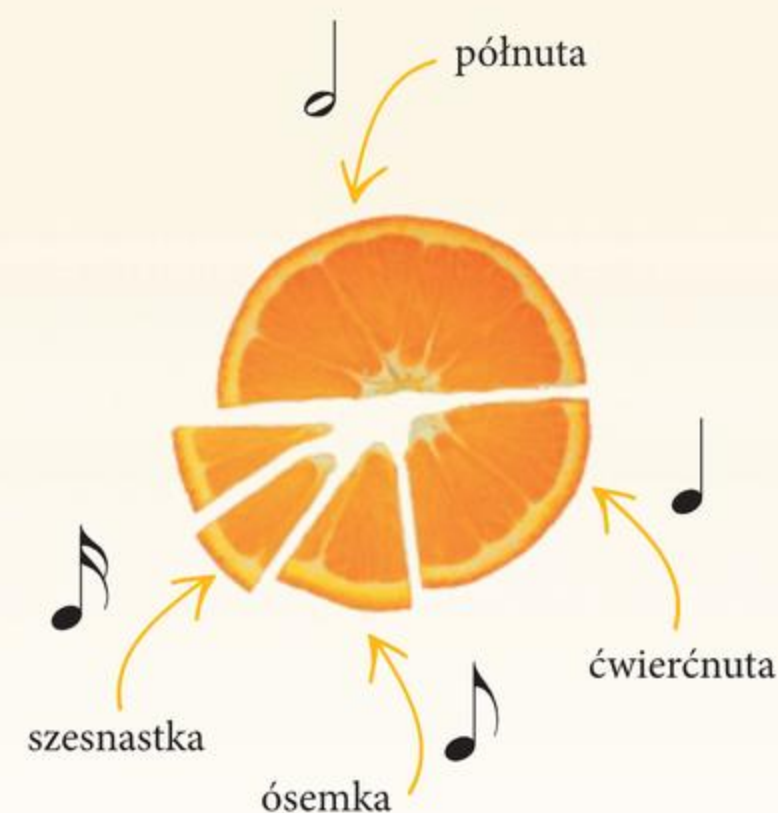

Tekst piosenki *Poczuj rytm* zawiera wiele terminów muzycznych określających **rytm**, czyli czas trwania następujących po sobie dźwięków i przerw między nimi. Na pięciolinii długość dźwięków oznaczamy różnymi nutami, na przykład półnutą lub ósemką. Natomiast ciszę między dźwiękami zapisujemy za pomocą pauz, na przykład ćwierćnutowych lub ósemkowej.

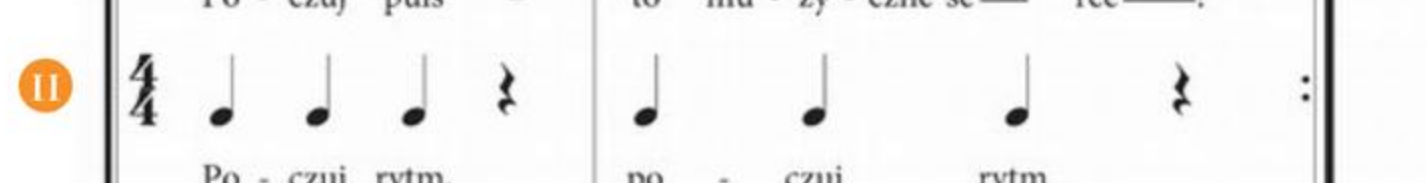
Wartości rytmiczne nut i pauz

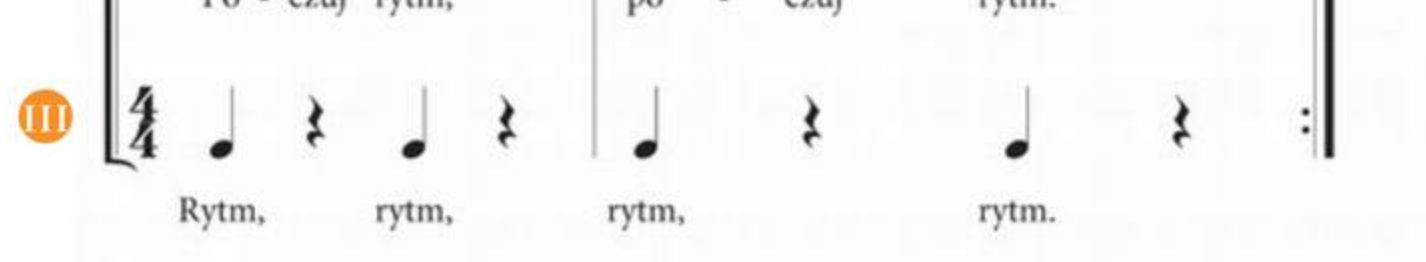
1 cała nuta																
2 półnuty																
4 ćwierćnuty																
8 ósemek																
16 szesnastek																

Podział wartości rytmicznych przypomina dzielenie pomarańczy na coraz mniejsze części.

I

II

III

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na trzy grupy. Następnie wyrecytujcie refren piosenki *Poczuj rytm* (strona 36). Każdy zespół wykonuje odpowiedni fragment zgodnie z podanymi schematami rytmicznymi.

1 pauza
całonutowa

2 pauzy
półnutowe

4 pauzy
ćwierćnutowe

8 pauz
ósemkowych

16 pauz
szesnastkowych

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Rytm – czas trwania poszczególnych dźwięków i przerw między nimi.

Pauza – cisza pomiędzy dźwiękami.

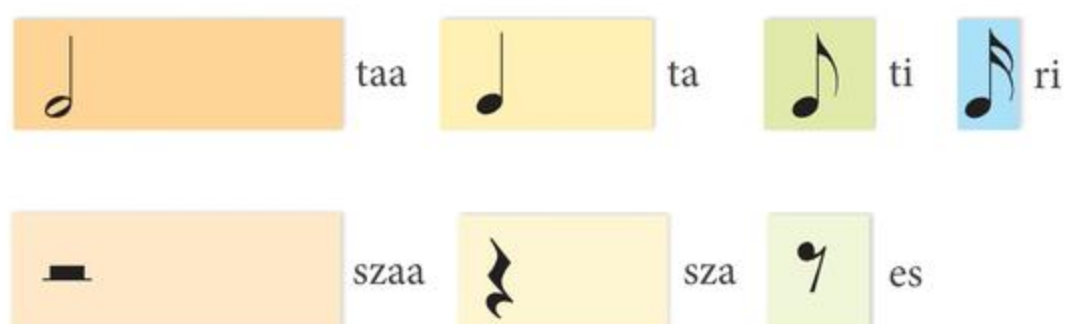
9. Rytmiczne zabawy

Rytm możemy wykonać za pomocą specjalnych **sylab rytmicznych**. Każda z nich oznacza inną nutę lub pauzę. Recytowanie rytmu z wykorzystaniem tych sylab to **tataizacja**.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Dowiemy się, do czego służy tataizacja i co to są gestodźwięki.
- Wykonamy ćwiczenia rytmiczne.
- Dowiemy się, co oznacza wyrażenie *ostinato*.

Ćwiczenie

Wykonajcie rytm refrenu piosenki *Poczuj rytm* (strona 36) za pomocą sylab rytmicznych.

Rytm możemy zaśpiewać, zagrać na instrumentach, odczytać, używając sylab rytmicznych, albo zatańczyć. Można go także wyrazić za pomocą ruchu: wykładać, wytupać nogami lub wypstrykać palcami. Gesty wykonane w celu uzyskania dźwięku nazywamy **gestodźwiękami**.

Gestodźwięki

kłaśnięcie

jednoczesne uderzenie
dłońmi o uda

tupanie na zmianę
lewą i prawą nogą

pstryknięcie palcami
obu rąk jednocześnie

tupnięcie prawą nogą

pstrykanie na zmianę
palcami obu rąk

tupnięcie lewą nogą

klepięcie klatki piersiowej
skrzyżowanymi rękoma

kłaśnięcie z półkolistym
rozłożeniem rąk

uderzanie o uda na zmianę
prawą i lewą dłonią

uderzanie pięściami
o klatkę piersiową

Ćwiczenie

Wykonajcie podany
rytm z wykorzystaniem
gestodźwięków.

♪ – kłaśnięcie

♪ – jednoczesne uderzenie
dłońmi o uda

♪ – tupnięcie lewą nogą

2/4
Śpie - waj, śpie - waj, graj i tańcz, niech mu - zy - ka za - brzmi.

4/4
Dzwo - nek za - dzwo - - - nił, to już le - kcji czas.

3/4
Na ba - lu u kró - la wszy - scy pię - knie za - ta - ńczy - - - li.

Ćwiczenie

Odczytajcie podane rytmy za pomocą tataizacji. Następnie wyrecytujcie rytmicznie każdy z tekstów.

Ćwiczenie

 4 Podzielcie się na dwie grupy, a następnie wykonajcie dwukrotnie refren piosenki *Poczuj rytm* (strona 36).

- Pierwszy zespół śpiewa.
- Druga grupa za pierwszym razem klaszcze zgodnie z rytmem i powtarza słowa: „poczuj rytm”, a za drugim – tylko klaszcze.

Gdy ktoś stale powtarza tę samą melodię lub ten sam rytm, mówimy, że gra lub śpiewa **ostinato**.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Tataizacja – odczytywanie rytmu za pomocą określonych sylab.

Gestodźwięk – gest będący źródłem dźwięku, na przykład kłaśnięcie, tupnięcie, pstryknięcie.

Ostinato – stałe powtarzanie tego samego rytmu lub melodii.

10. Gdy piosenka szła z wojskiem

Piosenki zawsze towarzyszyły żołnierzom. Najczęściej umilali sobie oni śpiewem długie marsze.

Zaśpiewajmy!

Przybyli ułani

melodia ludowa, słowa: Feliks Gwiżdż

1. Przy - by - li u - ła - ni pod o - kie - nko, przy - by - li
u - ła - ni pod o - kie - nko, pu - ka - ją, wo - ła - ją:
„Puść, pa - nie - nko!”. Pu - ka - ją, wo - ła - ją: „Puść, pa - nie - nko!”.

1. [wszyscy:] Przybyli ułani¹ pod okienko, } *bis*
pukają, wołają: [chłopcy:] „Puść², panienko!”. } *bis*

2. [dziewczęta:] O, Jezu, a cóż to za wojacy? } *bis*
[chłopcy:] Otwieraj, nie bój się, to czwartacy³! } *bis*

3. [chłopcy:] Przyszliśmy tu poić nasze konie. } *bis*
Za nami piechoty całe błonie⁴. } *bis*

4. [dziewczęta:] O, Jezu, a dokąd Bóg prowadzi? } *bis*
[chłopcy:] Warszawę odwiedzić byśmy radzi⁵. } *bis*

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Przybyli ułani*.
- Zagramy na instrumentach perkusyjnych.
- Posłuchamy muzyki wojskowej.
- Wykonamy musztrę paradną.
- Dowiemy się, jak zagrać na flecie dźwięki *e'* i *f'*.

Ułańską jazdę można obejrzeć podczas inscenizacji historycznych.

¹ Ułani – dawne wojsko konne.

² Puść – dawniej: „wpuść”.

³ Czwartacy – żołnierze czwartego pułku polskiej piechoty z XIX wieku.

⁴ Błonie – rozległa równina pokryta trawą.

⁵ Byśmy radzi – dawniej: „chcielibyśmy”.

Ćwiczenie

1 Zaśpiewajcie piosenkę *Przybyli ułani* z podziałem na role, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w tekście.

A to ciekawe!

Marsz to utwór muzyczny zbliżony to tańca. Jego rytm naśladuje rytm kroków maszerujących żołnierzy. Muzyka marszowa była znana już w starożytnej Grecji.

Polskie wojsko walczyło na wielu frontach. Polscy żołnierze nosili różne mundury i posługiwali się różnymi rodzajami broni, zawsze jednak grali i śpiewali piosenki. Zarówno w niepodległej ojczyźnie, jak i pod zaborami powstawały liczne pieśni o tematyce żołnierskiej i wojennej, a także utwory na różne instrumenty. Wiele z nich ma rytm marsza.

Akompaniament rytmiczny do piosenki *Przybyli ułani*

 $\frac{2}{4}$ → Powtarzać do końca utworu.

 $\frac{2}{4}$ → Powtarzać do końca utworu.

 $\frac{2}{4}$ - | - | → Powtarzać do końca utworu.

 $\frac{2}{4}$ → Powtarzać do końca utworu.

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na cztery grupy, a następnie wykonajcie akompaniament do piosenki zgodnie z zamieszczonym schematem.

Posłuchajmy...

Bolesław Szulia,
marsz *W Dzień Podchorążego*
(lub inny marsz wojskowy)

? Posłuchajcie utworu i wyklaszczcie jego rytm.

W czasie pokoju poszczególne oddziały wojska często ćwiczą musztrę, czyli równoczesne wykonywanie rozkazów. Na komendę dowódcy żołnierze ustawiają się w szyku, maszerują, prezentują broń, oddają honory. Specjalnie wyszkolone oddziały, na przykład Batalion Reprezentacyjny Wojska Polskiego, prezentują musztrę podczas uroczystości państwowych do muzyki wykonywanej przez orkiestrę dętą. Ten widowiskowy pokaz nazywamy musztrą paradną.

Podczas oglądania musztry paradnej można rozpoznać rodzaje wojsk, do których należą żołnierze, na podstawie ich galowych mundurów.

Ćwiczenie 3

Wykonajcie musztrę paradną do wysłuchanego na lekcji marsza wojskowego.

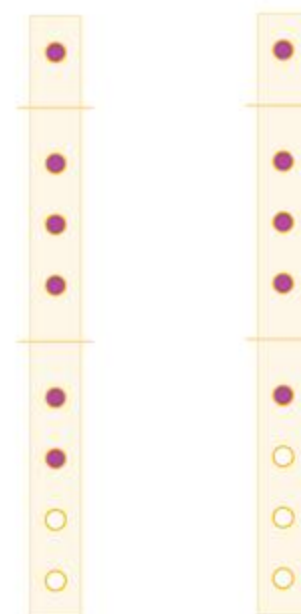
Ćwiczenie 4

Zagrajcie na fletach dźwięki e^1 i f^1 . Skorzystajcie z zamieszczonych rysunków.

A to ciekawe!

Elementy musztry paradnej można podziwiać w trakcie zmiany warty przy Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie, najczęściej podczas uroczystości państwowych.

Chwyty fletowe

Ćwiczenie 5

Wykonajcie melodię na fletach.

11. Mazurek Dąbrowskiego i symbole narodowe

Niektóre pieśni są bardzo ważne dla całego narodu. Jednym z takich utworów jest **hymn narodowy**. Wykonuje się go w czasie świąt państwowych oraz w innych uroczystych sytuacjach, na przykład z okazji wizyty w Polsce prezydenta innego kraju lub rozpoczęcia roku szkolnego. Polskim hymnem narodowym od 1927 roku jest *Mazurek Dąbrowskiego*.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy polski hymn narodowy.
- Dowiemy się, jak powstał *Mazurek Dąbrowskiego*.
- Porozmawiamy o symbolach narodowych.
- Dowiemy się, jak zagrać na flecie dźwięki c^1 , d^1 i c^2 .

Zaśpiewajmy!

Mazurek Dąbrowskiego

muzyka: kompozytor nieznany, słowa: Józef Wybicki

Uroczyście

1. Je - szcze Po - lska nie zgi-nę— ła—, kie - dy my ży - je - my.

5 Co nam o - bca prze - moc wzię— ła—, sza - błą o - dbie - rze - my.

9 Ref. Marsz, marsz, Dą - bro— wski, z zie - mi wło - skiej do Po - lski!

13 Za two-im prze - wo— dem złą - czym się z na - ro - dem.

Na sylaby „nie zgi-nę-ła” przypada sześć nut. Podczas wykonywania utworu przedłużamy dwie ostatnie sylaby i każdą z nich śpiewamy na dwóch dźwiękach.

1. Jeszcze Polska nie zginęła,
kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
szablą odbierzemy.

Ref. Marsz, marsz, Dąbrowski,
z ziemi włoskiej do Polski!
Za twoim przewodem¹
złączym się z narodem.

2. Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
jak zwyciężać mamy.

Ref. Marsz, marsz...

3. Jak Czarniecki do Poznania
po szwedzkim zaborze,
dla ojczyzny ratowania
wrócim się przez morze.

Ref. Marsz, marsz...

4. Już tam ojciec do swej Basi
mówi zapłakany:
„Słuchaj jeno², pono³ nasi
biją w tarabany⁴”.

Ref. Marsz, marsz...

¹ Za twoim przewodem – pod twoim przywództwem.

² Jeno – dawniej: „tylko”.

³ Pono – dawniej: „podobno”, „chyba”.

⁴ Tarabany – bębny używane w dawnym wojsku.

Melodię polskiego hymnu narodowego
opracowano między innymi na fortepian.

Polskie symbole narodowe

Hymn państwowy, flaga i godło to **symbole narodowe**. Powinniśmy okazywać szacunek symbolom zarówno polskim, jak i zagranicznym.

Podczas wykonywania i słuchania **hymnu narodowego** należy stać. Mężczyźni i chłopcy powinni zdjąć czapki. W taki sam sposób okazujemy szacunek w trakcie wykonywania hymnów innych państw.

Flaga

Barwy polskiej flagi – biała i czerwona – nawiązują do kolorów godła.

Godło

Biały orzeł w złotej koronie umieszczony na czerwonej tarczy herbowej jest godłem Polski.

Hymn

Mazurek Dąbrowskiego, hymn Polski, składa się z czterech pierwszych zwrotek Pieśni Legionów Polskich we Włoszech.

Kiedy ponad dwieście lat temu nasz kraj znalazł się w niewoli, Polacy nie pogodzili się z utratą niepodległości. Generał Jan Henryk Dąbrowski wyjechał do Włoch, aby rozpocząć tam walkę o wolność ojczyzny. W miejscowości Reggio [czytaj: redzio] utworzył oddziały wojskowe – Legiony Polskie. W 1797 roku generała odwiedził przyjaciel, poeta Józef Wybicki. Pewnego dnia artysta usłyszał, jak jeden z polskich żołnierzy nuci żywą, wesołą melodię. Wybickiemu bardzo się ona spodobała, dlatego napisał do niej tekst zatytułowany *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*. Utwór zyskał ogromną popularność zarówno wśród legionistów, jak i wśród Polaków mieszkających w ojczyźnie. W czasie rozbiorów *Pieśń Legionów...* jednoczyła Polaków, dodawała im sił w walce o niepodległość i budziła nadzieję na zwycięstwo. Później otrzymała tytuł *Mazurek Dąbrowskiego* i stała się polskim hymnem narodowym.

A to ciekawe!

Józef Wybicki napisał sześć zwrotek *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*. Później Polacy dopisywali do niej kolejne części. Oficjalny tekst polskiego hymnu narodowego ma cztery zwrotki.

Nazwę *Legiony Polskie* nosiły ochotnicze oddziały polskie nie tylko w XVIII wieku, lecz także podczas I wojny światowej.

Ćwiczenie 2
Wykonajcie na fletach gamę C-dur. Skorzystajcie z zamieszczonych rysunków.

Ćwiczenie 1
Zagrajcie na fletach dźwięki d¹ i c¹. Skorzystajcie z zamieszczonych rysunków.

c¹ d¹ e¹ f¹ g¹ a¹ h¹ c² c² h¹ a¹ g¹ f¹ e¹ d¹ c¹

* chwyt na flecie barokowym

Ćwiczenie 3
Zagrajcie melodię zawierającą poznane dźwięki.

Chwyty fletowe

d¹ c¹ c²

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Hymn – uroczysta pieśń poświęcona na przykład ważnej postaci historycznej.

Hymn narodowy – pieśń najważniejsza dla danego narodu, wykonywana podczas uroczystości państwowych i innych ważnych wydarzeń.

Z wizytą w Będominie

Na Kaszubach, w miejscowości Będomin, stoi dwór szlachecki z XVIII wieku. W 1747 roku urodził się tu Józef Wybicki, autor *Mazurka Dąbrowskiego*. Ponad 200 lat później budynek odnowiono i utworzono w nim pierwsze na świecie Muzeum Hymnu Narodowego.

W zbiorach muzeum znajdują się pamiątki związane z życiem i twórczością Józefa Wybickiego.

Po II wojnie światowej w dworze działała szkoła podstawowa. Dopiero w latach 70. XX wieku budynkowi przywrócono dawny wygląd.

Od 1976 roku będomiński dwór jest siedzibą Muzeum Hymnu Narodowego. Ekspozycje przybliżają życie szlachty w epoce generała Dąbrowskiego.

W muzeum można zobaczyć dawne patriotyczne śpiewniki oraz wysłuchać najstarszych nagrań polskich pieśni. Ważnymi eksponatami są różne wersje *Mazurka Dąbrowskiego* powstałe w XIX wieku.

W Będominie zgromadzono kolekcję biżuterii z symbolami patriotycznymi oraz wiele pocztówek, książek, obrazów i grafik nawiązujących do historii *Mazurka Dąbrowskiego*.

Wśród eksponatów są także zabytkowe urządzenia do odtwarzania muzyki, na przykład stuletni miniaturowy gramofon.

Zwiedzający dowiadują się, jaką rolę odegrał *Mazurek Dąbrowskiego* w historii polskiego narodu, na przykład w okresie zaborów.

Wokół muzeum rozciąga się park, w którym rosną drzewa uznane za pomniki przyrody. Należy do nich dąb Wybickiego, mający 400 lat.

W muzeum odbywają się imprezy patriotyczne, na przykład Bieg *Mazurka Dąbrowskiego* oraz widowisko historyczne – Batalia Napoleońska.

12. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Rytm to czas trwania poszczególnych dźwięków i przerw między nimi.
- Odczytywanie rytmu za pomocą określonych sylab nazywamy tataizacją.
- Gestodźwięk to gest będący źródłem dźwięku, na przykład klaśnięcie, tupnięcie, pstryknięcie.
- Stałe powtarzanie tej samej melodii lub tego samego rytmu określamy jako *ostinato*.
- Hymnem nazywamy uroczystą pieśń poświęconą na przykład ważnej postaci historycznej.
- Hymn narodowy to pieśń najważniejsza dla danego narodu, wykonywana podczas uroczystości państwowych i innych doniosłych wydarzeń.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Wykonamy ćwiczenia rytmiczne.
- Zagramy na fletach.

Zadania warsztatowe

Muzyczne dary jesieni

- Przyjrzyjcie się ilustracji *Muzyczne dary jesieni*. Jesienne owoce ułożone są w taki sposób, że tworzą rytm. Zapiszcie go na pięciolinii. Kasztan oznacza półnutę, orzech laskowy – ćwierćnutę, a żołędzie – ósemki.
- Odczytajcie ukazane na ilustracji wartości rytmiczne za pomocą podanych sylab, a następnie je wyklaszczcie. Możecie też wykonać poszczególne nuty z wykorzystaniem innych gestodźwięków, na przykład:

ćwierćnuty –

ósemki –

półnuty –

taa

ta

ti

szaa

sza

es

- ③ Zaprezentujcie podany rytm za pomocą odpowiednich sylab rytmicznych.

- ④ Podzielcie się na dwie grupy i wykonajcie gamę C-dur z *ostinato* rytmicznym.

Musical notation for a C major scale exercise with a rhythmic ostinato. It consists of two systems, each with a treble and bass staff. The top staff of each system contains a C major scale (C4 to C5) with a 4/4 time signature. The bottom staff of each system contains a rhythmic ostinato: a sequence of eighth notes (G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4) followed by a sequence of eighth notes (F#4, E4, D4, C4). Below each system is a row of 16 hand icons: 8 green hands (palm up) and 8 blue hands (palm down), alternating in pairs to represent the rhythmic pattern.

- ⑤ Zagrajcie na fletach melodię *Siała baba mak*.

PRZED BOŻYM NARODZENIEM UCZNIOWIE Z IV B PRZEBRALI SIĘ
I WYRUSZYLI NA ULICE SVOJEGO MIASTA Z KOŁĘDĄ.

PRZYBIEŻELI DO BETLEJEM
PASTERZE...

NIESTETY, NIEWIELU MIESZKAŃCÓW CHCIAŁO
WYSŁUCHAĆ KOŁĘD W ICH WYKONANIU...

WŚRÓD NOCNEJ CISZY
GŁOS SIĘ ROZCHODZI...

AAAAAAA!

Koncert noworoczny
filharmoników wiedeńskich

6 grudnia – mikołajki

25-26 grudnia – Boże Narodzenie

31 grudnia – sylwester

1 stycznia – Nowy Rok

6 stycznia – święto Trzech Króli

21 stycznia – Dzień Babci

22 stycznia – Dzień Dziadka

16 lub 17 grudnia
 Urodziny Beethovena
 [czytaj: betowena]

Ludwig van Beethoven [czytaj: wan betowen] to jeden z najwybitniejszych kompozytorów wszech czasów. Był Niemcem. Urodził się w Bonn w 1770 roku, ale większość twórczego życia spędził w Wiedniu. Dzieła tego artysty poznacie w VII klasie.

22
 grudnia

Pierwszy dzień zimy

Zima rozpoczyna się w najkrótszy dzień roku, zwany przesileniem zimowym. Dawniej w wielu kulturach, w tym także na ziemiach polskich, rozpoczynało się wówczas kilkunastodniowe święto na cześć odradzającego się Słońca, nazywane Godami. Po wprowadzeniu chrześcijaństwa nazwą *Gody* zaczęto określać czas od Bożego Narodzenia do święta Trzech Króli. W tym okresie ludzie nie pracowali, odwiedzali się nawzajem, składali sobie życzenia, obdarowywali się prezentami i śpiewali tradycyjne kolędy.

Listopad

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Grudzień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Styczeń

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

13. Świąteczne tradycje w naszych domach

Zaśpiewajmy!

Nie miały aniołki

muzyka: Teresa Niewiarowska, słowa: Wanda Chotomska

Wesoło *mf*

1. Nie mia-ły a-nio-łki cho-i-nki na świę-ta, o cho-i-nce dla nich
nikt tam nie pa-mię-tał. Po-pa-trzy-ły się na sie-bie, wy-wie-r-ci-ły dziu-rę w nie-bie.
Ref. O, ho, ho! O, ho, ho! O, ho, ho!

1. Nie miały aniołki choinki na święta,
o choince dla nich nikt tam nie pamiętał.
Popatrzyły się na siebie,
wywierciły dziurę w niebie.

Ref. O, ho, ho!
O, ho, ho!
O, ho, ho! } *bis*

2. Złapały za czubek największą choinę,
przywiązały do niej bardzo długą linę
i wciągnęły ją na górę
przez tę dziurę, w niebie dziurę.

Ref. O, ho...

3. Stała choinka w samym środku nieba,
orzekły aniołki, że ją ubrać trzeba,
więc skoczyły przez tę dziurę
po orzechy do wiewiórek.

Ref. O, ho...

4. Chciały pozapalać świeczki choinkowe,
Święty Florian¹ – strażak – złapał się za głowę:
„Matko Boża! Matko Boża!
Chcą mi w niebie zrobić pożar!”

Ref. O, ho...

5. Spojrzał na choinkę święty Florian – strażak,
zamiast świeczek gwiazdy pozapalać kazał.
I zaśpiewał święty Florian
z aniołkami: „Gloria! Gloria!”

Ref. Gloria!
Gloria!
Gloria! } *bis*

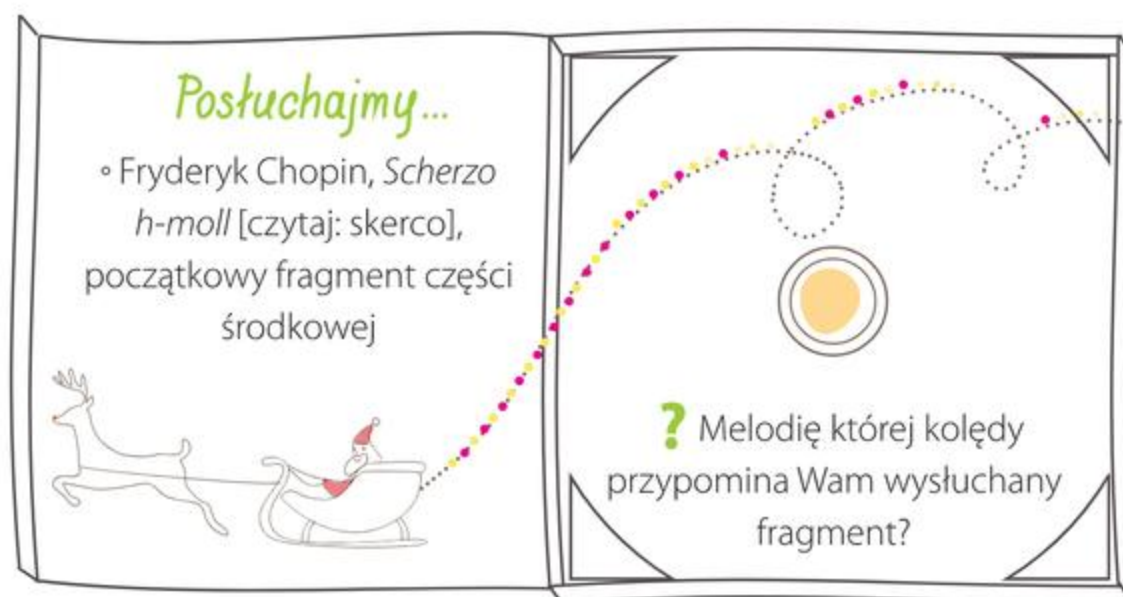
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Nie miały aniołki*.
- Posłuchamy muzyki Fryderyka Chopina [czytaj: szopena].
- Porozmawiamy o rodzinnych tradycjach świętowania Bożego Narodzenia.
- Zaśpiewamy i zagramy kolędę *Lulajże, Jezuniu*.

¹ Święty Florian – patron strażaków.

Trudno sobie wyobrazić czas Bożego Narodzenia bez muzyki. Już na początku grudnia w telewizji i radiu rozbrzmiewają utwory o tematyce bożonarodzeniowej. Podczas świąt śpiewamy **kolędy**, czyli pieśni religijne opowiadające o narodzeniu Jezusa. Tradycja świątecznego kolędowania sięga odległych czasów. Pierwsze polskie pieśni bożonarodzeniowe pochodzą z XV stulecia. Niektóre z nich są wykonywane do dziś.

Z Bożym Narodzeniem wiążą się liczne wierzenia, zwyczaje i obrzędy. W całej Polsce ludzie ubierają choinkę i pięknie dekorują swoje domy. W wieczór wigilijny układają na świątecznym stole sianko pod obrusem i dzielą się opłatkiem. Następnie w rodzinnym gronie jedzą kolację złożoną z dwunastu potraw i obdarowują się prezentami.

25 grudnia

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Kolęda – pieśń religijna opowiadająca o narodzeniu Jezusa.

Boże Narodzenie

Zaśpiewajmy!

Lulajże, Jezuniu

Zagrajmy!

Wolno, śpiewnie

melodia popularna

1. Lu - la - jże, Je - zu — niu, mo - ja pe - re - lko,
lu - laj u - lu - bio — ne me pie - ści - de - lko.
Ref. Lu - la - jże — Je - zu - niu, lu - la - jże, lu - laj,
a ty go, Ma - tu — lu, w pła - czu u - tu - laj.

1. Lulajże, Jezuniu, moja perełko,
lulaj, ulubione me pieścidełko.

2. Zamknijże znużone płaczem powieczki,
utulże zemdlone łkaniem usteczki.

Ref. Lulajże, Jezuniu, lulajże, lulaj,
a ty Go, Matulu, w płaczu utulaj. } *bis*

Ref. Lulajże, Jezuniu...

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na dwie grupy.
Pierwszy zespół śpiewa kolędę,
a drugi – wykonuje jej melodię
na fletach.

14. Kolędy polskie

Melodie polskich kolęd bardzo różnią się między sobą. Niektóre z tych pieśni są wesołe i energiczne, a inne – powolne, uroczyste i dostojne. W wielu kolędach możemy rozpoznać rytmy polskich tańców ludowych. Do utworów o tematyce bożonarodzeniowej należą także **pastorałki**. Są to lekkie, skoczne piosenki, które opowiadają najczęściej o wiejskich obyczajach i przygodach pasterzy odwiedzających małego Jezusa.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy i zagramy wybrane polskie kolędy.
- Posłuchamy kolęd w różnych wykonaniach.
- Dowiemy się, jak zagrać na flecie dźwięk *gis*¹.

Zaśpiewajmy!

Przybieżeli do Betlejem

muzyka i słowa: autorzy nieznani

Umiarkowanie szybko

1. Przy - bie - że - li do Be - tle - jem pa - ste - rze,

gra - jąc sko - cznie Dzie - cią - te - czku na li - rze.

Ref. Chwa - ła na wy - so - ko - ści, chwa - ła na wy - so - ko - ści,

a po - kój na zie - mi.

1. Przybieżeli do Betlejem pasterze,
grając skocznie Dzieciąteczku na lirze.

Ref. Chwała na wysokości,
chwała na wysokości,
a pokój na ziemi. } *bis*

2. Oddawali swe ukłony w pokorze
Tobie z serca ohotnego, o Boże!

Ref. Chwała na wysokości...

3. Anioł Pański sam ogłosił te dziwy,
których oni nie słyszeli jak żywi.

Ref. Chwała na wysokości...

Kolędy i pastorałki to najczęściej utwory anonimowe, co oznacza, że nie znamy nazwisk ich autorów. Teksty i melodie tych pieśni były początkowo przekazywane drogą ustną, z pokolenia na pokolenie. Dopiero po wielu latach zostały zapisane. Z tego powodu powstały różne wersje tych samych utworów. Nawet dzisiaj dana kolęda może być inaczej śpiewana na Pomorzu, a inaczej – w okolicach Krakowa lub na wschodzie kraju.

Zaśpiewajmy!

Jezus malusieńki

Zagrajmy!

muzyka i słowa: autorzy nieznani

1. Jezus malusieńki
leży wśród stajenki,
płacz z zimna,
nie dała Mu Matusia sukienki. } *bis*

2. Bo uboga była,
rąbek¹ z głowy zdjęła,
w który Dziecię owinąwszy, } *bis*
siankiem Je okryła.

3. Nie ma kolebeczki²
ani poduszczeni,
we żłobie Mu położyła } *bis*
sianka pod główeczki.

¹ Rąbek – dawniej: cienka biała chustka noszona na głowie przez mężatkę.

² Kolebeczka – kołyska.

Ćwiczenie

Zagrajcie na flecie dźwięk *gis*¹.
Skorzystajcie z zamieszczonego
rysunku.

Chwyty fletowe

*gis*¹

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Pastorałka – pieśń bożonarodzeniowa opowiadająca o wiejskich obyczajach, często o pasterzach odwiedzających małego Jezusa w stajence.

Akompaniament do kolędy *Jezus malusieńki*

Ćwiczenie

2

Podzielcie się na trzy grupy.

Pierwszy zespół śpiewa kolędę, drugi – wykonuje na fletach jej melodię, a trzeci – gra na instrumentach perkusyjnych zgodnie z zamieszczonym schematem.

Na złotą nutę

Znajdźcie w internecie lub dostępnych książkach kilka mniej znanych zwrotek kolęd wykonywanych na lekcji.

Następnie zaprezentujcie je koleżankom i kolegom z klasy.

Posłuchajmy...

• Znajdźcie w dostępnych źródłach – na przykład w internecie lub na płytach CD – nagrania polskich kolęd w różnych wykonaniach. Wysłuchajcie ich i wskażcie te, które uznacie za najbardziej nastrojowe. Uzasadnijcie swój wybór.

Kolędnik, który niesie kolorową gwiazdę, bywa nazywany gwiazdorem.

A to ciekawe!

Teksty kolęd powstawały przez bardzo długi czas, dlatego większość z nich miała wiele zwrotek. Dziś znamy tylko początkowe fragmenty tych pieśni.

W wielu domach w czasie świąt rozbrzmiewają nagrania kolęd. Pieśni bożonarodzeniowe możemy usłyszeć w wersji tradycyjnej – śpiewane zazwyczaj przez zespół ludowy, lub w bardziej nowoczesnej formie, na przykład w wykonaniu muzyków rockowych [czytaj: rokowych]. Kolędy mają w swoim repertuarze śpiewacy operowi, znani piosenkarze i zespoły instrumentalne – wielu artystów tworzy własne, oryginalne opracowania tych utworów. Słuchacze od lat zachwycają się kolędami śpiewanymi przez wykonawców z zespołów pieśni i tańca „Mazowsze” i „Śląsk” oraz chóru Poznańskie Słowiki.

Polskie zwyczaje bożonarodzeniowe

Z Bożym Narodzeniem wiąże się wiele tradycji i zwyczajów. Niektóre z nich są znane w całej Polsce.

Pierwsza gwiazdka

Zgodnie z tradycją rodzina zasiada do kolacji wigilijnej, kiedy na niebie ukaże się pierwsza gwiazda.

Potrawy

W poszczególnych regionach Polski na wigilijną kolację podaje się różne potrawy. Zwykle jest ich dwanaście. Zgodnie ze zwyczajem należy spróbować każdego dania.

Pierniczki

Świąteczne pierniczki mają kształt choinki, gwiazdy albo serca. W wielu domach dzieci pomagają w ich przygotowaniu.

Choinka

W polskich domach przed świętami pojawia się choinka, najczęściej świerk. W Wigilię drzewko jest dekorowane bombkami, światłkami i ozdobami wykonanymi przez domowników.

Kolędy

Współcześnie w czasie świąt w polskich domach śpiewa się nie tylko kolędy, lecz także pastorałki i bożonarodzeniowe piosenki z różnych stron świata.

Dodatkowe nakrycie

Na świątecznym stole ustawia się nakrycie przeznaczone dla niespodziewanego gościa.

15. Zima dźwiękiem malowana

W swoich dziełach kompozytorzy uwzględniają różnice w barwie i wysokości dźwięków. Starają się tak dobrać instrumenty i głosy wokalne, aby ciekawie brzmiały razem. Umiejętne uporządkowanie głosów pod względem barwy pozwala na przykład stworzyć nastrój utworu albo zobrazować za pomocą muzyki zjawiska przyrody związane z daną porą roku. Wielu pomysłów dostarcza kompozytorom zima – melodia może przecież naśladować skrzypienie śniegu pod butami, odgłosy wiatru czy brzmienie dzwonków przy uprzężach koni ciągnących sanie.

Moja muzyka

Przedstawcie za pomocą muzyki wydarzenia ukazane w historyjce obrazkowej. Do uzyskania zimowych odgłosów użyjcie instrumentów perkusyjnych lub przedmiotów wydających dźwięki o odpowiedniej barwie.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę Zima.
- Dowiemy się, co to jest barwa dźwięku oraz jakie są rodzaje głosów wokalnych.
- Posłuchamy muzyki o tematyce zimowej.
- Ułożymy własne zimowe utwory.

Posłuchajmy...

- Leopold Mozart
[czytaj: mocart],
Sanna

? Jakie zimowe odgłosy słyszycie w utworze?

Zaśpiewajmy!

Zima

muzyka: Teresa Niewiarowska, słowa: Mirosław Wierzbowski

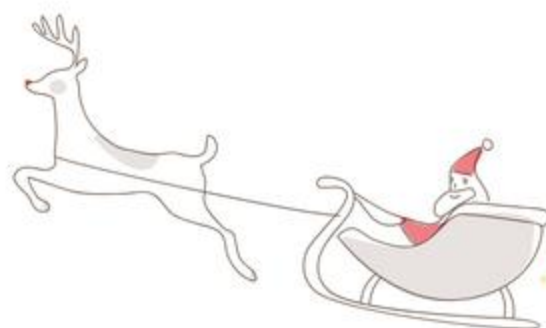
Dość szybko

mf C

Ćwiczenie

1 Zagrajcie refren piosenki – najpierw na dzwonkach, a następnie na fletach.

1. Pewnej nocy znad bieguna przyleciała,
szarą jesień białym puchem przysypała,
oszroniła samochody,
w tafle lodu ścięła wody,
a oddechy w białe chmurki pozmieniała...

2. Wyznaczyła nowe trasy slalomowe,
lodowiska posprawdzała – czy gotowe.
No i będąc już w rozpędzie,
dosypała śniegu wszędzie,
tam, gdzie stoki i gdzie tory saneczkowe.

Ref. Zima, zima...
Jak co roku u nas gości.
Zima, zima...
Dużo zabaw i radości.
Zima, zima...
To mikołaj, ferie, święta!
Taką zimę, taką zimę
do następnej zapamiętasz!

Ref. Zima, zima...

3. Gdy skończyła, z wielkim smakiem lody zjadła,
na największej zaspie potem się rozsiadła,
skąd, gdy słońce już zaświeci,
zacznie uczyć wszystkie dzieci
wesołego zimowego abecadła.

Ref. Zima, zima...

Podczas grania refrenu *Zimy* na dwóch różnych instrumentach mogliście zauważyć, że za każdym razem melodia piosenki brzmiała nieco inaczej. Dzieje się tak dlatego, że instrumenty różnią się od siebie **barwą dźwięku**, czyli mają własne, oryginalne brzmienie. Niepowtarzalną barwą odznaczają się także ludzkie głosy. Z tego powodu ta sama melodia zaśpiewana przez jedną osobę brzmi miękko i nosowo, a przez inną – ciepło i jasno.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Barwa dźwięku – niepowtarzalne brzmienie głosu ludzkiego lub instrumentu. Dzięki barwie możemy odróżnić od siebie poszczególne głosy wokalne i instrumenty.

Kto zaśpiewał?

Wybierzcie spośród siebie dyrygenta i osobę, która będzie odgadywać głosy. Staje ona tyłem do klasy i zamyka oczy. Dyrygent wyznacza osobę, która wykonuje pierwsze kilka taktów refrenu *Zimy*. Następnie wskazuje innych uczniów, którzy kontynuują śpiewanie piosenki. Zadaniem osoby odgadującej jest rozpoznanie po brzmieniu głosu, kto śpiewał poszczególne fragmenty. Zabawę możecie powtórzyć po wyborze innego dyrygenta i nowego odgadującego.

Głosy ludzi, czyli **głosy wokalne**, różnią się nie tylko barwą, lecz także wysokością wydawanych dźwięków. Najniższe są głosy męskie: **tenor** i **bas**, a najwyższe – kobiece: **alt** i **sopran**. Ich podział ze względu na wysokość został przedstawiony na zamieszczonym poniżej rysunku.

Dwa puste schodki to miejsca dla głosów pośrednich, czyli dla męskiego barytonu i kobiecego mezzosopranu [czytaj: meccosopranu].

Posłuchajmy...

- Przykłady brzmienia głosów wokalnych

? Jakie głosy wokalne słyszycie w nagraniu?

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Głosy wokalne – głosy ludzkie o różnej wysokości. Wyróżniamy na przykład głosy kobiece – sopran i alt – oraz głosy męskie – tenor i bas.

Sopran – wysoki głos kobiecy lub dziecięcy.

Alt – niski głos kobiecy lub dziecięcy.

Tenor – wysoki głos męski.

Bas – niski głos męski.

16. Dla babci i dziadka

Babcia często jest dla swoich wnuków najlepszą przyjaciółką. Mogą one liczyć na jej opiekę i zrozumienie. Istnieje wiele wierszy i piosenek opowiadających o babci oraz wyrażających wdzięczność za jej miłość i dobroć.

Dziadek uczy wnuki jeździć na rowerze, gra z nimi w szachy lub w chińczyka, czasem także zabiera je na spacer do parku lub do zoo i kupuje im pyszne lody. Zawsze ma czas, aby się z nimi pobawić albo pożartować. Dlatego dobrze jest mieć dziadka.

Okazujcie Waszym babciom i dziadkom miłość i wdzięczność za wszystkie wspaniałe chwile spędzone razem. Jeśli podarujecie im własnoręcznie przygotowaną laurkę i zaśpiewacie dla nich piosenkę, zrobicie im wspaniały prezent.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Posłuchamy muzyki.
- Zaśpiewamy piosenkę dla babci i dziadka.
- Zagramy rytm na instrumentach perkusyjnych.

Z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka wnuki wręczają swoim dziadkom podarunki i kwiaty.

Posłuchajmy...

- Stanisław Moniuszko, *Mazur* z opery *Halka*
- Fryderyk Haendel [czytaj: hendel], *Alleluja* z oratorium *Mesjasz*
- Edward Grieg [czytaj: grig], *Poranek* z suity *Peer Gynt* [czytaj: per gynt]

? Wysłuchajcie fragmentów podanych utworów i wybierzcie spośród nich te, które mogłyby uświetnić uroczystość zorganizowaną dla babci i dziadka.

Piosenka dla babci i dziadka

muzyka: Monika Gromek, Michał Józwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Ragtime

1. Z ba - bcią sło - dkie ta - je - mni - ce bez wą - pie - nia wa - rto mieć...

5 Gdy masz szła - ban na sło - dy - cze, cia - stkiem po - ra - tu - je cię!

9 Cie - płym sza - lem o - pa - tu - li, ba - jek chy - ba zna ze sto...

13 A gdy trze - ba, to przy - tu - li i prze - go - ni ły - a sio!

17 Ref. Z ba - bcią cu - dnie mi - ja czas... Przy niej tro - ski i - dą w las...

21 W ku - chni rzą - dzi ni - czym szef, na nie - ja - dków ma - rszczy brew!

25 Gdy za o - knem deszcz i wiatr, na po - go - dę prze - pis zna,

29 bo ma u - śmiech sło - dki jak cze - ko - la - dy smak!

1. Z babcią słodkie tajemnice
bez wątpienia warto mieć...
Gdy masz szlaban na słodycze,
ciastkiem poratuje cię!
Ciepłym szalem opatuli,
bajek chyba zna ze sto...
A gdy trzeba, to przytuli
i przegoni ły - a sio!

Ref. Z babcią cudnie mija czas...
Przy niej troski idą w las!
W kuchni rządzi niczym szef,
na niejadków marszczy brew!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
na pogodę przepis zna,
bo ma uśmiech słodki jak
czekolady smak!

2. Dziadek wąsy ma lub brodę,
lub... na głowie prawie nic!
Za to w głowie tyle wspomnień,
że aż z ciekawości drżysz!
On opowie ci o czasach,
gdy laptopa nie miał nikt...
Z dziadkiem będziesz dobry w szachach
i historię pojmiesz w mig!

Ref. Z dziadkiem płyną dni jak sen...
Wie, co znaczy: „dżentelmen”,
wśród gołębi kumpli ma
i na grzybach też się zna!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
on wyciągnie talię kart
i pozwoli każdą z gier
wygrać asem kier!

3. Dobrze z babcią i z dziadziusem
świat poznawać... co tu kryć!
Dla nich warto być prymusem,
dla nich warto grzecznym być.
I na co dzień, nie od święta,
dobrze życzyć im – sto lat!
Bo jak o nich się pamięta,
to jaśniej cały świat!

Ref. Z babcią cudnie mija czas...
Przy niej troski idą w las!
W kuchni rządzi niczym szef,
na niejadków marszczy brew!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
na pogodę przepis zna,
bo ma uśmiech słodki jak
czekolady smak!
Z dziadkiem płyną dni jak sen...
Wie, co znaczy: „dżentelmen”,
wśród gołębi kumpli ma
i na grzybach też się zna!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
on wyciągnie talię kart
i pozwoli każdą z gier
wygrać asem kier!

Rytm do *Piosenki dla babci i dziadka*

		→ Powtarzać do końca utworu.
		→ Powtarzać do końca utworu.
		→ Powtarzać do końca utworu.

Ćwiczenie

Podzielcie się na dwie grupy
i wykonajcie *Piosenkę dla babci i dziadka*.
Pierwszy zespół śpiewa, a drugi gra
podany rytm na instrumentach
perkusyjnych.

Taniec śnieżynek

Ćwiczenie

2 Przygotujcie instrumenty potrzebne do zagrania utworu oraz apaszki i paski białej krepiny. Następnie podzielcie się na dwie grupy: muzyków i tancerzy.

- Muzycy grają *Taniec śnieżynek*.
- Tancerze naśladują wirowanie w powietrzu płatków śniegu. Oprócz ruchów i gestów wykorzystują też zgromadzone przedmioty.

– potrząsnąć tamburynem

- przesunąć pałeczką po płytkach dzwonków

17. Zabawy z piosenką

Zaśpiewajmy!

Śpiewanka o piosence

muzyka: Monika Gromek, słowa: Grażyna Kilbach

1. Gdy do-bie-rzesz pię-kne sło-wa, trze-ba ty-lko je zry-mo-wać
i z me-lo-dią złą-czyć śpie-wną - to pio-se-nka jest na pe-wno!

Ref. Raz, dwa, trzy - śpie-wasz ty! Raz i dwa - śpie-wam ja!

A pio-se-nka, ka-żdy wie, zwy-kle fo-rnę ma A B.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy *Śpiewankę o piosence*.
- Dowiemy się, czym są: refren, zwrotka i forma AB.
- Posłuchamy tańca sprzed około 500 lat.
- Pobawimy się podczas śpiewania.
- Ułożymy własny utwór w formie AB.

1. Gdy dobierzesz piękne słowa, trzeba tylko je zrymować i z melodią złączyć śpiewną – to piosenka jest na pewno!

Ref. Raz, dwa, trzy – śpiewasz ty!
Raz i dwa – śpiewam ja!
A piosenka, każdy wie, zwykle formę ma AB.

2. Zwrotka pierwsza, druga zwrotka ten sam refren zaraz spotka. Bo on zawsze się powtarza, tak jak święto z kalendarza.

Ref. Raz, dwa, trzy...

Od najmłodszych lat poznawaliście różne piosenki. Czy zwróciliście uwagę, jak są one zbudowane? W większości z nich występuje fragment, który co pewien czas się powtarza. To **refren**. Najczęściej jest on łatwy do zapamiętania.

Ćwiczenie

Zaśpiewajcie dwa razy refren
Śpiewanki o piosence.

Przed każdym refrenem znajduje się fragment określany jako **zwrotka**. Poszczególne zwrotki w piosence zawsze różnią się między sobą tekstem, ale ich melodia jest zazwyczaj taka sama.

Ćwiczenie

Wykonajcie pierwszą i drugą zwrotkę
Śpiewanki o piosence. Czym się one
między sobą różnią, a w czym są
do siebie podobne?

Posłuchajmy...

• Anonim, *Szewczyk idzie
po ulicy, szydełka nosząc*

? Z ilu części składa się utwór?
Czym się one między
sobą różnią?

Melodię zwrotki oznaczamy literą A, a melodię refrenu – literą B. Te dwa fragmenty tworzą muzyczną **formę AB**. Obie części różnią się od siebie, na przykład część A ma wolne tempo, a część B jest szybka. Formę AB mają liczne piosenki i utwory przeznaczone na instrumenty. W ten sposób zbudowane są między innymi dawne polskie tańce.

Szybko, szybko! Raz i dwa!

Dobierzcie się w pary,
a następnie stańcie w kole.
Wykonajcie wspólnie
Śpiewankę o piosence.
W czasie śpiewania poru-
szajcie się zgodnie z poda-
nymi wskazówkami.

Podczas wykonywania zwrotki miarowo maszeruj-
cie. Na koniec stańcie w parach twarzami do siebie.
W trakcie refrenu wykonujcie po kolei opisane
ruchy:

- **Kłaśnijcie** trzy razy: najpierw we własne dłonie,
następnie w ręce partnera, a potem – znowu
w swoje.
- Trzy razy **uderzcie rękami** o uda.
- Cztery razy **kłaśnijcie prawą dłońią** w prawą dłoń
partnera, a następnie trzy razy lewą ręką w jego
lewą rękę.
- **Zróbcie pięć kroków** marszowych w miejscu,
a na koniec **kłaśnijcie** dwa razy w dłonie.

Moja muzyka

Podzielcie się na dwie grupy. Następnie ułóżcie utwór rytmiczny w formie AB.

- Pierwszy zespół tworzy część wolną z wykorzystaniem tupania i uderzania
dłońmi o uda.
- Druga grupa przygotowuje część szybką z zastosowaniem klaskania i pstrykania.
- Wykonajcie wspólnie pierwszy klasowy utwór złożony z części A i B.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Zwrotka – część piosenki po-
przedzająca refren. W poszcze-
gólnych zwrotkach najczęściej
zmienia się tekst, rzadziej –
melodia.

Refren – powtarzająca się
część utworu, w której tekst
i melodia są zawsze takie
same.

Forma AB – dwuczęściowa
budowa utworu muzycz-
nego.

18. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Kolęda to pieśń religijna opowiadająca o narodzeniu Jezusa.
- Pastorałka to rodzaj pieśni bożonarodzeniowej. Większość utworów tego typu opowiada o pasterzach odwiedzających małego Jezusa.
- Barwa dźwięku to niepowtarzalne brzmienie głosu ludzkiego lub instrumentu.
- Podstawowe głosy kobiece to sopran i alt, a męskie – tenor i bas.
- Zwrotka to część piosenki poprzedzająca refren.
- Refrenem nazywamy powtarzający się fragment utworu, w którym tekst i melodia są zawsze takie same.
- Forma AB to dwuczęściowa budowa utworu muzycznego.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Posłuchamy utworu Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego].
- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Pobawimy się w rozpoznawanie głosów wokalnych i kolęd oraz w muzyczny kulig.
- Zagramy na flecie.

Posłuchajmy...

- Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi],
Koncert skrzypcowy „Zima”
z cyklu *Cztery pory roku*, część II

? Odpowiedzcie jednym zdaniem, jakie uczucia wzbudza w Was wysłuchany utwór.

Zadania warsztatowe

① Muzyczny kulig pana Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego]

Przygotujcie kartki papieru i wstążki. Następnie podzielcie się na dwie grupy. Poruszajcie się do muzyki Antonia Vivaldiego zgodnie z podanymi wskazówkami:

- ° Uczniowie z pierwszego zespołu naśladują odgłosy wydawane przez konny zaprzęg. W tym celu dobierają się w pary i stają naprzeciwko siebie. Jedna osoba w parze trzyma przed sobą ułożoną poziomo kartkę papieru, a druga uderza w nią palcami w rytm muzyki.
- ° Osoby z drugiej grupy trzymają w rękach wstążki i w rytmie utworu wykonują taniec przedstawiający ruch śnieżynek na wietrze.

② Rozpoznaj głos!

Przygotujcie różnokolorowe kartki z napisami: „sopran”, „alt”, „tenor”, „bas”. Połóżcie każdą z nich w innym miejscu sali. Następnie wysłuchajcie uważnie utworów muzycznych. Rozpoznajcie głosy wokalne występujące w poszczególnych nagraniach i za każdym razem stańcie przy kartce z właściwą nazwą.

③ Jaka to kolęda?

Wybierzcie spośród siebie osoby, które zagrają na fletach fragmenty kolęd. Zadaniem pozostałych uczniów jest rozpoznawanie tytułów wykonywanych utworów. Możecie także podzielić klasę na trzy grupy i odgadywać tytuły zespołowo. Wygrywa drużyna, która rozpozna najwięcej kolęd. Dla utrudnienia zabawy osoby grające mogą rozpoczynać wykonywanie melodii od dowolnego miejsca w nutach.

MRUCZEK I FELIKS ŚWIĘTUJĄ DZIEŃ KOTA.

ICH WŁAŚCICIELE – KASIA, TOMEK I MONIKA Z KLASY IV B –
SPRAWILI IM ŚWIĄTECZNĄ NIESPODZIANKĘ...

MIAAAAAAAAAUUUUU!

MIAAAAUUUU!
MIAAAAUUUU!

DLA SWOICH PUPILI
DALI KONCERT KOCIEJ MUZYKI.

11

12

13

14

15

16

17

14 lutego – walentynki

17 lutego – Dzień Kota

21 lutego – Dzień Języka Ojczystego

8 marca – Dzień Kobiet

C2

q z
s e

Obchodzimy
Dzień Kota

4 marca

Urodziny Antonia Vivaldiego

4 marca obchodzimy rocznicę urodzin Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego], włoskiego kompozytora i skrzypka epoki baroku. Uczył on gry na skrzypcach w weneckim domu dziecka dla dziewcząt. Stworzył wiele znakomitych kompozycji dla zespołów działających w Wenecji. Do dziś znane są głównie jego utwory instrumentalne. Najśłynniejszym dziełem Vivaldiego jest cykl koncertów na skrzypce i orkiestrę – *Cztery pory roku*.

22 1

lutego lub marca

Urodziny Fryderyka Chopina

Fryderyka Chopina [czytaj: szopena] uważa się za największego polskiego kompozytora i pianistę. Historycy muzyki szczegółowo opisali najważniejsze wydarzenia z życia artysty, jednak data jego urodzin do dziś budzi spory. W akcie chrztu Chopina znajduje się informacja, że urodził się on 22 lutego 1810 roku w Żelazowej Woli. Tymczasem rodzina kompozytora jako właściwą datę podawała 1 marca. W tym dniu swoje urodziny świętował także sam Chopin. Obecnie uznajemy obie daty. Dzięki temu przez cały tydzień między 22 lutego a 1 marca odbywają się liczne koncerty i imprezy muzyczne upamiętniające postać wybitnego twórcy.

Styczeń

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Luty

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

Marzec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

19. Instrumenty perkusyjne

Zaśpiewajmy!

Etiudka rytmiczna

Zagrajmy!

muzyka: Monika Gromek

4/4

Pam pam pam pam pam pam pam pam

Sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz

Pam pam pam pam pam pam pam pam

Sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz sz

Ti-ki ti-ki ti-ki ti-ki ti-ki ti-ki ti-ki ti-ki ti-ki

Dzyń dzyń

Pam pam pam pam pam pam pam pam

Co będziemy dzisiaj robić?

- Poznamy instrumenty perkusyjne i posłuchamy ich brzmienia.

- Zagramy utwór rytmiczny.

Ćwiczenie

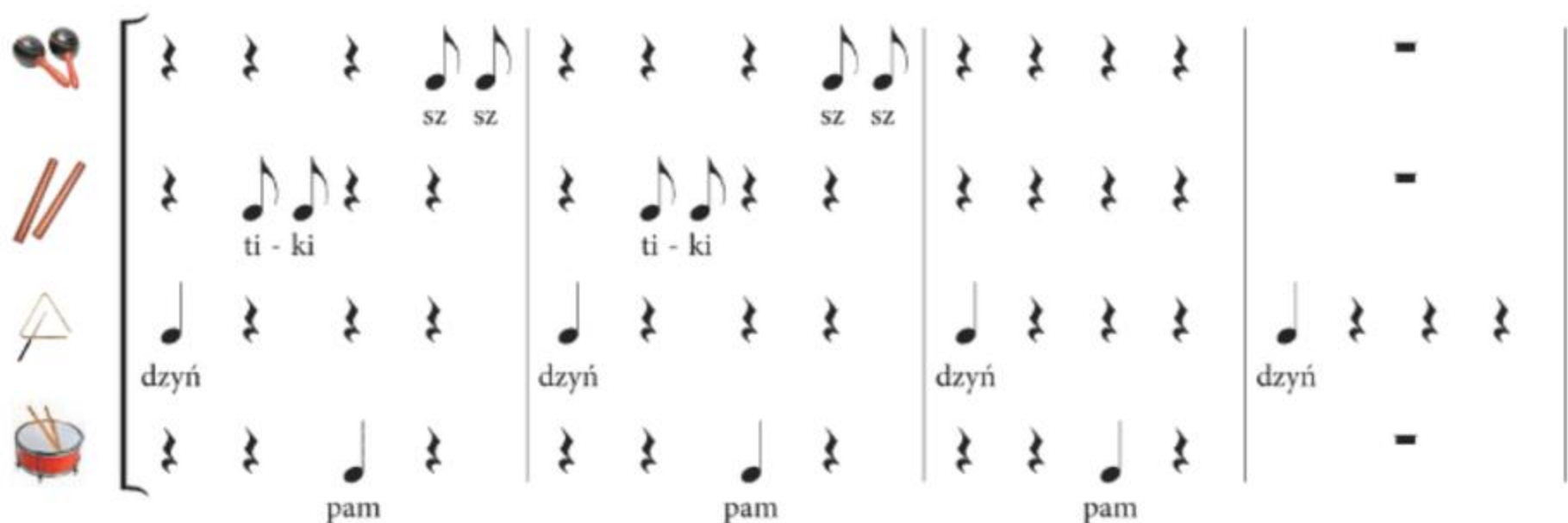
1 Wykonajcie utwór najpierw z zastosowaniem podanych sylab, a następnie – na instrumentach perkusyjnych.

A to ciekawe!

Nazwa instrumentów perkusyjnych pochodzi od włoskiego słowa **percussio** [czytaj: perkusjo], oznaczającego „uderzać”.

Pierwszy instrument muzyczny powstał prawdopodobnie przez przypadek. W odległej przeszłości jeden z naszych przodków zauważył, że odgłos uderzenia kijem o drzewo płoszy dzikie zwierzęta. Od tej pory ludzie odstraszały w ten sposób intruzów. Z czasem wymyślili więcej narzędzi wydających dźwięki w wyniku uderzania lub potrząsania. Te najprostsze **instrumenty perkusyjne** służyły na przykład do zwoływania mieszkańców osady na naradę albo do wykonywania muzyki podczas obrzędów plemiennych. Uznajemy je za najstarsze instrumenty świata.

Obecnie istnieje wiele różnych instrumentów perkusyjnych. Grupę tę dzieli się na instrumenty **melodyczne**, wydające dźwięk o określonej wysokości, oraz **niemelodyczne**, w których wypadku nie można ustalić wysokości dźwięku.

A to ciekawe!

Instrumenty perkusyjne wykorzystywano do komunikowania się na duże odległości. Niektóre plemiona żyjące w Afryce do dziś używają w tym celu **tam-tamów** – dużych bębnow z wydrążonych pni drzew.

Instrumenty perkusyjne wykorzystywane są w muzyce różnych krajów.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Instrumenty perkusyjne – instrumenty, z których dźwięk wydobywa się przez uderzanie, pocieranie lub potrząsanie.

Instrumenty perkusyjne niemelodyczne

Tamburyn

Potrząsamy obręczą z metalowymi krążkami.

Odmianą tamburynu jest bębenek baskijski, czyli tamburyn z błoną rozpiętą na obręczy.

– sposób gry

– dodatkowe informacje

– utwór z wykorzystaniem instrumentu

A to ciekawe!

W najstarszych kulturach ludzie uważali bęben za przedmiot święty. Grać na nim mogła tylko osoba o specjalnych umiejętnościach i uprawnieniach.

Bęben wielki

Uderzamy w membranę pałką pokrytą filcem.

Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart], uwertura do opery *Uprowa-
dzenie z seraju*, fragment

Werbel

Uderzamy w membranę drewnianymi pałeczkami.

Pod dolną membraną rozpięte są metalowe sprężyny, które sprawiają, że instrument ma szeleszczące brzmienie.

Maurice Ravel [czytaj: moris rawel], *Bole-
ro*, fragment początkowy

Bongosy

Uderzamy w membrany palcami.

Bongosy pochodzą z Kuby. Są to dwa połączone ze sobą bębenki o różnej wielkości.

Kołatki, czyli kastaniety

Potrząsamy instrumentem, przez co wywołujemy ruch drewnianych muszelek, które uderzają o siebie.

Dawniej kastaniety były wytwarzane z drewna kasztanowca, którego łacińska nazwa brzmi *Castanea* [czytaj: kastanea]. Stąd pochodzi nazwa instrumentu.

Drewienka, czyli klawesy

Uderzamy drewnianą pałeczką w drugą pałeczkę.

Talerze, czyli czynele

Uderzamy dwoma talerzami o siebie albo drewnianą pałką w pojedynczy talerz.

Talerze były znane już w starożytności. Muzycy w orkiestrze zastosowali je po raz pierwszy w XVIII wieku. Zaliczamy je do instrumentów niemelodycznych.

Piotr Czajkowski, uwertura *Rok 1812*, fragment

Gong

Uderzamy pałką w metalową płytę.

Gong jest instrumentem pochodzącym z Chin.

Piotr Czajkowski, *Finał* z suity [czytaj: su-ity] baletowej *Śpiąca Królewna*, fragment

Posłuchajmy...

• Brzmienie instrumentów perkusyjnych niemelodycznych i melodycznych

Grzechotki, czyli marakasy

Potrząsamy instrumentem, a ruch ziaren znajdujących się w jego wnętrzu wywołuje dźwięk.

Instrumenty perkusyjne melodyczne

Ksylofon

Uderzamy pałkami w drewniane płytki.

Camille Saint-Saëns [czytaj: kamil sę sans], *Taniec szkieletów*, fragment

Czelesta

Uderzamy palcami w klawisze.

Czelesta ma klawiaturę. Po naciśnięciu klawisza uruchomiony zostaje młoteczek uderzający w odpowiednią sztabkę wydającą dźwięk.

Piotr Czajkowski, *Taniec Wieszczki Cukrowej* z baletu *Dziadek do orzechów*, op. 71

Kotły

Uderzamy w membranę pałkami pokrytymi filcem.

Muzycy w orkiestrze zwykle używają kilku kotłów wydających dźwięki o różnej wysokości

Józef Haydn [czytaj: hajdn], *Symfonia G-dur „Z uderzeniem w kocioł”*, część II, fragment

Wibrafon

Uderzamy pałkami w metalowe płytki.

W umieszczonych pod płytkami rurach kręcą się krążki, które powodują wibrowanie dźwięków.

Bernard Maseli, *The Way You Make Me Feel-Outro* [czytaj: de łej ju mejk mi fil ałtro], fragment

Dzwonki

Uderzamy jedną lub dwiema pałeczkami w metalowe płytki.

Dzwonki są instrumentem często używanym w szkołach na lekcjach muzyki.

Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart], aria Papagena z II aktu opery *Czarodziejski flet*

Dzwony rurowe

Uderzamy młotkiem w metalowe rury.

Modest Musorgski, *Wielka Brama Kijowska* z cyklu *Obrazki z wystawy* w opracowaniu Maurice'a Ravela [czytaj: morisa rawela]

20. Dzieciństwo Fryderyka Chopina

Fryderyk Chopin [czytaj: szopen] (1810–1849) to najwybitniejszy polski kompozytor. Już w wieku kilku lat wykazywał wielki talent muzyczny. Jako dorosły artysta wzbudzał zachwyt swoimi utworami nie tylko w Polsce, lecz także w wielu innych krajach Europy. Dziś muzyki Chopina [czytaj: szopena] słuchają z przyjemnością ludzie na całym świecie.

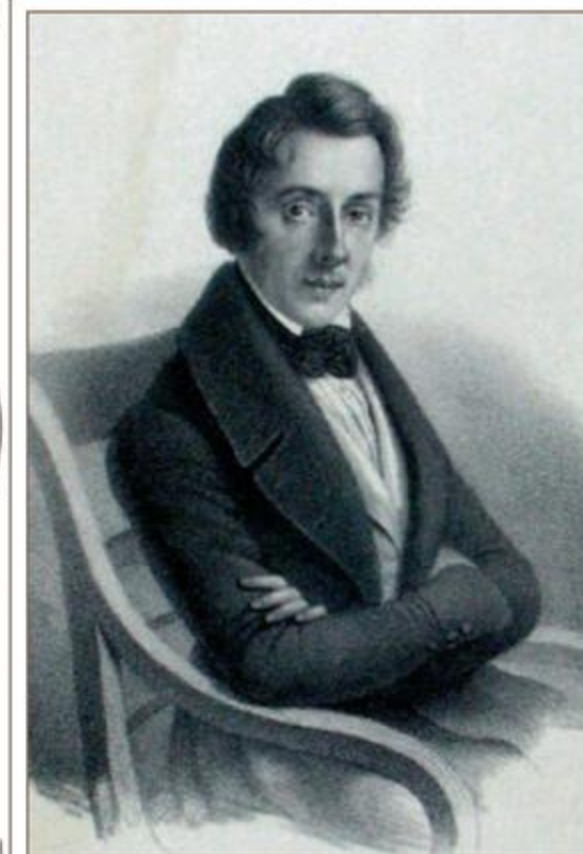

W domu, w którym urodził się Fryderyk Chopin, znajduje się dziś muzeum. Można tam obejrzeć wystrój polskiego dworku z XIX wieku, a latem także posłuchać koncertów pianistycznych.

Chopin urodził się w Żelazowej Woli 22 lutego lub 1 marca 1810 roku. Jego ojciec, Mikołaj, pochodził z Francji. Matka, Tekla Justyna Krzyżanowska, pięknie śpiewała i była doskonałą pianistką. To ona jako pierwsza uczyła trzyletniego Fryderyka gry na fortepianie. Oprócz syna państwo Chopinowie mieli jeszcze trzy córki: najstarszą Ludwikę oraz dwie młodsze dziewczynki – Izabelę i Emilię.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Muzyczne echo Warszawy*.
- Poczytamy o dzieciństwie Fryderyka Chopina i poznamy jego rodzinę.
- Posłuchamy utworu skomponowanego przez siedmioletniego Chopina.

Fryderyk Chopin znany był z dbałości o elegancki ubiór.

Zaśpiewajmy!

Muzyczne echo Warszawy

muzyka: Bolesław Szulia, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Polka mazurka

1. Po u - li - cach te - go mia - sta spa - ce - ro - wał, bę - dąc smy - kiem,

tu za - pi - sał pie - rwsze nu - ty, z „Fry - cka” stał się „Fry - de - ry - kiem”. Ref. To Wa -

Polka francuska

rsza - wa - mia - sto ma - rzeń! Tu - taj mło - dy Cho - pin żył, ko - mpo -

no - wał a - rcy - dzie - ła i o wie - lkim świe - cie

śnił! To Wa - wie - lkim świe - cieśnił!

1. Po ulicach tego miasta spacerował, będąc smykem, tu zapisał pierwsze nuty, z „Frycka” stał się „Fryderykiem”.

Ref. To Warszawa – miasto marzeń!
Tutaj młody Chopin [czytaj: szopen] żył,
komponował arcydzieła
i o wielkim świecie śnił! } bis

2. Zachwycała się Warszawa:
„Oto talent, który błyszczy!”
„Poloneza dziecięcego”
tu usłyszeć chcieli wszyscy.

Ref. To Warszawa – miasto marzeń...

3. Wena zawsze była przy nim
i nie stronił od humoru,
czym bez przerwy zaskakiwał
swych poważnych profesorów!

Ref. To Warszawa – miasto marzeń...

W czasach Chopina [czytaj: szopena]
po Warszawie podróżowano dorożkami.

Chopin [czytaj: szopen] spędził dzieciństwo w Warszawie. Gdy miał 6 lat, rozpoczął naukę gry na fortepianie. Nauczyciel małego Fryderyka, Wojciech Żywny, był zaskoczony szybkimi postępami ucznia. Wkrótce przyznał, że chłopiec dorównuje mu umiejętnościami. W wieku siedmiu lat Chopin skomponował między innymi marsze wojskowe i dwa polonezy. Jeden z tych utworów, *Polonez g-moll*, został opublikowany, dzięki czemu mały twórca szybko stał się sławny. Jako cudowne dziecko Fryderyk wzbudzał zachwyt warszawskiej publiczności. Słuchacze mówili o nim: „drugi Mozart” lub „mały Chopinek” [czytaj: szopenek].

Chopin od dziecka lubił improwizować, czyli wymyślać muzykę na żywo, podczas gry. Pewnego razu opowiadał swoim kolegom historię o zbójcach, a swoje słowa obrazował improwizowaną melodią graną na fortepianie. Muzyka była tak piękna i nastrojowa, że słuchacze zasnęli. Mały Fryderyk odczekał chwilę i... z całej siły uderzył w klawiaturę! Przerażeni chłopcy natychmiast zerwali się z miejsc.

Na złotą nutę

Wykonajcie album o życiu i twórczości Fryderyka Chopina [czytaj: szopena].

Nuty pisane ręcznie przez Fryderyka Chopina można zobaczyć w muzeach na całym świecie, między innymi w Moskwie, Paryżu, Waszyngtonie czy Pradze.

Posłuchajmy...

• Fryderyk Chopin,
Polonez g-moll

? Jakie uczucia wzbudza w Was utwór?

A to ciekawe!

Pierwszy występ małego Chopina słuchacze nagrodzili głośnymi oklaskami. Fryderyk ze skromnością opowiadał potem mamie, że publiczności najbardziej spodobał się... kołnierzyk jego koszuli.

Fryderyk Chopin – cudowne dziecko

Fryderyk Chopin [czytaj: szopen] dawał koncerty już jako mały chłopiec. W 1818 roku w „Pamiętniku Warszawskim” ukazała się recenzja jednego z jego występów.

„Młodzieniec ośm¹ dopiero lat skończonych mający [...] prawdziwy geniusz muzyczny: nie tylko bowiem z łatwością największą i ze smakiem² nadzwyczajnym wygrywa sztuki najtrudniejsze na fortepianie, ale nadto³ już jest kompozytorem kilku tańców i wariacji, nad którymi znawcy muzyki dziwić się nie przestają, a nade wszystko⁴ zważając na wiek dziecinny autora. [...] niechże wzmianka niniejsza służy za wskazówkę, że i na naszej ziemi powstają geniusze, tylko że brak głośnych wiadomości ukrywa je przed publicznością”.

¹ Ośm – osiem.

² Ze smakiem – tu: pięknie, z wyczuciem, z elegancją.

³ Nadto – ponadto.

⁴ Nade wszystko – przede wszystkim.

Portrety sióstr Chopina

Izabela

Ludwika

Emilia

Rodzina pieśczośliwie nazywała małego Fryderyka „Fryckiem”. Chłopiec był ulubieńcem swoich sióstr.

Mały Fryderyk lubił rysować. Wykazywał się także talentem literackim – wspólnie z siostrą Emilią wystawiał sztuki teatralne własnego autorstwa.

Dawniej wszyscy uczyli się kaligrafii, czyli starannego pisania. Sześcioletni Fryderyk Chopin wykorzystał tę umiejętność, przygotowując dla swojego taty laurkę z okazji imienin.

21. Ludowa zabawa

Zaśpiewajmy!

Uciekła mi przepióreczka

melodia ludowa

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Uciekła mi przepióreczka*.
- Pobawimy się w przepióreczkę.
- Poznamy mazura – polski taniec narodowy.
- Posłuchamy muzyki ludowej.

Dość żywo

1. U - cie - kła mi prze - pió - re - czka w pro - so, a ja za nią,
nie - bo - ra - czek, bo - so. Trze - ba mi się pa - ni ma - tki
spy - tać, czy po - zwo - li prze - pió - re - czkę schwy - tać.

Piosenka *Uciekła mi przepióreczka* należy do bogatego zbioru utworów polskiej muzyki ludowej, którą tworzyli od najdawniejszych czasów ludzie bez muzycznego wykształcenia. Proste melodie i rytmy łączyli z tekstami o pracy, świętach, codziennych radościach i smutkach. W ten sposób powstawały pieśni ludowe.

Mieszkańcy wsi chętnie bawili się przy muzyce. Najważniejszą częścią wspólnej zabawy były tańce, które również zaliczamy do utworów ludowych.

1. Uciekła mi przepióreczka w proso, a ja za nią, nieboraczek¹, bosso. Trzeba mi się pani matki spytać, czy pozwoli przepióreczkę schwytać.
2. A chwytajże ją, syneczku, chwytaj, tylko się jej pióreczek nie tykaj. Nie chwytaj jej za te złote piórka, bo to moja ukochana córka.
3. A jakże ją, pani matko, chwytać, żeby jej się pióreczek nie tykać!? A zastawże, mój syneczku, sieci, to ci sama przepióreczka wleci.

¹ Nieboraczek – tu: człowiek budzący współczucie.

Przepióreczka

Odegrajcie gonitwę, o której opowiada piosenka *Uciekła mi przepióreczka*.

- Wybierzcie dwie osoby, które wcielą się w role przepióreczki i nieboraczka.
- Pozostali uczniowie ustawiają się jeden za drugim w kilkusobowych rzędach. Osoby stojące obok siebie podają sobie ręce, tak aby powstały korytarze labiryntu.
- Zaśpiewajcie pierwszą zwrotkę piosenki. „Przepióreczka” ucieka przez utworzone korytarze, a „nieboraczek” próbuje ją złapać.
- Po zakończeniu każdego wersu uczniowie tworzący labirynt obracają się w prawo i podają ręce innym osobom. Powstają w ten sposób nowe korytarze.
- Gdy „nieboraczek” złapie „przepióreczkę”, przydzielcie role innym osobom i powtórzcie zabawę.

Kulturę ludową nazywamy **folklorem**. Składa się na niego wiele rodzajów twórczości, na przykład: architektura i sztuki plastyczne, muzyka i taniec, poezja, opowieści i przysłowia

Strój podhalański

kapelusz góralski
z Podhala

spódnica

kierpce

Ze względu na zróżnicowany folklor możemy podzielić terytorium Polski na regiony. Mieszkańcy każdego z nich noszą charakterystyczne stroje oraz zachowują odmienne zwyczaje, obrzędy i tradycje ludowe.

Obyczaje z poszczególnych regionów folklorystycznych tworzą wspaniałą, wielobarwną całość – polską kulturę ludową.

Mieszkańcy każdego regionu znają tańce, których nie wykonuje się w innych częściach naszego kraju. Na przykład na Śląsku popularnością cieszą się trojaki i mietlorze, w Wielkopolsce – wiwaty, a na Kaszubach – nenki. Możemy jednak wymienić także pięć tańców znanych w całej Polsce: mazura, poloneza, krakowiaka, oberka i kujawiaka. Są to **polskie tańce narodowe**.

Muzykę słysząc żywiołową, skoczną, aż usiedzieć nie sposób. I już pary energicznie, posuwicie mkną dokoła sali, przytupują co chwilę ogniście, aż iskry lecą. Chłopcy a to hołubce wycinają, a to przed dziewczętami przyklękają, a to popisują się przed nimi skokami. I dalej, dokoła! I obrót! I wyskok! Cóż to za piękny taniec? To mazur!

Mazur jest tańcem żywiołowym i energicznym. Ma szybkie tempo i skoczny rytm w metrum $\frac{3}{4}$.

Ćwiczenie

Wykonajcie dwukrotnie rytm mazura: najpierw go wyklaszczcie, a potem użyjcie sylab rytmicznych.

Rytm mazura

A to ciekawe!

Dawniej taniec ludowy rozpoczynał się wykonaniem przyśpiewki, czyli krótkiej, żartobliwej melodii, którą następnie powtarzał zespół instrumentalny.

Metrum określa, na ile liczymy utwór.

Kropka przy nucie wydłuża czas trwania dźwięku o połowę.

Mazur powstał na wsi, ale szybko stał się popularny również wśród szlachty. Dzięki temu trafił do dworów i pałaców (na zdjęciu Zespół Pieśni i Tańca „Jawor” Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie).

Posłuchajmy...

- Czesław Cupak, mazur
Nad czystą wodą
(lub inny mazur ludowy)
- Stanisław Moniuszko,
Mazur z opery Halka

? Po wysłuchaniu mazura ludowego rozpoznajcie jego cechy w utworze Stanisława Moniuszki.

Ćwiczenie

3 Wyrecytujcie, a następnie zagrajcie podany rytm na wybranych instrumentach perkusyjnych.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Folklor – kultura ludowa.

Polskie tańce narodowe – popularne w całej Polsce tańce pochodzenia ludowego: krakowiak, mazur, kujawiak, oberek i polonez.

22. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Fryderyk Chopin [czytaj: szopen] to znany na całym świecie polski kompozytor i pianista.
- Instrumenty, z których dźwięk wydobywa się przez uderzanie, pocieranie lub potrząsanie, to instrumenty perkusyjne.
- Folklor to inaczej kultura ludowa.
- Do polskich tańców narodowych – popularnych w całej Polsce tańców pochodzenia ludowego – należą: krakowiak, mazur, kujawiak, oberek i polonez.
- Mazur jest polskim tańcem narodowym pochodzącym z Mazowsza.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Zagramy na instrumentach perkusyjnych.
- Zbudujemy własne instrumenty perkusyjne.

Zadania warsztatowe

1 Naśladujemy odgłosy

Wybierzcie trzy odgłosy, a następnie przedstawcie je za pomocą dowolnych instrumentów perkusyjnych.

◦ padający deszcz	◦ maszerujące wojsko	◦ chrzęst smoczych łusek
◦ liście szeleszczące na wietrze	◦ zaprzęg ciągnący sanie	◦ kroki biegnących krasnoludków
◦ kumkanie żaby	◦ muzyka towarzysząca	◦ dudnienie kroków olbrzyma
◦ galop konia	◦ tańcom elfów	◦ szum skrzydeł anioła

2 Kiedy i gdzie urodził się Fryderyk Chopin? Opowiedzcie o jego dzieciństwie.

- ③ Zbudujcie własny instrument perkusyjny. Możecie skorzystać z pomysłów przedstawionych na fotografiach.

- ④ Odczytajcie podany rytm, używając sylab rytmicznych, a następnie zagrajcie go na bębenkach. Który polski taniec narodowy ma taki rytm?

- ⑤ Zagrajcie na fletach fragment *Pojedziemy na łów*.

Na złotą nutę

Odszukajcie w różnych źródłach najciekawsze informacje na temat dzieciństwa Fryderyka Chopina [czytaj: szopena]. Przygotujcie plakat na ten temat.

ANIA I JACEK Z IV B PAKUJĄ SIĘ NA KLASOWĄ MAJÓWKĘ.

A WIESZ, CO JEST NAJWAŻNIEJSZE
NA KAŻDEJ WYPRAWIE?...

WIEM, TYLKO JAK MY
TO ZE SOBĄ ZABIERZEMY?

WYBÓR NIEZBĘDNYCH RZECZY MOCNO ZASKOCZYŁ ICH MAMĘ...

O NIE!
TEGO WSZYSTKIEGO
NA PEWNO ZE SOBĄ
NIE WEŹMIECIE!

ALE MAMO, PRZECIŻ
PRZY OGNISKU NA PEWNO
BĘDZIEMY ŚPIEWAĆ!

A CO, JAK ZECHCEMY
COŚ ZAGRAĆ W CZASIE
POSTOJU W LESIE?

10

Sadzimy drzewa na Dzień Ziemi.

11

12

13

14

15

1 kwietnia – *prima aprilis*

22 kwietnia – *Dzień Ziemi*

16

2 maja – *Dzień Flagi*

5 maja – *urodziny Stanisława Moniuszki*

17

21 marca

Urodziny Bacha

Jan Sebastian Bach był znakomitym kompozytorem i organistą niemieckim. Urodził się w 1685 roku. Pisał utwory wielogłosowe na orkiestrę, zespoły wokально-instrumentalne oraz pojedyncze instrumenty, na przykład na organy, skrzypce, klawesyn, wiolonczelę. Sylwetkę Bacha poznacie w klasie VI.

21

marca

Początek wiosny

Kalendarzowa wiosna rozpoczyna się od równonocy wiosennej, czyli 21 marca. Od tego momentu każdy kolejny dzień jest dłuższy od nocy. Dla naszych przodków równonoc była ważnym świętem. Tego dnia topili w rzece słomianą kukłę – marzannę – i w ten sposób żegnali zimę. Zwyczaj ten wywodził się z odległej przeszłości, kiedy Marzannę czczono jako boginię śmierci i zimy. Obrzęd topienia marzanny miał zapewnić urodzaj w nadchodzących miesiącach.

Kiedy na drzewach pojawiły się pierwsze liście, po wsiach obnoszono tak zwany gaik, czyli przystrojoną zieloną gałąź. Pochód z gaikiem oznaczał powitanie wiosny.

Marzec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Kwiecień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Maj

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

23. Muzyczne powitanie wiosny

Zaśpiewajmy!

Wszystko kwitnie wkoło

muzyka: Andrzej Zieliński, słowa: Michał Bobrowski

Wesoło As Ges As Ges

1. Wio-sna! Cie-ple-jszy wie-je wiatr! Wio-sna! Znów nam u-by-ło lat!
 Śpie-wa sko-wro-nek nad na-mi, drze-wa strze-li-ły pą-ka-mi.

5 Wio-sna, wio-sna wko-ło, roz-kwi-tły bzy.
 Wszy-stko kwi-tnie wko-ło i ja, i ty.

9 Ref. Ktoś na nie-bie o-wce wy-pa-sa, hej!
 Po-patrz, za-kwitł już twój pa-ra-sol, hej!

13 Na-wet w bra-mie pan Wa-le-nty stróż

17 pu-szcza wio-sną pie-rwsze pę-dy już!

21 Po-rtret dзиа-dzia ra-nkiem wy-szedł z ram
 i na spa-cer po-szedł so-bie sam

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę o wiosnie.
- Posłuchamy wiosennej muzyki.
- Wykonamy wiosenny taniec.
- Zagramy *Ptasi koncert*.
- Pobawimy się w gaik.
- Ułożymy własną melodię wiosenną.

1. Wiosna! Ciepleszy wieje wiatr!
 Wiosna! Znów nam ubyło lat!
 Wiosna, wiosna wkoło, rozkwitły bzy.
 Śpiewa skowronek nad nami,
 drzewa strzeliły pąkami,
 wszystko kwitnie wkoło – i ja, i ty.
- Ref.** Ktoś na niebie owce wypasa, hej!
 Popatrz, zakwitł już twój parasol, hej!
 Nawet w bramie pan Walenty, stróż,
 puszcza wiosną pierwsze pędy już!
 Portret dziadzia rankiem wyszedł z ram
 i na spacer poszedł sobie sam.
 Nie przeszkadza tytuł, wiek i płeć,
 by zielono wiosną w głowie mieć.

Wiosną przyroda budzi się do życia po długim zimowym śnie. Towarzyszy temu wiele dźwięków: w powietrzu rozbrzmiewa śpiew powracających ptaków, szumią rozzielenione drzewa, a wokół rozkwitających kwiatów brzęczą owady. Nic dziwnego, że wiosna jest częstym tematem utworów muzycznych. Kompozytorzy różnych epok próbowali naśladować wiosenne odgłosy w swoich dziełach.

Z gaikiem idziemy

Rozłóżcie w różnych miejscach sali pięć instrumentów perkusyjnych. Następnie utwórzcie pięć grup. Osoby z danego zespołu stają jedna za drugą i chwytają partnerów przed sobą za ramiona. Grupy maszerują miarowo po sali i trzy razy recytują w rytmie marsza tekst tradycyjnej rymowanki: „Z gaikiem idziemy, wiosnę wam niesiemy!”. Po ostatnim słowie utworu osoba zamykająca pochód w każdej z drużyn musi podnieść instrument, którego nazwę wypowie nauczyciel. Grupa, której przedstawicielowi się to uda, wita wiosnę. Potem zabawa się powtarza. Ci, którzy zwyciężyli w poprzedniej rundzie, już nie maszerują, tylko akompaniują krokom kolegów i koleżanek klaskaniem i grą na zdobytym instrumencie. Zabawa kończy się, gdy wszystkie grupy wykonają zadanie i powitają wiosnę.

Posłuchajmy...

• Leopold Mozart
[czytaj: mocart],
Symfonia dziecięca, część I

Ćwiczenie

- 1 Wykonajcie wymyślony przez siebie taniec do melodii piosenki *Wszystko kwitnie wkoło*.

Na złotą nutę

Odszukajcie w internecie lub dostępnych książkach informacje dotyczące utworów muzycznych o tematyce wiosennej. Podajcie tytuły tych dzieł i nazwiska ich twórców.

Zagrajmy!

Ptasi koncert

muzyka: Monika Gromek

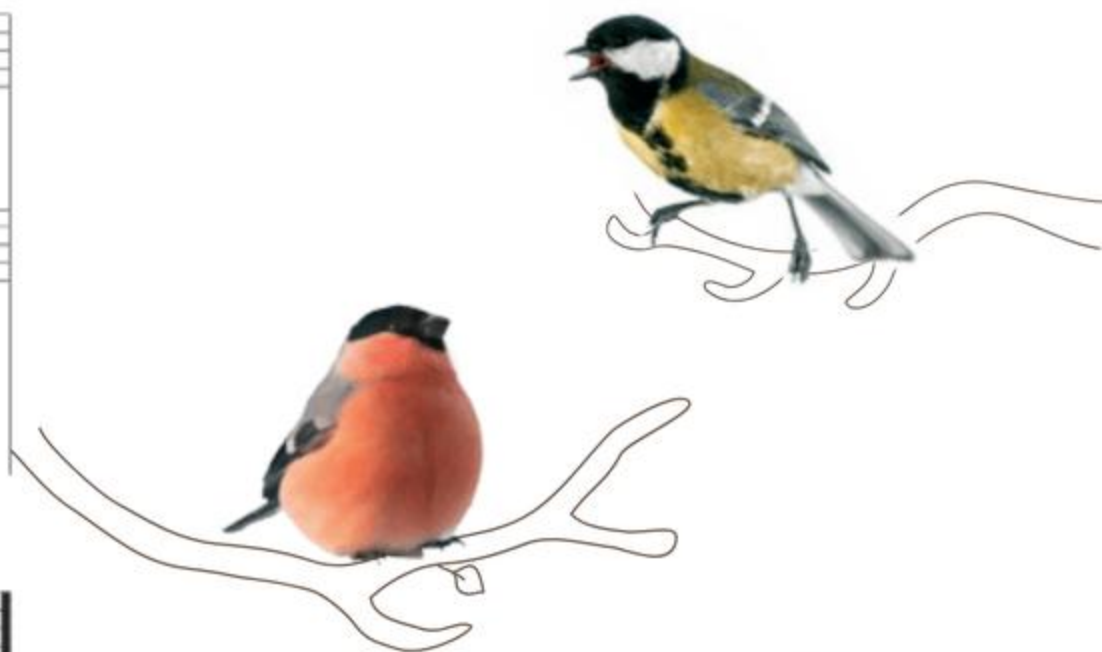
Partię glinianego ptaszka możecie wykonać także na trójkącie.

First system of musical notation for 'Ptasi koncert'. It consists of a treble clef staff and a bass clef staff. The time signature is 3/4. The melody line starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and a quarter rest. The bass line has a whole rest for the first two measures, followed by a quarter note G2, a quarter note A2, and a quarter rest.

Second system of musical notation. The melody line continues with a quarter note B4, a quarter note C5, and a quarter rest. The bass line has a whole rest for the first two measures, followed by a quarter note G2, a quarter note A2, and a quarter rest.

Third system of musical notation. The melody line continues with a quarter note D5, a quarter note E5, and a quarter rest. The bass line has a whole rest for the first two measures, followed by a quarter note G2, a quarter note A2, and a quarter rest.

Na złotą nutę

Ułóżcie melodię naśladującą wiosenny śpiew ptaków, a następnie zagrajcie ją na fletach.

24. Wielkanoc

Wielkanoc wiąże się z wieloma obrzędami i zwyczajami. Ludzie w całej Polsce malują wówczas pisanki, pieką wspaniałe baby i mazurki, przygotowują pięknie przystrojone koszyki ze święconką. W Niedzielę Wielkanocną dzielą się jajkiem i szukają prezentów zostawionych przez zająca, a w śmigus-dyngus oblewają się wodą. Niektóre tradycje wielkanocne występują tylko w jednym regionie. Na przykład w Małopolsce w Niedzielę Palmową wiejskie gospodarstwa odwiedzają pucheroki, czyli chłopcy w wysokich, spiczastych czapkach z kolorowej bibuły, natomiast mieszkańcy Podhala i Kurpiów przygotowują na ten dzień okazałe, różnobarwne palmy. Kaszubi w Poniedziałek Wielkanocny nie polewają się wodą, lecz lekko uderzają kobiety po nogach gałązkami jałowca.

W okresie wielkanocnym chrześcijanie często używają radosnego okrzyku „Alleluja!”. Pojawia się on na kartkach pocztowych, można usłyszeć go także w kościele i w domu. Pochodzi z Biblii i oznacza: „Chwalcie Pana!”.

Na złotą nutę

Odszukajcie w dostępnych książkach lub w internecie informacje o różnych zwyczajach wielkanocnych, takich jak: barabanienie, emaus, kurek dyngusowy, walatka.

Chłopcy przebrani za pucheroki chodzą od domu do domu, aby zaśpiewać mieszkańcom i złożyć im życzenia.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Porozmawiamy o polskich zwyczajach związanych z Wielkanocą.
- Posłuchamy wielkanocnej muzyki.
- Wykonamy świąteczną piosenkę.

Ćwiczenie

Jakie zwyczaje wielkanocne zachowujecie w Waszych rodzinach?

Posłuchajmy...

- Jerzy Fryderyk Haendel [czytaj: hendel],
Alleluja z oratorium¹ Mesjasz

? Określcie, jakie zespoły wykonują utwór.

¹ Oratorium – wieloczęściowy utwór muzyczny wykonywany przez śpiewaków solistów, chór i orkiestrę. Pieśni oratoryjne opowiadają najczęściej o wydarzeniach biblijnych.

Zaśpiewajmy!

Wielkanocna piosenka

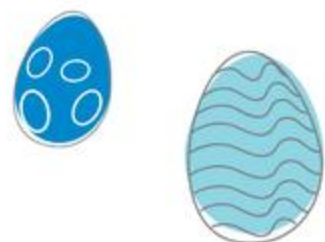
muzyka: Mirosław Ziąber, słowa: Wojciech Stachurski

1. Są ta - kie świę - ta —, raz do ro - ku —,
Mi - łość do lu - dzi —, do przy - ro - dy —,
co bu - dzą ży - cie —, bu - dzą czas —,
w zie - lo - ne ka - żdy — z wio - sną gra —.
Wszy - stko ro - zkwia - ta — w sło - ńca bla - sku —,
Już zi - ma po - szła — spać za mo - rza —,
i wie - lka mi - łość — ro - śnie w nas —,
a w na - szych se - rcach

1. Są takie święta raz do roku,
co budzą życie, budzą czas.
Wszystko rozkwita w słońca blasku
i wielka miłość rośnie w nas.
Miłość do ludzi, do przyrody,
w zielone każdy z wiosną gra.
Już zima poszła spać za morza,
a w naszych sercach radość trwa.

Ref. Kolorowe pisanki
przez dzieci malowane,
pierwsze bazie, pierwiosnki,
wartki¹ z wiosną nurt rzek,
białe z cukru baranki,
jak zaczarowane,
małe, żółte kurczątki,
zniknął cały już śnieg.

¹ Wartki – szybki.

9 2. C⁷

ra - dość trwa — Ref. Ko - lo - ro - we pi - sa — nki przez

11 B C⁷ g B

dzie - ci ma - lo - wa — ne, pie - rwsze ba - zie, pie - rwio — snki, wa -

13 F C⁷ F g

wie - lka - no - cne — i ma - zu - rek lśni lu - krem —, spó - jrście

15 B C⁷ g B

rtki z wio - sną nurt rzek, bia - le sta - z cu - kru ba - ra — nki, jak

17 1. F C⁷ F C⁷ 2. F C⁷ F

za - cza - ro - wa - ne —, ma - le, żó - łte ku - rczą - tka —, zni - knął

barszcz u - go - tu - je —, przy - jdzie ca - ła ro - dzi - na —, ma - my

już ca - ły śnieg. W pie - cu świę - ta już dziś.

W piecu rosną sękacze²,
baby wielkanocne
i mazurek lśni lukrem,
spójrzcie tam – pierwszy liść!
Według starej recepty³
babcia barszcz ugotuje,
przyjdzie cała rodzina,
mamy święta już dziś.

2. Czas ciepłe kurtki w szafie schować
i w naftaliny⁴ ukryć świat.
W szufladzie zaśnie czapka zimowa,
narty i sanki pójda spać.
Bocian powrócił na swe gniazdo,
już leśnych kwiatów czujesz woń.
A słońce świeci mocno, jasno
i żabi rechot słyszeć z łąk.

Ref. Kolorowe pisanki...

² Sękacz – rodzaj ciasta.

³ Recepta – tu: przepis.

⁴ Naftalina – środek przeciwko molom.

25. Dzień Ziemi

Zaśpiewajmy!

Ekorock

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy piosenkę Ekorock.
- Posłuchamy utworu Edwarda Griega [czytaj: griga].
- Przygotujemy własne ekologiczne instrumenty muzyczne.

muzyka: Łukasz Jaszczyk, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Zywo

1. Głę - bo - ki o - ddech weź i nu-dzie po-wiedz: cześć! Przy-se-
za - łuj swo - ich rąk i śmie - ci sprzą - taj w krąg,

3 **G A** **1. D D** **2. D**
ro-da mi - sję dla nas ma. Nie dnia! Ref. W zie-lo - ne
gre-guj pi - lnie je co

6 **G D**
graj, graj, graj! Zie-mi ży - cie daj____, niech w jej ry - tmie pły - ną nam dni____! O Zie-mię

8 **E A**
dbaj, dbaj, dbaj, bo to naj, naj, naj____, to na - jle - pszy e - ko - styl____!

1. Głęboki oddech weź
i nudzie powiedz: cześć!
Przyroda misję dla nas ma.
Nie żałuj swoich rąk
i śmieci sprzątaj w krąg,
segreguj pilnie je co dnia!

Ref. W zielone graj, graj, graj,
Ziemi życie daj,
niech w jej rytmie płyną nam dni!
O Ziemię dbaj, dbaj, dbaj,
bo to naj, naj, naj,
to najlepszy ekostyl!

2. Ciekący zakręć kran,
bo to jest dobry plan:
być z ekologią za pan brat!
A każdy ekorok
to stumilowy krok
w ten nowy, czysty, lepszy świat!

Ref. W zielone...

Każdego roku w kwietniu obchodzimy Dzień Ziemi. Jest to święto, które ma uświadomić wszystkim ludziom, że należy chronić naszą planetę przed zaśmieceniem i zanieczyszczeniem. Powstało wiele piosenek zachęcających do dbania o naturę i czystość środowiska.

Istnieją rozmaite sposoby, aby ochronić przyrodę przed zanieczyszczeniami. Jedną z tych metod jest recykling, czyli ponowne wykorzystanie różnego rodzaju śmieci i odpadów, na przykład pustych butelek lub opakowań. Papieru, plastiku i innych materiałów użyjemy do stworzenia ekologicznych instrumentów.

Ćwiczenie

1

Zgromadźcie stare gazety, plastikowe butelki, kartony i puszki po napojach. Zbudujcie ze zgromadzonych przedmiotów ekologiczne instrumenty. Po zakończeniu pracy wykonajcie piosenkę *Ekorock*. Podczas śpiewania zagrajcie na przygotowanych instrumentach zamieszczone poniżej rytmy.

Rytmy do piosenki *Ekorock*

Posłuchajmy...

• Edward Grieg [czytaj: grig],
Poranek z I suity „Peer Gynt”
[czytaj: per gynt]

? Jakie uczucia wywołuje utwór?
Przedstawcie je na ilustracji
wykonanej dowolną
techniką.

A to ciekawe!

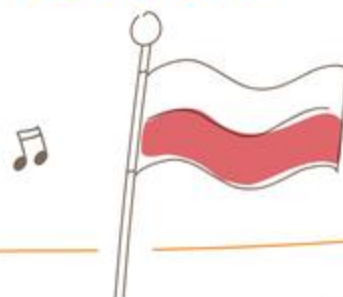
Dzień Ziemi uczczono po raz pierwszy w Stanach Zjednoczonych w 1970 roku. W Polsce obchodzimy go od 1990 roku. W krajach o ciepłym klimacie święto to przypada 20 lub 21 marca, a w naszym państwie – 22 kwietnia.

26. Majowe święta Polaków

Zaśpiewajmy!

Polska flaga

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Polska flaga*.
- Wykonamy ćwiczenie rytmiczne.
- Dowiemy się, co oznacza kropka przy niektórych nutach.

muzyka: Monika Gromek, Michał Józwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Ka - żde pa - ństwo ma sy-mbo - le, któ - re zna - ją i - nne kra - je:

hymn pa-ństwo - wy, go - dło, fla - ga - im sza-cu-nek się o - dda - je.

Kie - dy w świe - cie ją zo - ba - czysz, jak ko - ły - sze się na ma - szcie,

po - znasz ba - rwy na - ro-do - we przy - pi - sa - ne Po-lsce wła - śnie.

Ref. Biel i cze-rwień - dwa ko - lo - ry, któ - re ka - żdy Po - lak

1. Każde państwo ma symbole, które znają inne kraje: hymn państwowy, godło, flaga – im szacunek się oddaje. Kiedy w świecie ją zobaczysz, jak kołysze się na maszcie, poznasz barwy narodowe przypisane Polsce właśnie.

Ref. Biel i czerwień – dwa kolory, które każdy Polak zna. To nasz symbol narodowy, co od lat niezmiennie trwa. Czasem godło ją ozdabia, czasem orła na niej brak. To jest właśnie polska flaga – patriotyzmu piękny znak!

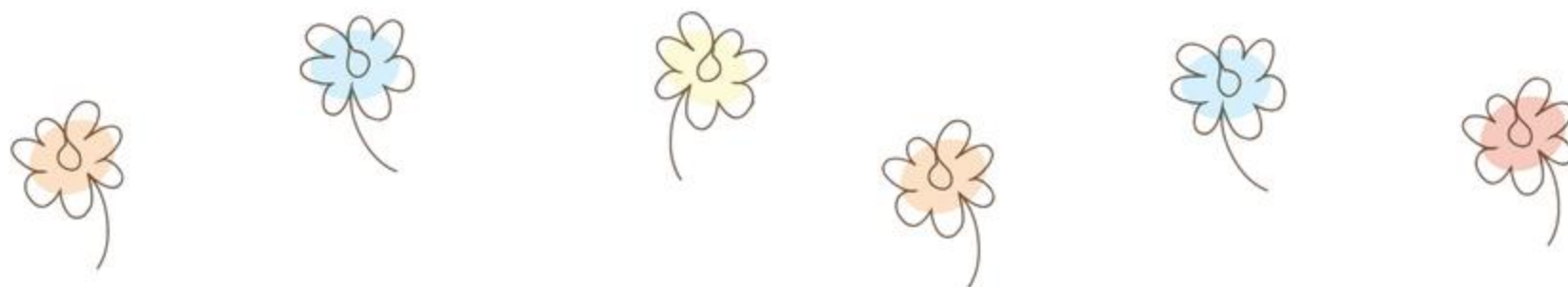
Podczas obchodów Narodowego Święta
Niepodległości żołnierze wciągają
polską flagę na maszt.

2. Z wielką dumą na mundurze
każdy żołnierz ją naszywa.
Nazywana jest banderą,
kiedy statek pod nią pływa.
Przypisana jest na stałe
instytucjom i urzędowi.
Gdy powiewa na ulicach,
zapowiada wielkie święto!

3. Uroczystość narodowa
bez niej odbyć się nie może,
wtedy zdoła polskie domy
od Beskidów aż po morze.
Choć zwiastuje ważne daty,
to nie kłamią kalendarze:
drugi maja to jest święto
poświęcone naszej fladze!

Ref. Biel i czerwień – dwa kolory...

Ref. Biel i czerwień – dwa kolory...

Na początku maja Polacy obchodzą ważne święta państwowe: pierwszego maja – Święto Pracy, a trzeciego – rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja w 1791 roku. Podczas odbywających się w tych dniach uroczystości śpiewamy *Mazurka Dąbrowskiego*, a na maszt jest wciągana biało-czerwona flaga – jeden z najważniejszych symboli naszego kraju. Od roku 2004 drugiego maja świętujemy Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej.

A to ciekawe!

Podczas uroczystości państwowych *Mazurka Dąbrowskiego* wykonuje orkiestra wojskowa. Rytm naszego hymnu wybija wówczas trzech perkusistów. Pierwszy z nich gra na talerzach, drugi – na bębnie, a trzeci – na werblu.

Ćwiczenie

- 1 Wystukajcie podany rytm dwiema pałeczkami na bębenkach albo dwoma ołówkami o blat ławki, na przemian prawą i lewą ręką.

Przy niektórych nutach piosenki *Polska flaga* znajdują się kropki. **Kropka obok nuty** lub pauzy oznacza wydłużenie dźwięku lub chwili ciszy o połowę. Na przykład cała nuta z kropką trwa tyle, ile cała nuta i półnuta razem. Rytm, w którym przy nutach występują kropki, nazywamy **rytmem punktowanym**.

Ćwiczenie

Wyrecytujcie rytmicznie początkowy fragment piosenki *Polska flaga*. Podczas wypowiadania słów wyklaszczcie rytm punktowany.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Kropka przy nucie – znak wydłużający dźwięk lub pauzę o połowę.

Ka - żde pa - ństwo ma sy-mbo - le, któ - re zna - ją i - nne kra - je.

27. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Z Wielkanocą wiąże się wiele zwyczajów i obrzędów ludowych.
- Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej obchodzimy 2 maja.
- Kropka przy nucie lub pauzie wydłuża dźwięk lub pauzę o połowę.
- Rytm, w którym przy nutach występują kropki, nazywamy rytmem punktowanym.

Zadania warsztatowe

- Podzielcie się na dwie grupy. Pierwszy zespół gra na fletach fragment utworu Edwarda Griega [czytaj: griga] *Poranek*, a drugi – wykonuje akompaniament na instrumentach perkusyjnych według zamieszczonego schematu.

5

tremolo

— przesunąć palczką po płytkach dzwonków

Co będziemy dzisiaj robić?

- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Zagramy na różnych instrumentach.
 - Posłuchamy muzyki Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego] i Nikołaja Rimskiego-Korsakowa.
- Stworzymy wspólnie wiosenny utwór muzyczny.

Posłuchajmy...

- Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi], *Koncert skrzypcowy „Wiosna”* z cyklu *Cztery pory roku*, część I

- ? Jakie wiosenne odgłosy słyszycie, gdy w utworze rozbrzmiewają pojedyncze skrzypce?

- ② Wykonajcie instrumenty z przygotowanych wcześniej surowców wtórnych, na przykład z pustych butelek lub opakowań. Następnie ułóżcie i zagrajcie wspólnie utwór muzyczny pod tytułem *Wiosenna łąka*, przeznaczony na głos wokalny, flety i zbudowane przez Was instrumenty. Postarajcie się naśladować w swojej muzyce jak najwięcej wiosennych odgłosów, które można usłyszeć na łące.
- ③ Przygotujcie wstążki lub paski krepiny. Podczas słuchania utworu *Lot trzmiela* poruszajcie nimi w górę lub w dół – w zależności od tego, czy melodia się wznosi, czy opada.
- ④ Zagrajcie na dzwonkach lub na fletach śpiewankę ekologiczną. Następnie ją zaśpiewajcie.

Posłuchajmy...

- Nikołaj Rimski-Korsakow,
Lot trzmiela z opery
Bajka o carze Saltanie

? Jaki instrument naśladuje w utworze brzęczenie lecącego trzmiela?

Moja muzyka

Ułóżcie własną śpiewankę ekologiczną, a następnie ją wykonajcie.

NAUCZYCIEL MUZYKI, PAN JAN, WYSTAWIA OCENY NA KONIEC ROKU SZKOLNEGO.

ZA PEŁNE ZAPALE, RADOSNE ŚPIEWANIE...

...ZA WSPÓLNE MUZYKOWANIE...

...ZA POŚWIĘCENIE PODCZAS ZABAW TANECZNYCH...

...WSZYSCY UCZNIOWIE KLASY IV B DOSTALI PIĄTKI Z PLUSEM!

Mój wianek świętojański

26 maja – Dzień Matki

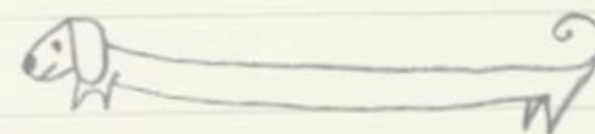
1 czerwca – Dzień Dziecka

21 czerwca – Święto Muzyki

23 czerwca – Dzień Ojca

1 lipca – Dzień Psa

15 lipca – Dzień bez Telefonu Komórkowego

3 czerwca
Dzień Dobrej Oceny

3 czerwca przypada Dzień Dobrej Oceny. Przypomina on, że dobrymi ocenami są też pozytywne komentarze dotyczące wyglądu i postępowania innej osoby. Takie oceny stosujmy jak najczęściej, nie tylko w tym dniu.

22

czerwca

Początek lata

Za początek lata uznajemy moment przesilenia letniego, czyli dobę, w której dzień jest najdłuższy, a noc najkrótsza. Przypada ona przeważnie 22 czerwca. Dawniej 23 lub 24 czerwca odprawiano słowiańskie obrzędy z okazji nocy kupały, zwanej też sobótką. W ogniskach palono zioła, szukano magicznego kwiatu paproci, odbywały się także zabawy z wróżbami i tańcami. Znany do dziś zwyczajem było puszczanie przez dziewczęta na rzekę wianków z płonącymi świecami. Po wprowadzeniu chrześcijaństwa na ziemiach polskich patronem tego dnia został Święty Jan Chrzciciel. Dlatego od tej pory nazywano to święto nocą świętojańską. Święcono wówczas wodę oraz ogłaszano otwarcie sezonu kąpieli w rzekach i jeziorach.

Maj

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Czerwiec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Lipiec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

28. Dla ciebie, mamó, dla ciebie, tato

Zaśpiewajmy!

Dla Ciebie, Mamo

muzyka: Stanisław Guzewski, słowa: Włodzimierz Scisłowski

Spokojnie
mf

1. Dziś dla Cie-bie, Ma-mo, świe-ci sło-ńce zło-te, dla Cie-bie na o-knie u-siadł ba-rwny mo-tył.

5 Dziś dla Cie-bie, Ma-mo, pły-ną bia-le cmu-rki, a wiatr je u-kła-da w świa- te-czne la-u-rki.

9 Dziś dla Cie-bie, Ma-mo, pły-ną bia-le chmu-rki, a wiatr je u-kła-da w świa- te-czne la-u-rki.

1. Dziś dla Ciebie, Mamo, świeci słońce złote,
dla Ciebie na oknie usiadł barwny motyl.
Dziś dla Ciebie, Mamo, płyną białe chmurki, } *bis*
a wiatr je układa w świąteczne laurki.
2. Dziś dla Ciebie, Mamo, śpiewa szpak na klonie
i dla Ciebie kwiaty pachną też wazonie.
Dzisiaj, droga Mamo, masz twarz uśmiechniętą, } *bis*
niechaj przez rok cały trwa to Twoje święto!

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy i zatańczymy dla mamy.
- Zaśpiewamy *Piosenkę dla taty*.
- Zagramy na fletach
Utwór dla taty.
- Posłuchamy utworu Antonia Vivaldiego.

Mama jest najważniejszą osobą dla każdego dziecka. To nasza pierwsza nauczycielka, która cierpliwie odpowiada na wszystkie pytania. Opiekuje się nami z troską i czułością oraz pomaga nam, gdy tego potrzebujemy. Mama jest naszą najlepszą i najwierniejszą przyjaciółką – zawsze nas wysłucha, pocieszy i przytuli. Podziękujmy naszym mamom w dniu ich święta śpiewem, grą i tańcem.

Ćwiczenie

- 1 Wykonajcie szarfy ze wstążek lub z pasków krepiny. Następnie zatańczcie do utworu Fryderyka Chopina [czytaj: szopena] *Walc Des-dur*, op. 64, nr 1. Podczas tańca poruszajcie szarfami w rytm muzyki.

Na złotą nutę

Wymyślcie rymowane życzenia dla swoich mam, a następnie ułóżcie melodię do tekstu. Zaśpiewajcie przygotowaną przez Was piosenkę.

Na początku kalendarzowego lata w wielu krajach obchodzi się Dzień Ojca. W Polsce przypada on pod koniec roku szkolnego. Jest to okazja, aby podziękować wszystkim tatom za ich miłość i opiekę oraz za wszystkie wspaniałe chwile spędzone razem na zabawie i wędrownkach.

Zaśpiewajmy!

Piosenka dla taty

muzyka: Monika Gromek, Michał Józwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Twist

1. Gdy cię drę - czy nu - da —, spra - wdzian się nie u - da —,
 3 ma - ma wpa - dnie w złość - jest w po-bli - zu ktoś...
 5 Z nim ci smu - tek mi - nie —, bo się zna na ki - nie —
 7 i w kla-só - wce błęd tro - pi jak James Bond! Ref. Ta - ta, ta - ta - ta —
 10 —! Z ta - tą wszy-stko gra —! Za - wsze o mnie dba —!
 15 Su - per-du - et-on i ja —! Ta - ta, ta - ta - ta —!

1. Gdy cię dręczy nuda,
 sprawdzian się nie uda,
 mama wpadnie w złość –
 jest w pobliżu ktoś...
 Z nim ci smutek minie,
 bo się zna na kinie
 i w klasówce błąd
 tropi jak James Bond
 [czytaj: dzejms bond]!

Ref. Tata, ta-ta-ta!
 Z tatą wszystko gra!
 Zawsze o mnie dba!
 Superduet – on i ja! *bis*

2. Korki na ulicach
 mija jak Kubica.
 Tym, co ma i wie,
 chętnie dzieli się.
 Kiedy kończy pracę,
 leniuchuje czasem...
 Mrugnie i już wiesz –
 dziś ogląda mecz!

19 Z ta - tą wszy - stko gra —!

23 Su - per-du - et - on i ja —!

27 Su - per-du - et - on i ja —!

Za - wsze o mnie dba —!

Su - per-du - et - on i ja —!

Su - per-du - et - on i ja!

Ref. Tata, ta-ta-ta!
 Z tatą wszystko gra!
 Zawsze o mnie dba!
 Superduet – on i ja!
 Superduet – on i ja!
 Superduet – on i ja!

bis

Posłuchajmy...

• Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi],
 Koncert skrzypcowy „Lato” z cyklu
 Cztery pory roku, część II

? Jakie odgłosy naśladuje –
 Waszym zdaniem –
 muzyka?

Zagrajmy!

Utwór dla taty

muzyka: Monika Gromek

5 5

29. Niech żyją wszystkie dzieci!

Zaśpiewajmy!

Kolorowe dzieci

słowa: Jerzy Bielunas, muzyka: Majka Jeżowska

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy piosenkę *Kolorowe dzieci*.
- Poznamy zabawy dzieci z różnych stron świata.

Wesoło

1. Gdy - by, gdy - by mo - ja ma - ma — po - cho - dzi - ła z wysp Ba - ha — ma —
 Mo - gła - m ma - ła być Ja - pon — ką — co u - bie - ra się w ki - mo — nko —

to od stóp — po — czu - bek gło — wy by - ła - bym cze - ko - la - do — wa —
 i w Pe - ki — nie z ro - dzi - ca — mi ryż za -

ja - dać pa - łą - czka — mi —. Ref. Nie patrz na to, w ja - kim — kra — ju, ja - ki
 wsze - dzie ka - żda — ma — ma, ka - żdy

ko - lor dzie - ci — ma — ją i jak pi - szą na ta - bli — cy — to na -
 ta - ta chce tak — sa — mo, a - by dziś na ca - łym świe — cie — mo - gły

1. Gdyby, gdyby moja mama
 pochodziła z wysp Bahama,
 to od stóp po czubek głowy
 byłabym czekoladowa.
 Mogłam małą być Japonką,
 co ubiera się w kimonko,
 i w Pekinie z rodzicami
 ryż zjadać pałeczkami.

Ref. Nie patrz na to, w jakim kraju,
 jaki kolor dzieci mają
 i jak piszą na tablicy,
 to naprawdę się nie liczy!
 Przecież wszędzie każda mama,
 każdy tata chce tak samo,
 aby dziś na całym świecie
 mogły żyć szczęśliwe dzieci.

Bez względu na kolor skóry i miejsce zamieszkania wszystkie dzieci uwielbiają się bawić. Dlatego w różnych krajach świata powstało wiele ciekawych i niepowtarzalnych zabaw muzycznych. Warto zapoznać się z kilkoma spośród nich.

Pingwinek

Stańcie gęsiego – niech każde z Was chwyci osobę stojącą z przodu obiema rękami w pasie. Zaśpiewajcie podany utwór i wykonajcie równocześnie opisane ruchy. Powtórzcie zabawę kilka razy.

Ach, jak przyjemnie i jak wesoło w pingwinka bawić (maszerujcie do przodu – zaczynajcie wszyscy od prawej nogi)
 się, się, się: (podskoczcie trzy razy w miejscu)
 raz – nóżka lewa, (wysuńcie w bok lewą nogę)
 raz – nóżka prawa, (wysuńcie w bok prawą nogę)
 do przodu (skoczcie do przodu)
 do tyłu (skoczcie do tyłu)
 i raz, dwa, trzy. (skoczcie trzy razy do przodu)

2. Mogłam przyjść na świat w Cejlonie,
 na wycieczki jeździć słoniem,
 lub w Australii mieć tatusia
 i z tatusiem łapać strusie.
 Los to sprawił lub przypadek,
 że Hindusem nie był dziadek,
 tata nie był Indianinem
 i nie w Peru mam rodzinę.

Ref. Nie patrz na to...

Zaśpiewajmy!

Piosenka z Afryki

ludowa melodia afrykańska

U ssi ya ma ndva — lo, u ffo ya ma ndo — da.

U ssi ya ma ndva — lo, u ffo ya ma ndo — da.

Zagrajmy!

Sakura

tradycyjna melodia japońska

30. Muzykujemy wakacyjnie!

Zaśpiewajmy!

Morskie opowieści

popularna melodia szkocka

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy piosenkę *Morskie opowieści*.
- Dowiemy się, co to jest szanta.
- Pobawimy się w wilki morskie.
- Zagramy akompaniament na instrumentach perkusyjnych.

1. Kie - dy wiatr za - szu - mi w gło - wie, ca - ły świat na - bie - ra tre - ści,
wte - dy czło - wiek chę - tnie słu - cha mo - rskich o - po - wie - ści.

Ref. Kto chce, ten nie - chaj słu - cha, kto nie chce, niech nie słu - cha:
jak ba - lsam są dla u - cha mo - rskie o - po - wie - ści.

Utwór *Morskie opowieści* to **szanta**, czyli piosenka opowiadająca o morzu i codziennym życiu na statku. Szanty od bardzo dawna są śpiewane przez marynarzy, którym rytm tych pieśni uprzyjemnia ciężką pracę na okręcie. W szantowe teksty często wplatają oni okrzyki dotyczące różnych żeglarskich czynności, na przykład zwijania żagla lub podawania liny.

1. Kiedy wiatr zaszumi w głowie, cały świat nabiera treści, wtedy człowiek chętnie słucha morskich opowieści.
- Ref.** Kto chce, ten niechaj słucha, kto nie chce, niech nie słucha: jak balsam są dla ucha morskie opowieści.
2. Łajba to jest morski statek, sztorm to wiatr, co dmucha z gestem, cierpi kraj na niedostatek morskich opowieści.
- Ref.** Kto chce, ten niechaj słucha...
3. Pływał raz marynarz, który żywił się wyłącznie pieprzem, sypał pieprz do konfitury i do zupy mlecznej.
- Ref.** Kto chce, ten niechaj słucha...

Wilki morskie

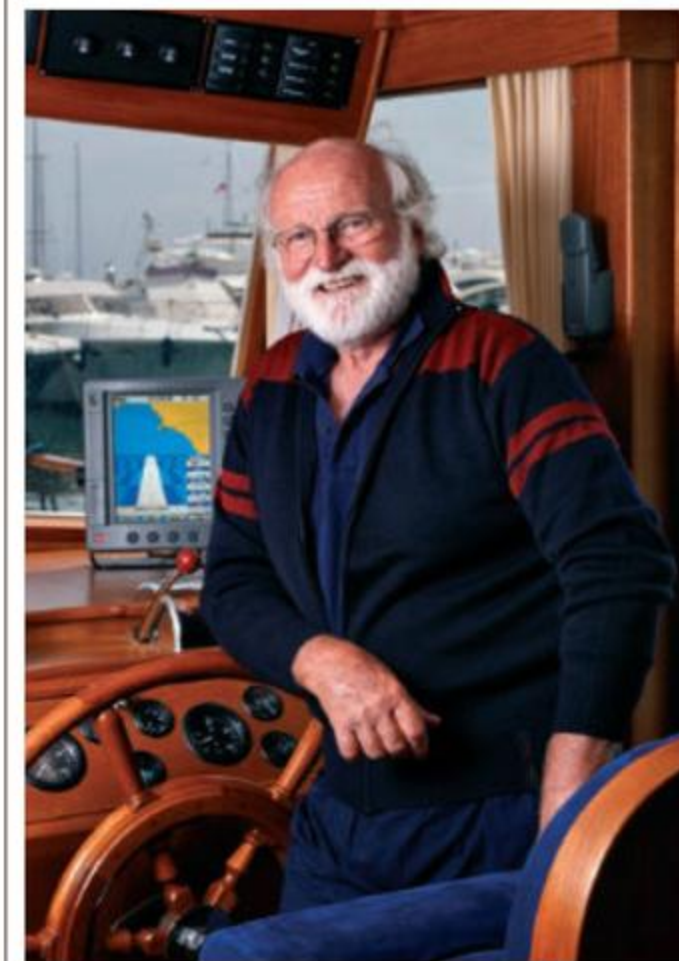
Wykonajcie piosenkę *Morskie opowieści*. Podczas śpiewania poruszajcie się zgodnie z podanymi wskazówkami:

- W trakcie zwrotek naśladowujcie ruchy wiosłarzy.
- W czasie refrenu wykonujcie opisane gesty i ruchy.

Kto chce, ten niechaj słucha, (naśladowujcie wciąganie żagla na maszt – w rytmie ósemek wykonajcie osiem ruchów: raz prawą, a raz lewą ręką)
kto nie chce, niech nie słucha: (w rytmie ćwierćnut tupnijcie cztery razy na przemian prawą i lewą nogą)
jak balsam są dla ucha (w rytmie ćwierćnut uderzcie cztery razy w uda – na przemian prawą i lewą dłońią)
morskie opowieści. (kłaśnijcie dwa razy w rytmie półnut)

Na żaglowcu „Dar Pomorza” znajduje się muzeum, w którym można dowiedzieć się wielu ciekawych rzeczy o codziennym życiu marynarzy.

Praca na statku jest ciężka i odpowiedzialna, ale pozwala też przeżyć wiele przygód i zwiedzić świat.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Szanta – piosenka opowiadająca o morzu i codziennym życiu na statku, śpiewana przez marynarzy podczas pracy.

Ćwiczenie

1

Podzielcie się na dwie grupy, a następnie wykonajcie piosenkę *Morskie opowieści*. Pierwszy zespół wykonuje melodię zwrotek i refrenu na fletach, a drugi – gra akompaniament perkusyjny zgodnie z podanym schematem.

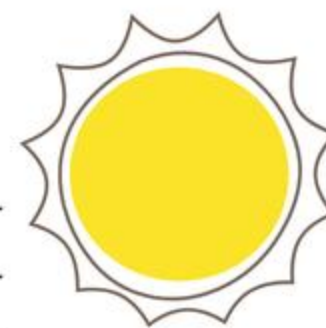
The musical score is divided into two systems. The first system contains a melody line for the flute and two percussion lines (triangle and drum). The second system begins with a measure rest for the flute, while the percussion accompaniment continues. The time signature is 4/4.

A to ciekawe!

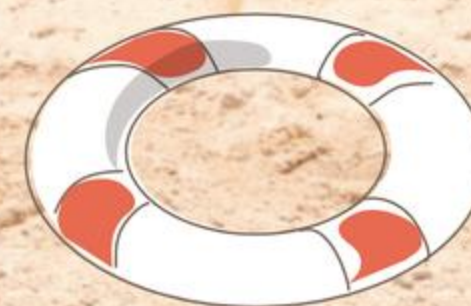
Szanty to piosenki o tematyce morskiej. Jednak Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej „Shanties” [czytaj: szantis] odbywa się w... Krakowie, czyli w mieście leżącym daleko od morza.

Wakacje zbliżają się wielkimi krokami. Kończy się rok pełen pracy i muzycznych przygód. W letnie dni czeka Was zasłużony odpoczynek. Nad rzeką, jeziorem czy w lesie pamiętajcie o piosence i muzyce. Zanim wyruszyście do różnych ciekawych i pięknych miejsc, zaśpiewajcie i zagrajcie razem z koleżankami i kolegami na pożegnanie czwartej klasy.

A to ciekawe!

Istnieje kilka rodzajów szant. Przy pompowaniu wody marynarze śpiewają szybkie, żartobliwe utwory. Pieśni wykonywane podczas wyciągania kotwicy mają wolne tempo. Inne szanty rozlegają się przy zwijaniu żagli, a inne pomagają w ich rozwijaniu. Charakterystyczne pieśni rozbrzmiewają także podczas zmiany ustawienia żagli.

Dodatkowy repertuar

Zaśpiewajmy!

Wiolinowy klucz

muzyka i słowa: Tadeusz Szarwaryn

1. Je - den klucz po - ma - ga mi drzwi o - two - rzyć raz, dwa, trzy. A ja ze - szyt pe - len mam, —

klu - czy, dzie - ki któ - rym gram. Ref. Bo klucz wio - li - no wy o - twie - ra mi. Do dźwię - ków me - lo - dii pio -

se - nek drzwi. Ga - mę, trój - dźwięk dur i moll, ła - twiej za - grać, kie - dy wiem, —

ła - twiej za - grać, kie - dy wiem, — gdzie znaj - du - je się dźwięk sol.

1. Jeden klucz pomaga mi
drzwi otworzyć raz, dwa, trzy.
A ja zeszyt pełen mam
kluczy, dzięki którym gram.

Ref. Bo klucz wiolinowy otwiera mi
do dźwięków melodii piosenek drzwi.
Gamię, trójdźwięk dur i moll
łatwiej zagrać, kiedy wiem,
gdzie znajduje się dźwięk sol.

2. Zagrać mogę każdy ton,
dźwięki mi posłuszne są
i wyśpiewam gamę sam,
bo klucz wiolinowy mam.

Ref. Bo klucz wiolinowy...

Zaśpiewajmy!

Letnia cza-cza

muzyka i słowa: Dariusz Jaros

1. Jak przed tą nauką tu się schować, — — — — — kiedy mówią, że nie
wo- lno wa- ga - ro - wać?! — — — — — Sło- nce w ze- szyt — — — — — za- glą- da: „Hej!” — — — — — i wa-
ka- cje już la - da dzień. — — — — — Ref. La - to, la - to, daj — — — — — ze sło- ncem się u -
mó- wić. — — — — — Przy- bądz szy - bko, bo — — — — — ta szko - ła mnie za -
nu - dzi. — — — — — Ref. La - to, la - to, w chmu - rach już nie cho- waj twa- rzy. — — — — —
u - mów mnie — — — — — ze sło - ncem — — — — — tu - taj dziś na pla- ży, — — — — — cza - cza - cza.

1. Jak przed tą nauką tu się schować,
kiedy mówią, że nie wolno wagarować?!
Słońce w zeszyt zagląda: „Hej!”
i wakacje już lada dzień.

Ref. Lato, lato, daj ze słońcem się umówić.
Przybądź szybko, bo ta szkoła mnie zanudzi.

2. Zima – ferie i klasowa wycieczka
to od szkoły chwilowa ucieczka.
Jakieś wolne przydałoby się.
„Człowiek w stresie nic nie uczy się!”

Ref. Lato, lato...

Zakończenie

Lato, lato, w chmurach już nie chowaj twarzy,
umów mnie ze słońcem tutaj dziś na plaży,
cza-cza-cza.

Zaśpiewajmy!

Nasza melodyjka

muzyka: Janusz Bogacki, słowa: Jan Kazimierz Siwek

Umiarkowanie

Wi-taj, na-sza me - lo - dy - jko, masz po-do-bno re - fren no - wy.

Spró-bu - je - my go za śpie - wać, choć to re-fren dźwięk po dźwię-ku li - te - ro - wy.

c, d, e, f, g, a, h, c, c, h, a, g, f, e, d, c.

1. Witaj, nasza melodyjko,
masz podobno refren nowy.
Spróbujemy go zaśpiewać,
choć to refren dźwięk po dźwięku literowy.

Ref. c, d, e, f, g, a, h, c,
c, h, a, g, f, e, d, c.

2. Śpiewać ciebie to przyjemność,
więc należą ci się brawa.
Brawo, brawo, melodyjko,
ten twój refren to nauka i zabawa!

Ref. c, d, e, f, g, a, h, c,
c, h, a, g, f, e, d, c.

Zaśpiewajmy!

Chodzi jesień po lesie

muzyka: Krzysztof Heering, słowa: Tadeusz Śliwiak

Żywo, wesoło

1. Cho - dzi je-sień po le - sie, wy-de - ptu - je dróg wie - le,
cho - dzi je-sień po le - sie, pla - ci zło - tem za zie - leń.
A co u-jdzie ka - wa - lek, to przy - sią - dzie na pnia - ku,
gła - dzi wrzo-sy zru - dzia - le i coś wo - ła do pta - ków.
Ref. Chodzi je-sień po le - sie, drze-wom ni - sko się kła - nia -
za nią wiatr li - ście nie - sie, nie - ba wię - cej, nie - ba
wię - cej, nie - ba wię - cej o - dsła - nia.

1. Chodzi jesień po lesie, wydeptuje dróg wiele,
chodzi jesień po lesie, płaci złotem za zielen.
A co ujdzie kawałek, to przysiądzie na pniaku,
gładzi wrzosey zrudziałe i coś woła do ptaków.

Ref. Chodzi jesień po lesie,
drzewom nisko się kłania,
za nią wiatr liście niesie,
nieba więcej, nieba więcej,
nieba więcej odsłania. *bis*

2. A na niebie wysoko klucz żurawi szybuje,
lecą ptaki, a dokąd? Tam, gdzie lato zimuje.

Ref. Chodzi jesień po lesie...

29 F C d a B

2. A na nie-bie wy - so - ko klucz żu - ra - wi szy - bu - je, le - cą pta-ki, a

34 F Es D⁷ g⁷ C⁷ B F

do — kąd — ? Tam, gdzie la - to zi - mu - je.

Zaśpiewajmy!

Piosenka dla babci

muzyka: Edward Pałłasz, słowa: Maria Terlikowska

Umiarkowanie

D fis D

1. Na - sza Ba - bcia u - mie ty - le, że u - wie - rzyć

4 A⁷ D A⁷ D

tru - dno w to. Cze - go do - tknie się, za chwi - lę

7 A⁷ D⁷ e A⁷ D

jak ze - ga - rek bę - dzie szło, jak ze - ga - rek bę - dzie szło.

1. Nasza Babcia umie tyle,
że uwierzyć trudno w to.
Czego dotknie się, za chwilę
jak zegarek będzie szło. } *bis*
2. Babcia jest jak dobra wróżka,
co otwiera bajkom drzwi,
bo gdy kładzie nas do łóżka,
mamy potem piękne sny. } *bis*
3. Babcia wszystko zrobi dla nas,
z jej pomocy każdy rad.
Babcia bardzo jest kochana,
więc niech żyje nam sto lat. } *bis*

Zaśpiewajmy!

Jesteśmy dziećmi Ziemi

słowa: Artur Jerzy Zieliński, słowa: Grażyna Orlińska

Umiarkowanie

1. A - ni ty, a - ni ja nie zna - czy - my sa - mi nic - Świat zie -

5 lo - ne se - rce ma - , chro - Źmy je, by żyć - . Ref. Je - ste - śmy dzie - ćmi Zie - mi,

10 Zie - mi błę - ki - tnej, jak o - na u - ro - dze - ni pod je - dną z gwiazd - , Je - ste - śmy

13 dzie - ćmi Zie - mi, my to jej li - ście, ten ka - myk, drze - wo, mró - wka, czło - wiek i

16 ptak. Ten ka - myk, drze - wo, mró - wka, czło - wiek i ptak.

1. Ani ty, ani ja,
nie znaczymy sami nic.
Świat zielone serce ma,
chronmy je, by żyć.

Ref. Jesteśmy dziećmi Ziemi, Ziemi błękitnej,
jak ona urodzeni pod jedną z gwiazd.
Jesteśmy dziećmi Ziemi, my to jej liście,
ten kamyczek, drzewo, mrówka,
człowiek i ptak.

2. W trawy żdźbale, w szumie rzek
słysząc twego serca rytm.
Ta planeta dla nas jest,
dla niej – ja i ty.

Ref. Jesteśmy dziećmi Ziemi...

Zaśpiewajmy!

To właśnie wiosna

muzyka: Jacek Kodarczuk, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Umiarkowanie

1. Po dy - wa - nie z prze - bi - śnie - gów le - kko stą - pa da - ma ta...

Śnieg się przed nią ro - zstę - pu - je, przy niej pę - ka na - wet kra!

Ref. To wio - sna, to wio - sna - kró - lo - wa przy - ro - dy, a

wio - sną na - jle - psze jest to, że sło - nce nie da - je spo - ko - ju i

wszy - stko zie - lo - ne ma tło, że sło - nce nie da - je spo -

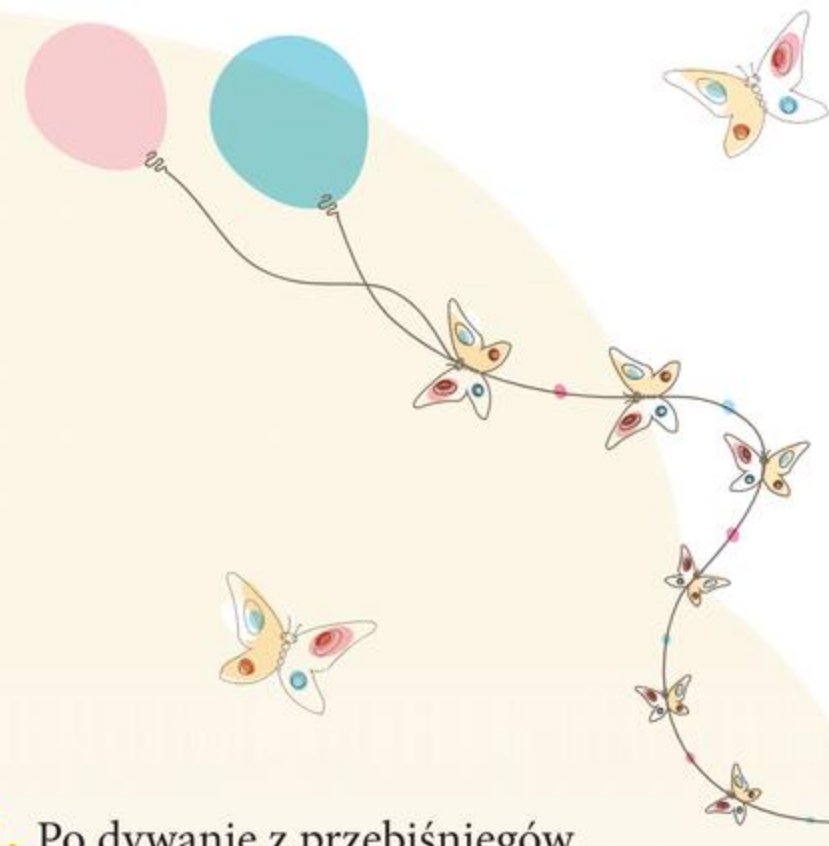
ko - ju i wszy - stko zie - lo - ne ma tło!

1. Po dywanie z przebiśniegów
lekko stąpa dama ta...
Śnieg się przed nią rozstępuje,
przy niej pęka nawet kra!

Ref. To wiosna, to wiosna – królowa przyrody,
a wiosną najlepsze jest to,
że słońce nie daje spokoju
i wszystko zielone ma tło! } bis

2. Szybko pojmiesz, co się święci,
gdy usłyszysz ptaków śpiew,
albo w nosie się zakręci
zapach kwiatów, traw i drzew!

Ref. To wiosna, to wiosna – królowa przyrody...

Zagrajmy!

Kiedy święci maszerowali do nieba

tradycyjna melodia amerykańska

Zagrajmy!

Anioł pasterzom mówił

kolęda z XVI wieku

Żywo *mf*

Krzyżyk

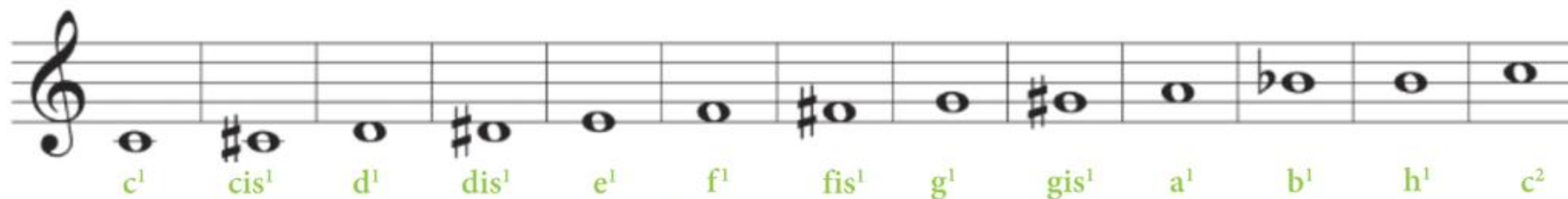
Znak krzyżyka #
podwyższa dźwięk
o pół tonu.

Tabela chwytów na flet

kciuk														
lewa ręka														
prawa ręka														

- otwór całkowicie zakryty
- otwór w 3/4 zakryty
- otwór w połowie zakryty
- otwór odkryty

* chwyt na flecie barokowym

kciuk														
lewa ręka														
prawa ręka														

Imię i nazwisko	Klasa	Rok szkolny
1.		
2.		
3.		

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów: **Aniela Wawrzyk**: s. 51 (dąb); **Anita Andrzejewska, Andrzej Pilichowski**: s. 93 (wszystkie instrumenty); **Anna T.K.**: s. 51 (Będomin – tło); **Archiwum Nowej Ery**: s. 15, 17 (flet renesansowy, flet barokowy, flet), 21, 33 (trójkąt), 44 (trójkąt), 61 (trójkąt, tamburyn), 69 (trójkąt), 70 (dzwonki, trójkąt, tamburyn), 77 (Vivaldi), 78, 79 (trójkąt), 81 (kołatki), 82 (dzwonki), 95 (Bach), 98 (dzwonki), 121 (trójkąt); **BE&W**: s. 38, 51 (pocztówka), Alamy – okładka (dzieci biegnące), s. 3 (biegnący chłopiec), 80 (tamburyn, bongosy), 86 (Emilia), Alamy Limited – s. 74, 79 (grzechotka), Alamy/Outer Focus/Brigette Sullivan – s. 48, Alamy/Picture Partners – s. 9, Alamy/RTimages – s. 59, Bartosz Ostrowski – s. 34–35 (andrzejki), Stanisław Fitak – s. 51 (mundur); **East News**: AFP/Dieter Nagl – s. 54, Agencja SE – s. 86 (fortepian), Bartosz Krupa – s. 85, Bartosz M. Ostrowski – s. 47, Danuta B. Łomaczewska – s. 49, Historical Archive – s. 55, Jan Bielecki – s. 106–110, Jan Kucharzyk – s. 45, Marek Bazak – s. 92, 93 (ozdoby ludowe), Marek Lasyk – s. 99 (pucheroki), Muzeum Literatury – s. 83, 84, tył okładki (Chopin), Wojciech Olszanka – s. 86 (Ludwika, laurka), Zygmunt Zieliński – s. 51 (wnętrze muzeum); **Forum**: FoKa – tył okładki (Moniuszko), 86 (Izabela), Fotorzepa/Bartosz Siedlik – s. 105; Fotorzepa/Jakub Ostalowski – s. 31 (mural), Maciej Kosycarz – s. 51 (bitwa), Marek Lapis – s. 43, Mirosław Stankiewicz – s. 86 (karykatura), Piotr Tumidajski – s. 121 (festiwal), The Granger Collection – s. 120 (żaglowiec), Wojciech Kryński – s. 76–77 (dworek w śniegu); **Gallo Images Poland/Getty Images**: s. 44, 78, 79, 81 (klawesy), Bettmann – tył okładki (Czajkowski), Lyn Walkerden Photography – s. 6–7 (jesień), Reggie Casagrande – s. 80 (perkusiści), Tara Moore – okładka (dzieci z balonami), s. 3 (skacząca dziewczynka); **Indigo Images**: Design Pics/Ron Nickel – s. 53 (chłopak z talerzami); **Muzeum Hymnu Narodowego/Muzeum Narodowe w Gdańsku**: s. 51 (pocztówka, gramofon, Wybicki, przypinka); **Narodowe Archiwum Cyfrowe**: tył okładki (Szymanowski); **Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze”**: s. 88 (strój podhalański), 89 (strój kaszubski, strój kujawski, strój lubuski, strój żywiecki, strój krakowski, strój podhalański, strój kurpiowski, strój łowicki); **PAP**: Jan Morek – s. 83 (Żelazowa Wola); **Rajmund Nafalski**: s. 37; **Reporter**: Adrian Gładcki – s. 61 (kołędniczy); **Shutterstock**: okładka (skaczące dzieci), s. 2, 6–7 (notes), 7, 11, 17 (dziewczynka), 18, 20, 22, 23, 26, 29 (dwa Michały, dziewczyna z pieskiem), 32–33 (bębenek), 34–35 (notes), 44 (bębenek, talerze), 52–53 (żołędzie, kasztany, zima, notes), 57, 58 (szopka, postaci z szopki), 61 (marakasy), 62 (choinka, wigilia, prezenty), 64, 65, 67, 69 (marakasy, bębenek), 70 (dzieci, marakasy), 72, 73, 74, 75 (szron), 76–77 (notes), 78, 79 (marakasy, bębenek), 79 (bęben, bębenek, grzechotki), 81 (talerze, gong), 82 (kotły), 87, 88 (kapelusz), 94–95 (wiosna, notes), 94, 96, 98 (wszystkie ptaszki), 99 (palma), 100, 101, 102 (dzieci, trawa), 108, 109 (krokusy, trawa), 110 (dziewczynka w wianku), 110–111 (notes), 112 (chłopiec z kwiatkiem), 113, 115 (chłopiec z tatą), 116, 117, 118 (rastafarianin, chłopiec i saksofon), 120 (kapitan), 121 (grzechotki, bębenek), 122; **Thinkstock/Getty Images**: s. 10, 16, 25, 78 (gra na bębenkach); **Waldemar Karpiński**: s. 110–111 (letni krajobraz); **Yamaha Music Europe GmbH Sp. z o.o.**: s. 24, 115, 80 (bęben), 82 (ksylofon, wibrafon, celesta, dzwony rurowe), 98 (flet); **zbiory Ka Leszczyńskiej**: s. 13, 19, 34 (miś), 75, 76 (kot); **Zespół Pieśni i Tańca „Jawor”**: s. 89 (strój krzczonowski, strój rzeszowski), 91.

Wiersz o dwóch Michałach (s. 29) opracowała Zofia Rogoszówna, a rymowanek o psie (s. 29) ułożyła Danuta Wawilow.

Piosenki *Wiolinowy klucz* (s. 123) i *Letnia cza-cza* (s. 124) pochodzą z płyt *Młodzi artyści śpiewają*, wydanych przez Fundację Młodzi Artyści.

Wydawnictwo dziękuje pani Majce Jeżowskiej oraz panu Jerzemu Bielunasowi za umożliwienie wykorzystania piosenki *Kolorowe dzieci* oraz Yamaha Music Europe GmbH Sp. z o.o. za udostępnienie zdjęć instrumentów (s. 24, 80, 82, 98, 115).

Wydawnictwo dołożyło wszelkich starań, żeby odnaleźć posiadaczy praw autorskich do wszystkich utworów zamieszczonych w podręczniku. Pozostałe osoby prosimy o kontakt z Wydawnictwem.

Galeria kompozytorów

Antonio Vivaldi
[czytaj: wiwaldi] (1678–1741)

- włoski kompozytor epoki baroku, skrzypek, ksiądz
- przyczynił się do rozwoju formy koncertu
- formy muzyczne: sonata, koncert, opera
- wybrane utwory: cykl czterech koncertów na skrzypce i orkiestrę Cztery pory roku, opera *Orland szalony*

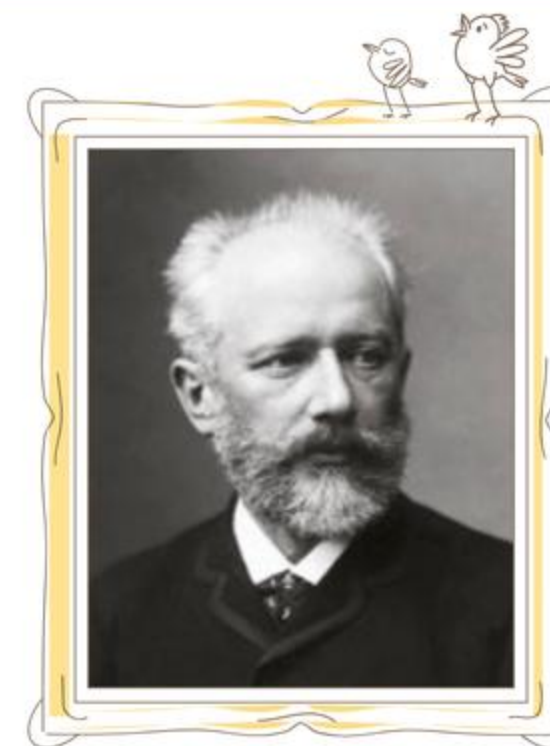
Wolfgang Amadeusz Mozart
[czytaj: mocart] (1756–1791)

- austriacki kompozytor epoki klasycyzmu
- jeden z klasyków wiedeńskich
- formy muzyczne: sonata, koncert, symfonia, opera, msza
- wybrane utwory: *Divertimento* [czytaj: diwertimento] *D-dur*, *Eine kleine Nachtmusik* [czytaj: ajne klajne nachtmuzik], *Requiem* [czytaj: rekfiem]

Fryderyk Chopin (1810–1849)

- polski kompozytor, wirtuoz fortepianu
- współtwórca romantyzmu w muzyce
- formy muzyczne: koncert, miniatury fortepianowe (ballada, mazurek, polonez, etiuda, preludium)
- wybrane utwory: *Polonez As-dur*, *Walc cis-moll*

Piotr Czajkowski (1840–1893)

- rosyjski kompozytor epoki romantyzmu
- autor utworów łączących cechy muzyki zachodnioeuropejskiej i rosyjskiej
- formy muzyczne: balet, opera, symfonia, koncert, instrumentalne formy kameralne
- wybrane utwory: balety *Dziadek do orzechów*, *Jezioro łabędzie*